

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament do spraw Postępowań
przed Międzynarodowymi Organami Ochrony Praw Człowieka

RAPORT Z WYKONYWANIA WYROKÓW EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA PRZEZ POLSKĘ ZA 2014 R.

TOM II

Warszawa 2015

Wydawca:

Ministerstwo Spraw Zagranicznych – Departament do spraw Postępowań przed Międzynarodowymi Organami Ochrony Praw Człowieka

Projekt graficzny:

Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzcyk
www.grzeg.com.pl

Druk:

Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzcyk
www.grzeg.com.pl

ISBN 978-83-63743-50-5

TOM II

SPIS TREŚCI

ZAŁĄCZNIKI

C. Sprawozdania z posiedzeń plenarnych Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które odbyły się w 2014 r.	5
1. Sprawozdanie z posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 marca 2014 r.	7
2. Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 marca 2014 r.	16
3. Sprawozdanie z posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 23 czerwca 2014 r.	18
4. Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 23 czerwca 2014 r.	26
5. Sprawozdanie z posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 17 września 2014 r.	28
6. Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 17 września 2014 r.	37
7. Sprawozdanie z posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 4 grudnia 2014 r.	39
8. Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 4 grudnia 2014 r.	51
D. Wybrane wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w 2014 r. w sprawach dotyczących innych Państw-Stron Konwencji, które mają lub mogą mieć znaczenie dla prawa lub praktyki jego stosowania w Polsce	53
1. Ališić i inni przeciwko Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, Serbii, Słowenii oraz byłej Jugosławiarskiej Republice Macedonii, skarga nr 60642/08, wyrok wielkiej izby z 16.07.2014.	55
2. Battista przeciwko Włochom, skarga nr 43978/09, wyrok z 02.12.2014	56
3. Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu przeciwko Rumunii, skarga nr 47848/08, wyrok Wielkiej Izby z 17.07.2014	56
4. Cypr przeciwko Turcji (słuszne zadośćuczynienie), skarga nr 25781/94, wyrok Wielkiej Izby z 12.05.2014	57
5. Fernández Martínez przeciwko Hiszpanii, skarga nr 56030/07, wyrok Wielkiej Izby z 12.06.2014	58
6. Gross przeciwko Szwajcarii, skarga nr 67810/10, wyrok Wielkiej Izby z 30.09.2014	59
7. Gruzja przeciwko Rosji (nr 1), skarga nr 13255/07, wyrok Wielkiej Izby z 03.07.2014.	60
8. H. and J. przeciwko Holandii, skargi nr 978/09 i 992/09, decyzja z 13.11.2014	61

9. Hämäläinen przeciwko Finlandii, skarga nr 37359/09, wyrok Wielkiej Izby z 16.07.2014.	62
10. Hassan przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 29750/09, wyrok Wielkiej Izby z 16.09.2014 .	63
11. Jaloud przeciwko Holandii, skarga nr 47708/08, wyrok Wielkiej Izby z 20.11.2014.	65
12. Jones i Inni przeciwko Wielkiej Brytanii, skargi nr 34356/06 i 40528/06, wyrok z 14.1.2014 .	66
13. Kurić i Inni przeciwko Słowenii (słuszne zadośćuczynienie), skarga nr 26828/06, wyrok Wielkiej Izby z 12.3.2014	67
14. Magyar Keresztény Mennonita Egyház i Inni przeciwko Węgrom, skargi nr 70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12 i 56581/12, wyrok z 8.4.2014.	68
15. Margaš przeciwko Chorwacji, skarga nr 4455/10, wyrok Wielkiej Izby z 27.5.2014	69
16. Mennesson przeciwko Francji, skarga nr 65192/11, wyrok z 26.6.2014	70
17. Mocanu i Inni przeciwko Rumunii, skargi nr 10865/09, 45886/07 i 32431/08, wyrok Wielkiej Izby z 17.09.2014	70
18. National Union of Rail, Maritime and Transport Workers przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 31045/10, wyrok z 8.4.2014	71
19. Natsvlshvili i Togonidze przeciwko Gruzji, skarga nr 9043/05, wyrok z 29.4.2014	72
20. Nusret Kaya i Inni przeciwko Turcji, skargi nr 43750/06, 43752/06, 32054/08, 37753/08 i 60915/08, wyrok z 22.4.2014.	73
21. O’Keeffe przeciwko Irlandii, skarga nr 35810/09, wyrok Wielkiej Izby z 28.1.2014	74
22. S.A.S. przeciwko Francji, skarga nr 43835/11, wyrok Wielkiej Izby z 01.07.2014.	75
23. Svinarenko i Slyadnev przeciwko Rosji, skargi nr 32541/08 i 43441/08, wyrok Wielkiej Izby z 17.07.2014	76
24. Tarakhel przeciwko Szwajcarii, skarga nr 29217/12, wyrok Wielkiej Izby z 04.11.2014	77
25. Trabelsi przeciwko Belgii, skarga nr 140/10, wyrok z 04.09.2014.	78
26. Velyo Velev przeciwko Bułgarii, skarga nr 16032/07, wyrok z 27.05.2014.	78
27. Vistiņš i Perepjolkins przeciwko Łotwie (słuszne zadośćuczynienie), skarga nr 71243/01, wyrok Wielkiej Izby z 25.03.2014	79
28. Wyroki nieprawomocne	80

E. Wykaz zmian w prawie polskim i w praktyce jego stosowania koniecznych dla wykonania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka 81

I. Wykaz projektów nowelizacji aktów prawnych i koniecznych zmian legislacyjnych dla wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	83
II. Informacja w zakresie zmian w praktyce koniecznych dla wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	87
III. Informacja nt. źródeł naruszeń Konwencji stwierdzonych w wyrokach Trybunału będących skutkiem obowiązywania nieodpowiadającego standardom Konwencji prawa, bądź wynikających z nieodpowiedniej praktyki.	88

Notatka 93

8. Raport „Wykonywanie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka” – Komisji do Spraw Prawnych i Praw Człowieka Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy	93
--	----

Załącznik C

**do Raportu z wykonywania wyroków
Europejskiego Trybunału
Praw Człowieka
przez Polskę za 2014 r.**

SPRAWOZDANIE

z posiedzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które odbyło się w dniu 31 marca 2014 r.

W dniu 31 marca 2014 r. odbyło się posiedzenie Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Zespół), powołanego Zarządzeniem nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 roku zmienionym Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2008 roku oraz Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 20 z dnia 8 marca 2013 r.

Spotkaniu przewodniczyła Pani Justyna Chrzanowska, Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych ds. postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Przewodnicząca lub Pełnomocnik).

Przewodnicząca rozpoczęła posiedzenie Zespołu od przekazania informacji na temat otrzymanych w styczniu 2014 r. sześciu komunikacji Naczelnej Rady Adwokackiej skierowanych na podstawie Reguły nr 9 Regulaminu Komitetu Ministrów do tego organu oraz jednej komunikacji Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka z marca 2014 r. Przypomniała, iż takie komunikacje są składane w językach urzędowych Rady Europy i Rząd jest zobowiązany na nie odpowiedzieć w ciągu pięciu dni roboczych również w języku Rady Europy. Jest to zatem trudne do zrealizowania, gdyż samo tłumaczenie często obszernych tekstów zabiera sporo czasu. Jednakże dzięki determinacji i dobrej współpracy w przypadku ww. komunikacji Rząd zdążył przygotować i przesłać odpowiedzi na nie w terminie. Dlatego też Przewodnicząca podziękowała za zaangażowanie w ich sporządzenie Ministerstwu Sprawiedliwości, Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej, Ministerstwu Zdrowia i Biuru Rzecznika Praw Pacjenta. Dodała, iż rosnąca liczba takich komunikacji nie jest oznaką istnienia problemów w procesie wykonywania wyroków przez Polskę, a wyrazem większego zaangażowania organizacji pozarządowych w wykonywanie wyroków.

I. Informacja właściwych resortów i innych podmiotów na temat postępów w realizacji poszczególnych wyroków Trybunału.

- Wykonanie wyroków dotyczących praw reprodukcyjnych poprzez nowelizację ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz relacja z ostatniego spotkania roboczego z udziałem NGOs (Tysiąc p. Polsce, R. R. p. Polsce, P. i S. p. Polsce) – referuje **Ministerstwo Zdrowia**

Przedstawicielka Ministerstwa Zdrowia (dalej MZ), Pani Dagmara Korbasińska, Dyrektor Departamentu Matki i Dziecka, poinformowała o wynikach spotkania grupy roboczej ws. wykonania wyroków dotyczących praw reprodukcyjnych, które miało miejsce w dniu 6 lutego 2014 r. Podczas tego spotkania, w którym, oprócz przedstawicieli Rządu, uczestniczyli również: reprezentantka Federacji

na Rzecznik Kobiet i Planowania Rodziny, przedstawicielka Amnesty International i pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, reprezentantka Federacji przedstawiła szereg uwag do przygotowywanej aktualnie nowelizacji *ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*. Następnie uwagi te zostały przesłane przez Federację na piśmie do MZ. Przedstawicielka MZ poinformowała, że uwagi te zostały przekazane do Departamentu Organizacji Ochrony Zdrowia i uwzględnione w projekcie w dużej mierze, przy czym część z nich została przeformułowana ze względu na wymogi formalne projektu. Przedstawicielka MZ dodała, iż jeśli chodzi o podnoszoną przez organizacje pozarządowe konieczność wprowadzenia przepisów umożliwiających odwołanie się od opinii ustnej lekarza, to projekt przewiduje możliwość wniesienia sprzeciwu od odmowy skierowania na badania prenatalne.

Następnie Przewodnicząca oddała głos Pani Izabeli Jakubczak-Rak, Zastępcy Rzecznika Praw Pacjenta (dalej RPP). RPP zgodziła się z wypowiedzią przedstawicielki MZ.

Przewodnicząca zwróciła się również o komentarz do Pana Mirosława Wróblewskiego, Dyrektora Zespołu Prawa Konstytucyjnego i Międzynarodowego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej BRPO), który powiedział, iż w zakresie regulowanym przez wspomnianą ustawę znaczenie ma nie tylko litera prawa, ale przede wszystkim praktyka. Dodał, iż BRPO chętnie zapozna się z pisemnym materiałem dotyczącym projektu nowelizacji.

Przewodnicząca potwierdziła, że wszyscy zebrani są zainteresowani zapisami tej nowelizacji. Poinformowała również, iż Sekcja Wykonywania Wyroków Rady Europy (dalej Sekcja) zgłosiła potrzebę organizacji wideokonferencji z zainteresowanymi podmiotami w przedstawionej wyżej kwestii wykonywania wyroków dotyczących praw reprodukcyjnych.

- Wykonanie wyroku ws. *Kędzior p. Polsce* – referuje **Ministerstwo Zdrowia**

Następnie Przewodnicząca zwróciła się ponownie do przedstawicielki MZ, tym razem z pytaniem o postęp w wykonywaniu środków generalnych w sprawie *Kędzior*.

Na to pytanie odpowiedziała kolejna reprezentantka MZ, Pani Aleksandra Andruszczak-Zin, przedstawicielka Departamentu Zdrowia Publicznego. Poinformowała ona zebranych, że projekt założeń do projektu ustawy jest na etapie ustalania innych kwestii niż te dotyczące wyroku ws. *Kędzior*, co przedłuża sprawę (np. możliwość używania telefonów komórkowych na oddziałach szpitalnych oraz kwestia utrwalania dźwięku i obrazu). Jeśli chodzi o same uregulowania art. 38 w Rozdziale IV dotyczące wykonania wyroku ws. *Kędzior*, to wydają się one doprecyzowane w sposób gwarantujący te prawa, które w sprawie zostały naruszone.

Przewodnicząca zwróciła się do przedstawicielki MZ o przekazanie w resorcie zdrowia pytania, czy istnieje możliwość przeforsowania jedynie tych zmian związanych z realizacją wyroku Trybunału przez małą nowelizację? W kontekście tego, że nie są to przepisy kontrowersyjne, zachodzi duże prawdopodobieństwo, że zostałyby przyjęte przez parlament. Dodał, iż w razie potrzeby Minister Spraw Zagranicznych może tę kwestię przekazać Ministrowi Zdrowia.

Przedstawicielka MZ zobowiązała się do przekazania tej informacji w resorcie i poinformowania o odpowiedzi Przewodniczącą.

- Wykonanie wyroków dotyczących nadużycia siły przez Policję oraz nieskutecznego śledztwa (*Wasilewska i Kałucka p. Polsce, Dzwonkowski, Lewandowski i Lewandowska, Pieniak, Mrozowski, Rachwalski-Ferenc, Polanowski, Karbowniczek p. Polsce*) – rezultaty grudniowego seminarium oraz zaawansowanie nowelizacji przepisów regulujących postępowanie dyscyplinarne ws. policjantów – referują: **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Policja, Prokuratura Generalna**

Przewodnicząca zapowiedziała dyskusję na temat postępu w przygotowywaniu planu działań dotyczącego wykonania wyroków Trybunału należących do grupy spraw dotyczących nadużycia siły przez Policję i nieskutecznego śledztwa prowadzonego przez prokuraturę. W tym kontekście przywitała nowe przedstawicielki Prokuratury Generalnej (dalej PG). Dodała, iż PG była zawsze była bardzo konstruktywna w pracach Zespołu.

Następnie zwróciła się do przedstawicielek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (dalej MSW) o przedstawienie wyników zorganizowanego przez ten resort w grudniu 2013 r. seminarium.

W imieniu MSW głos zabrała Pani Wirginia Prejs, przedstawicielka Departamentu Kontroli Skarg i Wniosków, a zarazem Zespołu do spraw Ochrony Praw Człowieka. Poinformowała o zorganizowanym przez MSW w dniach 17-18 grudnia 2013 r. seminarium, z udziałem między innymi reprezentantów: Policji, PG, psychologów, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości (dalej MS) oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych (dalej MSZ). Tematami seminarium były: charakterystyka przypadków poniżającego i nieludzkiego traktowania, psychologiczne przyczyny zachowań agresywnych, rola psychologów w Policji, charakterystyka poszczególnych przypadków nadużycia siły z punktu widzenia funkcjonariuszy policji, psychologów, ofiar, pełnomocników ofiar. Drugiego dnia odbyły się warsztaty w grupach, które miały na celu wypracowanie pewnych pomysłów na rozwiązania konkretnych problemów. Rezultat seminarium był bardzo dobry, zebrano wiele informacji, zarówno w kwestii genezy problemów (m. in. niebieski mur, obawa o wizerunek policji, odmowa zeznań, ciemna liczba – brak zgłoszeń o zdarzeniach przez ofiary, przewlekłość postępowań, niewszczynanie śledztwa przez prokuraturę, przesłuchiwanie tylko policjantów z pomięciem innych świadków).

W opinii MSW Seminarium potwierdziło, iż prowadzonych jest wiele działań dla poprawy sytuacji, ale można wprowadzić jeszcze więcej środków. Podczas seminarium wielu ekspertów podkreślało między innymi rolę edukacji policjantów, zagwarantowania im wsparcia psychologicznego, konieczność dokonania zmian w zarządzaniu zasobami ludzkimi, potrzebę wprowadzenia monitoringu, konieczność zaangażowania lekarzy specjalistów w proces oceny stanu zdrowia funkcjonariuszy oraz potrzebę przeprowadzenia kampanii informacyjnej dla społeczeństwa.

Ponadto przedstawicielka MSW poinformowała, że powstało sprawozdanie z seminarium, które zostanie rozesłane do uczestników z prośbą o uwagi. Po jego przyjęciu wybrane zostaną rozwiązania mające na celu poprawę sytuacji i eliminację przyczyn stwierdzonych przez Trybunał naruszeń. Rozwiązania te zostaną ujęte w harmonogramie działań.

Przewodnicząca spytała, czy istnieje możliwość, by harmonogram był gotowy przed kolejnym posiedzeniem Zespołu? Niektóre problematyczne kwestie są przecież znane od dawna, jak zмова milczenia, potrzeba wprowadzenia monitoringu zatrzymań, etc.

Reprezentantka MSW poinformowała, iż nie może zagwarantować, że ta strategia zostanie opracowana w przeciągu kolejnych 3 miesięcy.

Następnie głos zabrała kolejna przedstawicielka MSW, Pani Katarzyna Krysiak, z Departamentu Nadzoru. Poinformowała o przygotowaniach do nowelizacji *Ustawy o Policji* w zakresie uregulowań dotyczących postępowania dyscyplinarnego. Otóż w ramach konsultacji z zainteresowanymi środowiskami zawodowymi MSW zwróciło się do Policji, Służby Granicznej (dalej SG) oraz Biura Ochrony Rządu (dalej BOR) o przesłanie opinii oraz informacji nt. konieczności dokonania zmian w ww. przepisach w kontekście wykonania wyroków Trybunału dotyczących użycia nadmiernej siły przez funkcjonariuszy Policji. Zarówno SG jak i BOR uznały, iż podległych im funkcjonariuszy ta kwestia nie dotyczy.

Przedstawicielka MSW przypomniała, że zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami, kary dyscyplinarne można wymierzać tylko w okresie roku od zdarzenia stanowiącego podstawę wymierzenia kary. Tymczasem wyroki Trybunału zapadają nierzadko po kilku latach od zdarzenia. Dodała, iż w przypadku przestępstw terminy są dłuższe, jednak i tak należy się zastanowić nad przedłużeniem terminu do pociągania funkcjonariuszy do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Jednakże w tym zakresie inicjatywa należy do MS.

Poinformowała też, że MSW dostrzega potrzebę wypracowania odpowiednich praktyk dotyczących kwestii wyeliminowania przemocy funkcjonariuszy policji i innych służb, przy czym podkreśliła, iż na pierwszym miejscu jest rzetelne prowadzenie postępowań karnych. Dodała, że MSW popiera upowszechnianie standardów.

Przewodnicząca podziękowała za wystąpienie przedstawicielkom MSW i oddała głos reprezentantowi Policji, Panu Krzysztofowi Łaskiewiczowi, Młodszemu Inspektorowi, Pełnomocnikowi Komendanta Głównego do spraw Ochrony Praw Człowieka. Poinformował on, iż Policji bardzo zależy na umożliwieniu rejestrowania – monitoringu każdej czynności przeprowadzanej przez Policję. Dlatego też Komendant Główny Policji (dalej KGP) złożył w MSW pakiet rozwiązań dotyczący możliwości wprowadzenia monitoringu. Dodał, iż KGP nie otrzymał jeszcze informacji o tym, na jakim etapie jest analiza tych propozycji w MSW. Dodał, iż Policji zależy na możliwości monitorowania tych sytuacji także w miejscach prywatnych. Poinformował ponadto o działaniach zmierzających do zastąpienia wyposażenia Policji w broń palną - paralizatorami (rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych regulujące tę kwestię obowiązuje od początku tego roku).

Poinformował również, iż raporty Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej CPT) oraz Komitetu Przeciwko Torturom (dalej CAT) wskazują na potrzebę bardziej szczegółowego uregulowania postępowania dyscyplinarnego. Dodał, iż zdaniem Policji uregulowania te powinny zostać wyłączone z *Ustawy o Policji* do oddzielnego aktu prawnego. Nowoczesne postępowanie dyscyplinarne musi być bowiem skuteczne z poszanowaniem praw policjanta.

Następnie głos zabrała przedstawicielka Departamentu Współpracy Międzynarodowej PG, Pani Beata Ziorkiewicz, która poinformowała, iż Prokurator Generalny podjął decyzję o opracowaniu wytycznych dotyczących prowadzenia postępowań dyscyplinarnych przeciwko funkcjonariuszom publicznym i policjantom podejrzanym o przestępstwa dotyczące poniżającego i niehumanitarnego traktowania. W tym zakresie pod uwagę będzie wzięty Protokół Istambulski. Przypomniała też, iż PG monitoruje postępowania karne dotyczące policjantów toczące się w całym kraju.

Reprezentantka Departamentu Postępowania Przygotowawczego (dalej DPP), Pani Agnieszka Goździak dodała, iż chodzi o stały monitoring postępowań w sprawie czynów określonych w art. 246, 247, 231 *Kodeksu karnego* (dalej k.k.). Za każdym razem, gdy takie postępowanie jest wszczynane, to DPP PG. jest o tym fakcie informowany. Takimi sprawami interesują się też Prokuratury Apelacyjne, natomiast postępowania prowadzą zwykle Prokuratury Okręgowe. Dodała, iż istotnie są szkolenia dla prokuratorów dotyczące tej problematyki. W 2013 r. takie szkolenia odbyły się trzykrotnie. W 2014 r. zaplanowano szkolenia na kwiecień, maj i czerwiec. Koordynatorzy ds. szkoleń na każdym szczeblu zajmują się tymi kwestiami. Będą to szkolenia organizowane wspólnie z Policją. Szkoleniami obejmuje się wszystkich prokuratorów. Dodała, iż w sprawach dotyczących przemocy funkcjonariuszy policji należy obowiązkowo wszczynać śledztwo. Co roku do PG przekazywane są statystyki nt. określonych rodzajów przestępstw, również tych określonych w art. 246, 247, 231 k.k. Statystyki za ubiegły rok nie są jeszcze kompletne.

Następnie głos zabrał przedstawiciel BRPO, który przypomniał, iż odpowiedzialność dyscyplinarna policjantów jest niezależna od odpowiedzialności karnej, dotyczy bowiem sfery etyki zawodowej. Postępowanie dyscyplinarne może zatem dotyczyć czynu o charakterze etycznym, który zarazem nie stanowi czynu karnego. Zwrócił również uwagę na fakt, iż paralizatory elektryczne nie są zupełnie nieszkodliwe, czasami są śmiertelne i ten aspekt powinien być wzięty pod uwagę przez KGP.

Przedstawiciel Policji przypomniał, iż w postępowaniu dyscyplinarnym, zarówno samoistnym jak i związanym z postępowaniem karnym obowiązują 2 elementy: od czynu nie upłynęło 5 lat oraz istnieje przesłanka wszczęcia postępowania zapisana w prawie. Odniósł się również do kwestii paralizatorów. Poinformował, iż ich parametry są opisane w ustawie, można wystrzelić tylko 1 impuls, otrzymują je policjanci po szczegółowym szkoleniu i to tylko wybrani.

Przewodnicząca z zadowoleniem odniosła się do planów opracowania przez PG wspomnianych wytycznych. Dodała, iż najważniejsze jest to, żeby te szczególne postępowania były skuteczne, a temu służy obiektywny materiał dowodowy, jaki może być pozyskiwany dzięki monitoringowi. Zmowa milczenia jest spowodowana między innymi tym, że postępowanie dyscyplinarne nie jest skuteczne. Poinformowała też, że obecnie wyroki są wydawane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej Trybunał) znacznie szybciej niż w przeszłości. Trybunał rozróżnia w nich naruszenie proceduralne od materialnego art. 2 lub 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej Konwencja), co od razu pokazuje, że naruszenie zostało spowodowane przez nieskuteczne śledztwo. Niestety proces wykonywania środków generalnych w tych sprawach rozciąga się na lata. Dlatego też zaapelowała do przedstawicieli właściwych podmiotów odpowiedzialnych za wykonanie wyroków z tej grupy o zintensyfikowanie działań w ciągu najbliższych 3 miesięcy. Dodała, iż ważne jest, by szkoleniami zostali objęci także przyszli prokuratorzy, a nie tylko ci już działający. Problem ten był sygnalizowany władzom Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.

Przewodnicząca zapowiedziała też zorganizowanie spotkania roboczego w przeciągu najbliższych 3 miesięcy w sprawie opracowania harmonogramu / programu działań, tak by mógł on zostać przedstawiony do konsultacji np. BRPO.

Przedstawiciel Policji poinformował o tym, że Policja preferuje otrzymywanie wyroków Trybunału w polskim tłumaczeniu. Dotyczą one bowiem bardzo ważnych naruszeń, nierzadko przestępstw w porządku krajowym. Tymczasem żadna z tych spraw nie znalazła finału w sądzie. Ważne jest zatem by również w postępowaniu dyscyplinarnym analizowano szczegółowo wszystkie naruszenia prawa, tak jak to robi prokuratura, czy sąd.

Przewodnicząca zwróciła się do reprezentantki MSW z prośbą o przypomnienie, jakie były wnioski poszczególnych służb w zakresie konieczności nowelizacji przepisów regulujących postępowanie dyscyplinarne.

Przedstawiciela DN MSW przypomniała, że jedynie Policja się tym tematem zajmuje, jej główna propozycja polega na wydłużeniu terminu przedawnienia w postępowaniu dyscyplinarnym.

Przewodnicząca zwróciła uwagę na potrzebę spotkania wszystkich służb z Pełnomocnikiem dla lepszego zrozumienia sytuacji. Spotkanie takie powinno zostać zorganizowane w ciągu najbliższych 3 miesięcy. Na takim spotkaniu mile widziani będą również przedstawiciele BRPO, jeśli wyrażą chęć uczestniczenia w nim.

Przedstawiciel Policji zasugerował zaproszenie wyżej umocowanych reprezentantów poszczególnych służb i resortów.

Przewodnicząca odniosła się pozytywnie do tej propozycji i dodała, iż ma nadzieję na to, że rezultaty zorganizowanego przez MSW seminarium przekują się w praktykę.

- Zapewnienie lekcji etyki dla każdego ucznia w kontekście wykonania wyroku ws. *Grzelak p. Polsce* – referuje **Ministerstwo Edukacji Narodowej**

Przewodnicząca zaanonsowała dobrą wiadomość o podpisaniu przez Minister Edukacji Narodowej nowelizacji *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach* znoszącej ograniczenia w postaci minimalnej liczby uczniów zainteresowanych lekcjami z etyki do zorganizowania tych lekcji.

Przedstawicielka Ministerstwa Edukacji Narodowej (dalej MEN), Pani Grażyna Płoszajska z Departamentu Kształcenia Ogólnego i Wychowania poinformowała, iż rozporządzenie zostało podpisane w dniu 25 marca 2014 r. Dodała, że nowe przepisy wejdą w życie od dnia 1 września 2014 r. W opinii MEN gwarantują one lekcje etyki dla każdego zainteresowanego ucznia. Poinformowała również, że rozważany wcześniej wariant przewidujący wprowadzenie nauczania etyki przez Internet okazał się bardzo skomplikowany do przeprowadzenia i kosztowny. Poinformowała też, iż w trakcie konsultacji MEN otrzymało istotne uwagi od Ministra Finansów i Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego w kwestii doprecyzowania skutków finansowych i źródeł pokrycia kosztów nowelizacji.

Przewodnicząca przypomniała, że najważniejsza będzie praktyka wykonywania tego rozporządzenia i zwróciła się o monitorowanie takich kwestii, jak sposób zgłaszania przez uczniów i ich rodziców chęci uczestnictwa w lekcjach etyki, czy zapewnienia odpowiedniego nauczyciela do prowadzenia lekcji etyki.

- Grupa wyroków dotyczących przewlekłości postępowania administracyjnego, tzw. grupa *Fuchs* - kwestia właściwości resortów do realizacji poszczególnych wyroków, z których większość dotyczy postępowań budowlanych oraz wywłaszczeniowych (pod budowę dróg) – referuje **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**, konieczna obecność na posiedzeniu przedstawiciela **Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju**

Przewodnicząca poinformowała, że Sekcja Wykonywania Wyroków w Radzie Europy rozumie, że postępowania objęte grupą *Fuchs* są zróżnicowane. Dlatego też rozsądnym rozwiązaniem wydaje się wybranie tych typów postępowań, których jest najwięcej i przeanalizowanie ich pod tym kątem, czy od czasów, w których miały miejsce okoliczności faktyczne danej sprawy zaszły istotne zmiany w kierunku likwidującym przyczyny naruszenia Konwencji. Chodzi o porównanie z aktualnym stanem w zakresie zarówno uregulowań jak też praktyki przeprowadzania tych postępowań. Zwróciła się do Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju (dalej MIR) o informację, czy resort ten mógłby dokonać takiej analizy.

Przedstawiciel MIR, Pan Szymon Jackowski, Dyrektor Departamentu Orzecznictwa I poinformował, iż w resorcie są zbierane dane cząstkowe, natomiast nie gromadzi się danych dotyczących całkowitego postępowania określonego rodzaju. W razie potrzeby jednak można takie dane zebrać.

Następnie głos zabrał kolejny przedstawiciel MIR, Pan Błażej Korczak reprezentujący Departament Budownictwa. Poinformował on, iż w wyniku zmiany ustawy *Prawo budowlane*, Główny Urząd Nadzoru Budowlanego prowadzi monitoring wydawania pozwoleń na budowę. Z zebranych danych wynika, że procedura ta trwa średnio od 28 do 40 dni. Na tym etapie nie występuje przewlekłość postępowania. Problemy mogą się natomiast pojawić na etapie II instancji i na etapie postępowania sądowo-administracyjnego.

Przewodnicząca z zadowoleniem przyjęła informację o możliwości zebrania danych statystycznych przez MIR. Dodała, że ramy czasowe i rodzaj danych, potrzebnych do dokonania oceny postępu w wykonywaniu wyroków z grupy *Fuchs*, powinna określić Sekcja. Zwróciła też uwagę, że zebranie

takich danych może również pomóc w kwestii wprowadzenia skargi na przewlekłość postępowania administracyjnego.

Pan Szymon Jackowski zapewnił, iż MIR postara się pomóc w zebraniu danych potrzebnych Sekcji do oceny dokonanej postępu.

Przedstawicielka Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji (dalej MAiC), Pani Monika Piłat z Departamentu Administracji Publicznej dodała, iż aktualnie procedowany jest projekt prezydencki nowelizacji (art. 149) *Ustawy o postępowaniu przed sądami administracyjnymi*. Nowelizacja ta przewiduje środek krajowy na przewlekłość postępowania administracyjnego.

W kontekście powyższego Przewodnicząca podziękowała przedstawicielom Naczelnego Sądu Administracyjnego (dalej NSA) za dane przekazane w 2013 r. do ostatniego zaktualizowanego planu działań dotyczącego wyroków z grupy *Fuchs*, które wskazywały na pewien postęp, zwłaszcza w postępowaniach przed wojewódzkimi sądami administracyjnymi.

- Kwestia nowelizacji ustawy *Prawo o zgromadzeniach* w kontekście wykonania wyroku ws. *Bączkowski p. Polsce* – referuje **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**

Przewodnicząca zwróciła do przedstawicielki MAiC z pytaniem o to, jaka jest dalsza refleksja intelektualna nad wykonaniem wyroku ws. *Bączkowski*.

Reprezentantka MAiC odpowiedziała, że od ostatniego spotkania Pana Ministra Stanisława Huskowskiego, Sekretarza Stanu w MAiC, i Pana Ministra Artura Nowaka-Fara, Podsekretarza Stanu w MSZ, które odbyło się inicjatywy MSZ w listopadzie 2013 r. żaden postęp w sprawie nie nastąpił.

Przewodnicząca przedstawiła propozycję zorganizowania eksperckiego seminarium z udziałem przedstawicieli MSZ i MAiC oraz ekspertów z zakresu prawa konstytucyjnego i administracyjnego. Celem seminarium byłoby zastanowienie się, w jaki sposób należy ten wyrok wykonać. Zwróciła się do reprezentantki MAiC o przekazanie tej propozycji w resorcie.

II. Informacja Przewodniczącej na temat działań ogólnych mających na celu usprawnienie wykonywania wyroków Trybunału podejmowanych przez Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw Postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w 2013 r.

- Zapobieżenie możliwości egzekucji należności Skarbu Państwa związanej z naruszeniem Konwencji z zadośćuczynienia przyznanego skarżącemu przez Trybunał za to naruszenie – referuje **Ministerstwo Sprawiedliwości**

Przewodnicząca przypomniała genezę problemu, który był już omawiany podczas poprzednich posiedzeń Zespołu i zwróciła się do Pani Elizy Suchożebrskiej, Zastępcy Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw Postępowania przez Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Zastępca Pełnomocnika) oraz do Pana sędziego Macieja Kielbika z MS o przedstawienie informacji na temat postępu w realizacji tego projektu.

Zastępca Pełnomocnika poinformowała, że problematyka ta jest w konsultacjach międzyresortowych od końca 2013 r. oraz że 3 miesiące temu MSZ skierowało do MS prośbę o włączenie propozycji (opisanej w sprawozdaniu z posiedzenia Zespołu, które odbyło się w dniu 12 grudnia 2013 r.) do projektu *Ustawy o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Kodeks postępowania cywilnego i Prawo o notariacie*.

Przedstawiciel MS poinformował, iż resort sprawiedliwości opracował projekt przepisów oraz że wkrótce zakończą się konsultacje międzyresortowe. Wpłynęła już opinia Komisji Legislacyjnej. W kwietniu projekt zostanie przedstawiony Stałemu Komitetowi Rady Ministrów, a w maju rozpatrzony przez Radę Ministrów. Rozwiązania te dotyczą jednak zapobieżenia egzekucji tylko należności sądowych, nie dotyczą natomiast zasądzonych kosztów procesu. Dlatego też MS skierowało pismo do Ministerstwa Finansów (dalej MF) z prośbą o rozważenie potrzeby podjęcia prac legislacyjnych nad wprowadzeniem stosownych przepisów. Pismem z dnia 12 marca 2014 r. MF odpowiedziało, że nie widzi takiej potrzeby (chodziło o możliwość wyłączenia egzekucji ze względu na ważny interes dłużnika).

Obecni na posiedzeniu Zespołu przedstawiciele MF nie wypowiedzieli się w kwestii stanowiska swojego resortu z powodu braku umocowania.

W kontekście powyższego Przewodnicząca poinformowała, że klauzule generalne w opinii Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa nie stanowią przeszkody w egzekucji. Tymczasem skargi na warunki w jednostkach penitencjarnych to ok. 200 spraw rocznie. Jest to zatem problem wymagający rozwiązania systemowego. W związku z faktem, iż problem ten nie został w MF zrozumiany i dostatecznie przeanalizowany, Przewodnicząca zwróciła się z prośbą o jego ponowną analizę przez resort finansów.

- Zaawansowanie kolejnej nowelizacji Zarządzenia nr 73 Prezesa Rady Ministrów w sprawie utworzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – referuje **Ministerstwo Spraw Zagranicznych**

Następnie Zastępca Pełnomocnika, Pani Eliza Suchożeberska poinformowała, że założenia nowelizacji zostały skierowane do uzgodnień międzyresortowych w ostatnich dniach marca 2014 r. Termin na zgłaszanie uwag wyznaczono na 5 kwietnia. Po przedstawieniu założeń projektu nowelizacji podczas grudniowego posiedzenia Zespołu uwagę zgłosiło MAiC. Została ona uwzględniona. Zastępca Pełnomocnika zapewniła, że po wejściu w życie znowelizowanego Zarządzenia zostaną przedstawione informacje, jak je wykonywać.

Przewodnicząca dodała, iż liczy na konsensus w zakresie konsultacji międzyresortowych. Przedstawiła również krótką zaktualizowaną informację o działaniach na rzecz zgodności aktów prawnych z Konwencją, które niestety spotykają się z brakiem zrozumienia i entuzjazmu. Aktualnie to MSZ wzięło na siebie ciężar opiniowania tych projektów, które trafiają do ministerstwa. Jednakże po pierwsze nie wszystkie projekty trafiają do MSZ, a po drugie uwagi MSZ nie mają wiążącego charakteru.

- Realizacja projektu polegającego na przekładzie na język polski wyroków Trybunału wydanych w sprawach przeciwko innym państwom - referuje **Ministerstwo Spraw Zagranicznych**

Zastępca Pełnomocnika przedstawiła też informacje na temat zapoczątkowanej w 2013 r. inicjatywy NSA dotyczącej przekładu na język polski najważniejszych orzeczeń Trybunału (lub ich streszczeń) wydanych wobec innych państw. MSZ we współpracy z NSA, TK, SN oraz MS podjęło działania w celu zapewnienia polskich przekładów i dostępu do nich.

Powołana została grupa robocza złożona z osób kontaktowych wyznaczonych przez powyższe instytucje, koordynowana przez Pełnomocnika. Wypracowano zasady współpracy mającej na celu wspólne identyfikowanie najważniejszych wyroków Trybunału do przetłumaczenia, a także ich udostępnianie w bazie orzeczeń MS i Trybunału. NSA we współpracy z Biurem Pełnomocnika dokonał

selekcji pierwszej grupy wyroków do przetłumaczenia za lata 2007-2013. Uzgodniono, iż poczynając od dnia 1 stycznia 2014 r. NSA i TK zapewnią każdy tłumaczenie do 10 wyroków Trybunału rocznie. Porozumienie w tej sprawie zostanie podpisane w dniu 24 marca 2014 r.

• Informacje na temat Raportu z wykonywania wyroków przez Polskę za 2013 r.

Następnie Pani Katarzyna Bralczyk, Zastępca Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw koordynacji wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Zastępca Pełnomocnika ds. koordynacji wykonywania wyroków) przedstawiła informacje na temat przygotowanego przez Pełnomocnika *Raportu z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę za 2013 r.*

Poinformowała, że w Raporcie przedstawiono informacje na temat dokumentów przekazanych do Rady Europy w ciągu 2013 r. w związku z wykonywaniem orzeczeń Trybunału: tzw. planów działań, zawierających strategię realizacji wyroków Trybunału oraz tzw. raportów z podjętych działań, podsumowujących działania podjęte w celu wykonania wyroków, które zostały przygotowane przez Pełnomocnika we współpracy z odpowiednimi resortami. Raport zawiera zwięzłe streszczenia tych dokumentów, a pełne ich teksty są do niego dołączone w formie załączników, które stanowią jego integralną część.

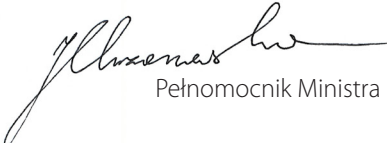
Ponadto Raport zawiera także informacje na temat:

- działalności międzyresortowego Zespołu oraz jego grup roboczych w 2013 r.,
- inicjatywy Pełnomocnika na rzecz zapewnienia kontroli projektów aktów prawnych pod kątem ich zgodności z Konwencją,
- szeregu działań na rzecz usprawnienia wykonywania wyroków Trybunału, w tym kolejnej nowelizacji wspomnianego *Zarządzenia o utworzeniu Zespołu*,
- prowadzonej analizy dotyczącej możliwości wprowadzenia do polskiego systemu roszczenia regresowego, jako elementu wykonywania wyroków Trybunału,
- działań na rzecz wprowadzenia ochrony przed egzekucją z kwot zadośćuczynienia przyznawanego skarżącym przez Trybunał,
- szkoleń dla administracji rządowej i samorządowej,
- organizacji Seminariów Warszawskich,
- organizacji konkursu dla sędziów,
- organizacji wizyt studyjnych i delegacji (secondmentów) dla polskich sędziów do Trybunału,
- a także najważniejsze informacje statystyczne.

Zastępca Pełnomocnika ds. koordynacji wykonywania wyroków dodała, że Raport, po przyjęciu przez Radę Ministrów zostanie przesłany również do właściwych komisji w Sejmie i Senacie oraz do stałej Podkomisji do spraw wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę, a także opublikowany wraz z obszernymi załącznikami na stronie internetowej MSZ.

O terminie oraz porządku obrad następnego posiedzenia członkowie Zespołu zostaną powiadomieni w drodze elektronicznej przez Sekretarza Zespołu. W przypadku pytań proszę kontaktować się z Sekretarzem Zespołu (katarzyna.bralczyk@msz.gov.pl).

Justyna Chranowska

Pełnomocnik Ministra

Załącznik:

Lista uczestników posiedzenia w dniu 31 marca 2014 r.

**Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
w dniu 31 marca 2014 r., Pałac Foksal, parter, godz. 10.00-14.00**

Przewodnicząca Zespołu	Justyna Chrzanowska
Sekretarz Zespołu	Katarzyna Bralczyk
MSZ DPOPC	Aleksandra Mężykowska
MSZ DPOPC	Justyna Kalicka-Andziak
MSZ DPOPC	Agnieszka Kozirńska
MSZ DPOPC	Magdalena Borowska
MSZ DPOPC	Eliza Suchożebrska
MSZ DPOPC	Agnieszka Dyszlewska
MSZ DPOPC	Michał Horoszko (stażysta KSAP)
Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	Monika Piłat
Ministerstwo Edukacji Narodowej	Grażyna Płoszajska
Ministerstwo Finansów	Andrzej Wrzesień Jakub Jędrzejewski
Ministerstwo Gospodarki	-----
Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Anna Kubik Szymon Jackowski Błażej Korczak
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Robert Safiański
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	-----
Ministerstwo Obrony Narodowej	Aneta Bogatek
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	Joanna Maciejewska
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Ernest Nasternak
Ministerstwo Skarbu Państwa	-----
Ministerstwo Sportu i Turystyki	-----
Ministerstwo Sprawiedliwości	Urszula Szafrąńska Iwona Leschied Maciej Kiełbik
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Wirginia Prejs Katarzyna Krysiak
Ministerstwo Środowiska	Michał Kobylński
Ministerstwo Zdrowia	Dagmara Korbasińska Anna Błaszczuk Aleksandra Andruszczak-Zin
KPRM	Sylwia Spurek
Biuro Pełnomocnika ds. Równego Traktowania	Michał Czerepiński

Rzecznik Praw Pacjenta	Izabela Jakubczak-Rak Rafał Błoszczyński
Biurowisko Rzecznika Praw Obywatelskich	Mirosław Wróblewski Natalia Cabaj
Krajowa Rada Sądownictwa	Katarzyna Gonera Łukasz Bojarski
Trybunał Konstytucyjny	Anna Pudło
Naczelny Sąd Administracyjny	Hieronim Sęk Pani Marta Kulikowska Agnieszka Wilk-Ilewicz
Biurowisko Prokuratora Generalnego	Beata Ziorkiewicz Agnieszka Goździk
Prokuratura Generalna Skarbu Państwa	-----
Centralny Zarząd Służby Więziennej	-----
Kancelaria Senatu	Joanna Granowska
Kancelaria Sejmu	Hanna Kucharska-Leszczyńska Ziemowit Cieślak
Komenda Główna Policji	Krzysztof Łaszkiewicz

SPRAWOZDANIE

z posiedzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które odbyło się w dniu 23 czerwca 2014 r.

W dniu 23 czerwca 2014 r. odbyło się posiedzenie Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Zespół), powołanego Zarządzeniem nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 roku zmienionym Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2008 roku oraz Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 20 z dnia 8 marca 2013 r.

Spotkaniu przewodniczyła Pani Justyna Chrzanowska, Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych ds. postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Przewodnicząca lub Pełnomocnik).

I. Przewodnicząca rozpoczęła posiedzenie Zespołu od przekazania informacji na temat tegorocznego VIII Seminarium Warszawskiego, które zostanie zorganizowane wspólnie z Pełnomocnikiem Rządu ds. Równego Traktowania. Tytuł tegorocznego Seminarium to: *„Równość w dostępie do praw gwarantowanych w systemie konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – aktualny stan i wyzwania / perspektywa polska”*.

Ponadto Przewodnicząca przekazała informację na temat przygotowań do związania się Protokołem Nr 12 do Konwencji. Powiadomiła, iż Minister Spraw Zagranicznych rozesłał do resortów prośbę o analizę prawa pod kątem jego zgodności z Protokołem 12. Termin na odpowiedź resortów to grudzień 2014 r.

Przewodnicząca powiadomiła również, że laureatka Konkursu dla sędziów o Nagrodę Pełnomocnika do spraw Postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka dla sędziego sądu powszechnego, autora orzeczenia możliwie najpełniej odwołującego się do standardów Konwencji, odbyła w ramach nagrody wizytę studyjną w Europejskim Trybunale Praw Człowieka.

Rozstrzygnięty został też konkurs plastyczny dla dzieci zorganizowany wspólnie z Ministerstwem Edukacji Narodowej: *„Wszyscy równi – prawa człowieka oczami dziecka”* w związku ze wspomnianym VIII Seminarium Warszawskim.

II. Informacja właściwych resortów i innych podmiotów na temat postępów w realizacji poszczególnych wyroków Trybunału.

Na wstępie Przewodnicząca poinformowała, że Podsekretarz Stanu w MSZ, Pan Minister Artur Nowak-Far planuje spotkania z: Podsekretarzem Stanu w MSW, Panem Ministrem Grzegorzem Karpińskim oraz z Komendantem Głównym Policji, nadinsp. Drem Markiem Działoszyńskim ws. wy-

roków Trybunału dot. funkcjonariuszy Policji, z Ministrem Administracji i Cyfryzacji, Panem Rafałem Trzaskowskim ws. wykonania wyroku *Bączkowski i inni p. Polsce* oraz z Podsekretarzem Stanu w Ministerstwie Zdrowia, Panem Piotrem Warczyńskim ws. praw reprodukcyjnych, w kontekście nowelizacji ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

- Wykonanie wyroków dotyczących nadużycia siły przez Policję oraz nieskutecznego śledztwa (grupa wyroków *Dzwonkowski p. Polsce*) – rezultaty zorganizowanego przez MSW w grudniu 2013 r. seminarium oraz kwestia pilnej konieczności opracowania strategii wykonania ww. wyroków w świetle decyzji Komitetu Ministrów Rady Europy (dalej KM) o przeniesieniu całej grupy do wzmocnionej procedury nadzoru nad egzekucją.

Przewodnicząca poinformowała, że KM nadzorujący wykonywanie wyroków Trybunału przez państwa w czerwcu br. podjął decyzję o przeniesieniu tej grupy spraw do tzw. procedury wzmocnionej, ponieważ podejmowane dotychczas środki okazały się niewystarczające. Decyzja ta wynika z faktu, iż w wydanym niedawno (17.09.2013 r.) i zakwalifikowanym do powyższej grupy, wyroku ws. *Przemysław przeciwko Polsce* Trybunał zawarł sugestie, że stwierdzone w tej grupie wyroków naruszenia Konwencji stanowią problem o charakterze strukturalnym.

Przewodnicząca dodała, że MSW zorganizowało bardzo dobre seminarium, z którego powstał obszerny materiał. Teraz ważne jest, by został on jak najlepiej wykorzystany.

Następnie powitała przedstawiciela stałej Podkomisji do spraw wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę Sejmu RP, Pana Posła Ryszarda Kalisza i oddała głos przedstawicielce MSW.

Reprezentantka MSW, Pani Danuta Głowacka-Mazur, Dyrektor Departamentu Kontroli, Skarg i Wniosków poinformowała, że wspomniany wyżej obszerny materiał z seminarium został podzielony na części problemowe i aktualnie MSW opracowuje sugestie wynikające z tego materiału. Następnie zostaną one ponownie rozesłane do zainteresowanych podmiotów. Zaznaczyła jednak, iż do lipca nie uda się opracować sugestii, gdyż zajmujący się tym zadaniem Zespół odpowiada również za inne działania (np. obrona sprawozdań na forum ONZ).

Następnie głos zabrał Pełnomocnik Komendanta Głównego Policji ds. ochrony praw człowieka, mł. insp. Krzysztof Łaszkiwicz, który powiadomił, iż podczas spotkania przedstawicieli Policji i Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, które odbyło się na początku 2014 r. został zaprezentowany obszerny raport Biura Spraw Wewnętrznych Komendy Głównej Policji. Z raportu wynikało, iż rocznie Policja przeprowadza ok. 10-11 mln. interwencji dynamicznych, z czego problemy występują w ok. 30-40. Trudno zatem mówić, że jest to problem systemowy, jednakże ściganie takich przypadków powinno być skuteczne.

Przewodnicząca poinformowała, że listopadowy termin na opracowanie strategii wykonania wyroków z grupy *Dzwonkowski* jest zbyt odległy. Oczekiwanie KM będzie na pewno takie, żeby plan działania został przedstawiony wcześniej. Dlatego Pan Minister Artur Nowak-Far podczas planowanego spotkania w MSW na pewno zwróci na to uwagę. Należy się również spodziewać tego, że KM będzie oczekiwał, że katalog działań na rzecz wykonania wspomnianych wyroków zostanie rozszerzony i obejmie nie tylko środki miękkie, jak upowszechnianie wyroków i standardów, ale też zmianę prawa. Trzeba będzie podjąć takie działania, jak inne państwa (np. Grecja, czy Słowenia), tj. np. wprowadzenie monitoringu interwencji policyjnych, czy urealnienie stosowania kar dyscyplinarnych. Teraz w momencie zapadnięcia orzeczenia Trybunału nie ma zazwyczaj możliwości wyeg-

zekwowania odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariusza, którego działanie doprowadziło do naruszenia Konwencji. Tymczasem zgodnie z modelem greckim po wyroku Trybunału możliwe jest wznowienie postępowania dyscyplinarnego.

Polska również powinna pójść o krok dalej w swoich działaniach, mimo, iż może się to wiązać z obciążeniem budżetu państwa.

Przedstawicielka MSW wyjaśniła, że ważne jest, by strategia była szczegółowa i kompleksowa, co wymaga czasu. Jednak postara się, by przed listopadem gotowe były pewne obszary strategii.

Reprezentant Policji poinformował, że Rada Europy opublikowała podręcznik dla policjantów w kwestii stosowania Konwencji, dobrze by było, by był on dostępny również w polskiej wersji językowej.

Przewodnicząca przypomniała, iż MSZ zasugerowało już wcześniej (odpowiadając na sprawozdanie ze wspomnianego grudniowego seminarium) MSW przetłumaczenie ww. podręcznika. Takie działanie z pewnością przyczyni się do wykonania wyroków z grupy *Dzwonkowski*. Z zadowoleniem przyjęła informację o tym, że strategia w ogólnych zarysach może być dostępna przed listopadem. Dodała, iż strategia ta powinna jasno określać działania, jakie należy podjąć, tj. np. które przepisy trzeba zmienić. Zwróciła uwagę, iż mimo pozornie niewielkiej skali problemu należy pamiętać o istniejącej ciemnej liczbie tego zjawiska.

- Kwestia braku możliwości ubiegania się o przepustki losowe przez osoby, wobec których zastosowano środek zabezpieczający w postaci nakazu umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym

Przewodnicząca poinformowała, iż problem ten został zasygnalizowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej RPO) i w związku z tym należy wyjaśnić, jak aktualnie wygląda sytuacja. Pocho- dzące z Biura RPO informacje świadczą o tym, że stan nie jest idealny.

Przedstawiciel Departamentu Wykonywania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości (dalej DWOiP MS), Pan sędzia Przemysław Nowacki poinformował, iż w świetle prawa i judykatury art. 153 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej k.k.w.) oraz art. 141 k.k.w. nie mają zastosowania do ww. kategorii osób. Dodał, iż przeważa pogląd, że ustawodawca celowo zaniechał uregulowania tej kwestii (wyrok Sądu Najwyższego – dalej SN – z dnia 28.09.2006) co jest warunkowane istotą i celem tych środków zabezpieczających. Środki te są specyficzną instytucją, orzekane są bowiem bezterminowo i mają charakter prewencyjny, taki, jak np. leczenie, czy resocjalizacja. SN w ww. wyroku wskazał na zastosowanie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10.08.2004 par. 10 ust. 4 o wykazie zakładów psychiatrycznych. Zgodnie z tymi przepisami w placówkach objętych ww. wykazem zastosowanie ma ich regulamin, który przewiduje możliwość ubiegania się o przepustkę. W razie wydania odmowy jej uzyskania można takie orzeczenie zaskarżyć do sądu penitencjarnego zgodnie z art. 7 k.k.w. Ponadto SN wyjaśnił, że zasadnicze zagadnienie nie wymaga wykładni ustawy.

Dodał, iż aktualnie w Sejmie znajduje się *projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* (druk 2393), który przywiduje nowelizację art. 204 d k.k.w. regulującego udzielanie przepustek dla osób przebywających w placówkach ww. typu. Zgodnie z projektowanym art. 200 c k.k.w., decyzja o przepustce będzie należała do kierownika placówki, po zasięgnięciu opinii lekarza. Jednakże pierwszej przepustki będzie można udzielić dopiero po 6 miesiącach przebywania w placówce. I czytanie ww. projektu miało miejsce w dniu 10 czerwca br.

Przewodnicząca pozytywnie oceniła projektowaną nowelizację ustawy. Podkreśliła, iż ważne jest, by prawa i wolności obywatelskie nie były uregulowane regulaminem organizacyjnym placówki, a ustawą. Zwróciła jednak uwagę, iż niepokojące jest to, że można będzie jej udzielić dopiero po 6 miesiącach przebywania w danej placówce. Udzielenie przepustki można uzależnić od stanu zdrowia aplikującego o nią, ale nie od okresu jego przebywania w placówce.

Przedstawicielka BRPO, Pani Karolina Miksa poinformowała, że Biuro jeszcze nie analizowało tego projektu na piśmie, ale ta granica 6 miesięcy nie wydaje się być uzasadniona.

Reprezentant Podkomisji, Pan Poseł Ryszard Kalisz wyraził pogląd, iż zapewne ta propozycja wynika z chęci zabezpieczenia się przed nadużywaniem tego środka. Niestety w praktyce to się często zdarza. Z tego względu uznał on propozycję dotyczącą braku ograniczeń czasowych za trafną. Należy budować jakość instytucjonalną, wtedy tego rodzaju ograniczenia nie będą konieczne. Podkreślił, iż z punktu widzenia tego, czym zajmuje się Zespół istotne jest budowanie jakości instytucji.

Przewodnicząca dodała, iż należy pamiętać o szczególnym charakterze przepustki losowej, której udziela się w związku z jakimś wydarzeniem losowym, którego z reguły nie można przewidzieć. Zwróciła się do przedstawiciela MS o potraktowanie tej uwagi, jako uwagi zgłoszonej do projektu przez MSZ. Zapowiedziała, że Sprawozdanie z posiedzenia Zespołu będzie rozesłane do członków Zespołu – przedstawicieli poszczególnych resortów oraz opublikowane na stronie internetowej MSZ. Zwróciła się również do BRPO o pochylenie się nad projektem nowelizacji.

• Kwestia nieprawidłowej praktyki sądów i prokuratur w zakresie terminowego zwalniania osadzonych z jednostek penitencjarnych

Przewodnicząca przypomniała wyrok Trybunału ws. *Mamełka* z 2012 r. dotyczący przetrzymania w areszcie osoby przez weekend z powodu niedostarczenia na czas postanowienia o jej zwolnieniu. Poinformowała o tym, iż wydawało się, że zmiana prawa (Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 października 2012 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności) wyeliminuje problem. Jednakże sygnały, jakie napłynęły od sędziów i prokuratorów w tej sprawie są niepokojące. Jest sporo opóźnień ze zwalnianiem osób z jednostek penitencjarnych głównie z tego powodu, że w danej jednostce nie wszystkie osoby dysponują podpisem elektronicznym, niezbędnym do zatwierdzenia wysłanego uprzednio faksu z postanowieniem o zwolnieniu.

Przedstawiciel DWOiP MS, Pan sędzia Tomasz Nowiński poinformował, iż Dyrektor Generalny Służby Więziennej poinformował MS, że we wszystkich jednostkach Służby Więziennej (dalej SW) przewidziane przez nowe przepisy rozwiązania zostały wdrożone, tj. funkcjonują już skrzynki elektroniczne. MS przekazało sądom założenia korzystania z tych skrzynek. Ponadto sądy zostały zobowiązane do zakupu bezpiecznych podpisów elektronicznych dla tylu osób, dla ilu sądy uznają za wystarczające (co najmniej 2 osoby w sądzie). Następnie MS zwróciło się do sądów o informacje, czy te podpisy zostały zakupione i wdrożone. We wrześniu 2013 r. potwierdzono, że wszystkie sądy mogą z tych podpisów korzystać. MS zwróciło też uwagę Prezesom sądów na przestrzeganie przepisów w zakresie zwalniania osób przebywających w jednostkach penitencjarnych. Przedstawiciel DWOiP dodał, iż rozumiałe jest, że jakieś niewielkie opóźnienie w zwolnieniu jest dozwolone. Poinformował też, że w kwietniu 2014 r. zmodyfikowano skrzynki elektroniczne, a 13 maja 2014 r. MS zwróciło się powtórnie do Prezesów sądów o informacje, czy podpisy funkcjonują (poprzednio

zwracało się o takie dane w sierpniu 2013 r.) oraz o wskazanie danych dotyczących przypadków, kiedy orzeczenie nie jest wykonywane w dniu, w którym je wydano. Przypomniano, że istnieje możliwość przesyłania orzeczenia o zwolnieniu faksem i potwierdzenia bezpiecznym podpisem elektronicznym. Zaakcentowano orzeczenia Trybunału ws. *Mamelka* i *Gębura*. Przedstawiciel MS dodał, iż orzeczenia te są przypominane sędziom podczas corocznych narad, gdzie również zwraca się uwagę na to, że praktyka nie jest zgodna z tymi wyrokami. Dodał, iż MS przeprowadziło analizę praktyki stosowania ww. przepisów. Okazało się, że ta praktyka jest niewłaściwa tylko w niektórych okręgach. Ponadto zwrócił uwagę, że opóźnienie w zwalnianiu osadzonego może być spowodowane różnymi innymi czynnikami, również ze względu na obowiązywanie innych przepisów. Np. wstrzymanie przez sąd wykonania postanowienia w postępowaniu wykonawczym (art. 9 par. 3 k.k.w.). W ramach działań na przyszłość planowane jest ponowne zwrócenie się do tych sądów, gdzie praktyka jest nieodpowiednia oraz przypomnienie obowiązujących przepisów podczas narady z sędziami.

Przewodnicząca zapytała o liczbę przypadków opóźnienia w zwolnieniu osadzonego w skali kraju oraz o to, w których ośrodkach sądowych praktyka jest niewłaściwa.

Przedstawiciel MS podkreślił, że nie wszystkie przypadki opóźnienia wiążą się z niewłaściwym stosowaniem przepisów. Powiedział, że dotychczas w 2014 r. było łącznie 1800 przypadków (1-2 dni, 8 dni – np. z powodu sprzeciwu prokuratora i oczekiwanie na jego prawomocność, zdarzały się dłuższe okresy – spowodowane odwołaniem, system odnotowuje bowiem datę postanowienia o zwolnieniu, ale nie odnotowuje procedury odwoławczej). Wymienił ośrodki, w których występują problemy z terminowym zwalnianiem osadzonych: Opole, Gorzów Wielkopolski, Elbląg, Gdańsk, Wrocław, Toruń, Szczecin.

Przewodnicząca zapytała, czy MS będzie w stanie zebrać dane dotyczące tylko tych przypadków, w których naruszana jest Konwencja w aspekcie wskazanym wyrokami ws. *Mamelka* i *Gębura*. Jak również informacje o ośrodkach, które MS podejmuje, by tym naruszeniom zaradzić? Przyznała, że niepokojące jest to, że to sądy decydują o liczbie podpisów, które zakupują. Zapytała też, czy zdarzają się przypadki, że do jednostki penitencjarnej trafia tylko faks, ale bez e-maila z bezpiecznym podpisem elektronicznym?

Przedstawiciel Centralnego Zarządu SW, Dyrektor Departamentu Prawnego, Pan Michał Zoń poinformował, że praktyka nie funkcjonuje, kiedy decyzja sądu zapada poza standardowym czasem pracy. Jest to zatem problem instytucjonalnego funkcjonowania sądów.

Reprezentant Podkomisji, Pan Poseł Ryszard Kalisz zauważył, że gdy istnieje potrzeba wydania postanowienia o tymczasowym aresztowaniu, to sąd jest w stanie zebrać się nawet o późnej porze, a przy zwolnieniu nie ma już tej niezwłoczności działania. Prawo nic tu nie pomoże, to jest kwestia mentalności sędziów i funkcjonowania instytucji. Mimo, iż sądy są niezależne, to jednak MS ma możliwość zwrócenia uwagi na funkcjonowanie sądów.

Przewodnicząca zgodziła się z Dyrektorem Michałem Zoniem i Posłem Ryszardem Kaliszem.

Następnie sytuację w prokuraturach w powyższym względzie przedstawił reprezentant Prokuratury Generalnej (dalej PG), Pan prokurator Tomasz Lejman. Poinformował on, że w prokuraturach sytuacja wygląda gorzej niż w sądach. Problemem jest tu bowiem nawet dostęp do Internetu. Nie wszystkie prokuratury rejonowe mają dostęp do sieci, nie wszystkie też mają podpis elektroniczny. Przyjęto, że w najmniejszych jednostkach prokuratury powinny być dwa podpisy, a w większych - więcej. Jednak w praktyce nie zrealizowano tych założeń.

Przewodnicząca zauważyła zatem, że w prokuraturach problem jest większy i zapytała, jak można go wyeliminować? Może tę procedurę należy zmodyfikować?

Reprezentant MS przypomniał, że zasadą jest dostarczanie oryginałów postanowień o zwolnieniu, a faks potwierdzony wiadomością elektroniczną z bezpiecznym podpisem to wyjątek.

Przewodnicząca zapytała, jakie PG widzi rozwiązania?

Przedstawiciel PG potwierdził, że w praktyce rzeczywiście dostarcza się przede wszystkim oryginały. PG ma świadomość, że komunikacja jest konieczna i stara się ją usprawnić do końca 2014 r.

Przewodnicząca zapytała, czy PG ma zidentyfikowane problematyczne ośrodki i czy może do nich wystąpić z pismem przypominającym o obowiązujących przepisach?

Reprezentant PG poinformował, że w ubiegłym roku PG wysłała takie pismo i w tym roku zostanie ono wysłane ponownie.

Następnie Przewodnicząca zapytała, kiedy MS mogłoby przesłać informacje nt. podejmowanych środków?

Przedstawiciel MS odpowiedział, że w ciągu 3 mies. Sytuacja dotyczy bowiem tylko kilku sądów.

Przedstawiciel Podkomisji zauważył, że są to największe sądy, a przedstawiciel MS stwierdził, że są to sądy różnej wielkości.

• Wykonanie wyroku w zakresie środków generalnych w sprawie *Potomska i Potomski p. Polsce*

Przewodnicząca przypomniała o negocjacjach ze skarżącymi, które nie zostały zakończone porozumieniem, o czym Rząd poinformował Trybunał.

Przedstawiciel Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej MKiDN), Dyrektor Departamentu Ochrony Zabytków, Pan Jacek Dąbrowski powiadomił, że dotychczas Trybunał nie wydał wyroku w konsekwencji zakończonych niepowodzeniem negocjacji. Poinformował, że zostały podjęte rozmowy na nowo, ale oczekiwania skarżących są jeszcze większe niż były. Jeśli chodzi o prawo, to MKiDN ma świadomość, że w pewnych sytuacjach konflikt występuje – wpis do rejestru zabytków ogranicza lub uniemożliwia działania właścicieli. Jednak np. sytuacje spowodowane błędnymi decyzjami konserwatorów są korygowane w orzecznictwie administracyjnym drugiej instancji i są sukcesywnie eliminowane. Jeśli chodzi o działania legislacyjne, to MKiDN analizuje możliwości wprowadzenia jednolitych rozwiązań dla takich sytuacji. Należy jednak zdać sobie sprawę ze skali i różnorodności sytuacji, które wchodziłyby w grę (67 500 wpisów do rejestru zabytków). Zatem konsekwencje dla budżetu państwa byłyby ogromne. Jednakże warto zwrócić uwagę na to, że aktualne przepisy *ustawy o ochronie zabytków* dają właścicielom możliwość ubiegania się o dotacje.

Przewodnicząca zwróciła się o przesłanie przedstawionych informacji na piśmie. Materiał taki posłuży do przygotowania informacji dla KM. Wyraziła jednak obawę, że sama wypłata odszkodowania skarżącym nie zamknie sprawy.

Przedstawiciel MKiDN poinformował, że w kwestii oczekiwań ze strony skarżących, MKiDN jest skłonne przystać na proponowaną kwotę zadośćuczynienia. Natomiast rozbieżność dotyczy odszkodowania za brak możliwości wykorzystania tej działki. W przypadku zapłaty tego odszkodowania skarżący zadeklarowali, że są skłonni przekazać nieruchomość w formie darowizny Skarbowi Państwa (Starostwo Powiatowe w Sławnie). Poinformował o woli prowadzenia dalszych negocjacji ze skarżącymi.

Przewodnicząca zwróciła uwagę na pozytywny aspekt sprawy, jakim jest zgoda na przekazanie działki Skarbowi Państwa. Zapytała o możliwość wznowienia negocjacji ze skarżącymi, tym razem z udziałem Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw Postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka.

Przedstawiciel MKiDN poinformował, że takie spotkanie ze skarżącymi jest planowane na lipiec.

- Wykonanie wyroku w sprawie *Zwierzyński p. Polsce*

Przewodnicząca przypomniała, iż dla wykonania wyroku ws. *Zwierzyński* strona rządowa wybrała opcję zwrotu nieruchomości. Jednak skarżący tej nieruchomości nie chce. Zapytała, jaka jest obecna możliwość wydania nieruchomości, jakie są pomysły na działania w celu wykonania tego wyroku?

Przedstawiciel MSW, radca prawny, Pan Andrzej Jastrzębski wyraził wątpliwości co do tego, czy istnieje jeszcze możliwość wyboru w kwestii wykonania wyroku. Wyrok określa bowiem termin 3 miesięcy na zwrot nieruchomości skarżącemu. Wyrok opiera się na założeniu, że własność przysługuje skarżącemu, ale w postępowaniu krajowym ustalono że współwłaścicieli jest więcej. W 2010 r. podjęto działania na rzecz wpisania skarżącego do księgi wieczystej, jako właściciela. Potem stwierdzono, że Komendant Wojewódzki Policji nie jest uprawniony do działania w imieniu Skarbu Państwa. Ustalono większość spadkobierców, ale nie wszystkich. Wyrok jest ostateczny i niesprawiedliwy, bo opiera się na założeniu, że własność przysługuje jedynie skarżącemu. Pełnomocnik skarżącego nie chce rozmawiać z Komendantem Wojewódzkim Policji, ponieważ w księdze wieczystej jest wpisany Skarb Państwa, więc powinien działać Skarb Państwa – starostwo powiatowe. Nie jest zainteresowany zwrotem nieruchomości. Nieruchomość była opróżniona w 2002 r.

Przewodnicząca poinformowała, że określony w wyroku Trybunału termin 3 miesięcy nie oznacza, że nie ma możliwości oddania nieruchomości skarżącemu.

Przedstawiciel MSW powiadomił, że nieruchomość jest opróżniona. Skarżący żądał dokonania zmian w tej nieruchomości. Okoliczności te zostały podniesione przez Trybunałem, ale nie zostały wzięte pod uwagę.

Przewodnicząca zaproponowała zorganizowanie spotkania roboczego w tej sprawie z udziałem sędziego cywilisty z MS, który mógłby doradzić, jak ten problem rozwiązać, a także reprezentanta Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Przewodnicząca jeszcze raz podkreśliła, iż najważniejszym sposobem na wykonanie wyroku jest wydanie nieruchomości, a nie wypłata odszkodowania, ponieważ skarżący nie jest jedynym właścicielem.

III. Pozostałe informacje i ogłoszenia

Następnie Zastępca Pełnomocnika ds. koordynacji wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Pani Katarzyna Bralczyk poinformowała o wydaniu przez KM w dniu 5 czerwca 2014 r. decyzji zatwierdzającej rezolucję końcową ws. zamknięcia nadzoru KM na wykonaniem wyroku ws. *Grzelak p. Polsce*, co oznacza wykonanie tego wyroku przez Polskę.

Powiadomiła także o stanie wykonania wyroku ws. *Nowakowski p. Polsce*, w związku z którym sąd krajowy we wznowionym postępowaniu orzekł o zwrocie skarżącemu kolekcji zabytkowej broni. Wyrok ten został już w całości zrealizowany.

Przedstawiła też informację o przyjęciu przez Radę Ministrów *Raportu z wykonywania wyroków przez Polskę za 2013 r.* i zapowiedziała, że zostanie on wkrótce przesłany do właściwych komisji i podkomisji parlamentarnych, a także zamieszczony na stronie internetowej MSZ.

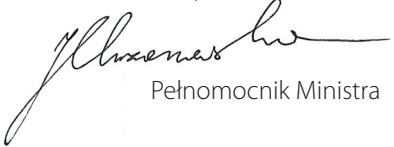
Kończąc posiedzenie Przewodnicząca przypomniała:

- prośby skierowane do MS i PG o przesłanie informacji na piśmie ws. działań, jakie powinny zostać podjęte lub są podejmowane w celu terminowego zwalniania osadzonych z jednostek penitencjarnych,
- konieczność zorganizowania spotkania roboczego w ws. wykonania wyroku *Zwierzyński p. Polsce*,
- prośbę do MKiDN o informacje na piśmie nt. planowanych środków generalnych w celu wykonania wyroku ws. *Potomska i Potomski p. Polsce* i informacji o terminie negocjacji ze skarżącymi.

Przewodnicząca zachęciła również zebranych do uczestnictwa w VIII Seminarium Warszawskim.

O terminie oraz porządku obrad następnego posiedzenia członkowie Zespołu zostaną powiadomieni w drodze elektronicznej przez Sekretarza Zespołu. W przypadku pytań proszę kontaktować się z Sekretarzem Zespołu (katarzyna.bralczyk@msz.gov.pl).

Justyna Chrzanowska

Pełnomocnik Ministra

Załącznik:

Lista uczestników posiedzenia w dniu 23 czerwca 2014 r.

**Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
w dniu 23 czerwca 2014 r., Pałac Foksal, parter, godz. 8.30-10.30**

Przewodnicząca Zespołu	Justyna Chrzanowska
Sekretarz Zespołu	Katarzyna Bralczyk
MSZ DPOPC	Justyna Kalicka-Andziak
MSZ DPOPC	Magdalena Borowska
MSZ DPOPC praktykantka	Kinga Mikołajek
MSZ DPOPC stażystka KSAP	Joanna Pilaszek
MSZ DPOPC praktykantka	Monika Kalandyk
Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	Cezary Zaremba, Naczelnik, Dep. Administracji Publicznej Monika Piłat
Ministerstwo Edukacji Narodowej	Grażyna Płoszajska
Ministerstwo Finansów	-----
Ministerstwo Gospodarki	Bożena Łukasik, Dep. Prawny
Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Anna Kubik Marcin Majeranowski, Dyr. Dep. Orzecznictwa I
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Jacek Dąbrowski, Dyr. Dep. Ochrony Zabytków
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	-----
Ministerstwo Obrony Narodowej	Aneta Bogatek, Dep. Prawny
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	Joanna Maciejewska
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Ernest Nasternak
Ministerstwo Skarbu Państwa	-----
Ministerstwo Sportu i Turystyki	-----
Ministerstwo Sprawiedliwości	Iwona Leschied, DWMiPCz Tomasz Nowiński, Naczelnik, DWOiP Przemysław Nowacki, DWOiP
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Danuta Głowacka-Mazur, dyr. Dep. Kontroli Skarg i Wniosków Wirginia Prejs Andrzej Jastrzębski, Dep. Prawny
Ministerstwo Środowiska	Michał Kobylński, Dep. Prawny
Ministerstwo Zdrowia	-----

KPRM	Michał Graczyk, Radca Prezesa RM, Dep. Prawny KPRM
Biuro Pełnomocnika ds. Równego Traktowania	Michał Czerepiński
Rzecznik Praw Pacjenta	-----
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich	Karolina Miksa
Krajowa Rada Sądownictwa	Łukasz Bojarski
Trybunał Konstytucyjny	Anna Pudło
Naczelny Sąd Administracyjny	
Biuro Prokuratora Generalnego	Tomasz Lejman, Dep. Postępowania Przygotowawczego
Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa	
Centralny Zarząd Służby Więziennej	Teresa Kujawa Michał Zoń
Kancelaria Senatu	Beata Mandylis
Kancelaria Sejmu	Ziemowit Cieślik
Komenda Główna Policji	Krzysztof Łaskiewicz
Podkomisja ds. wykonywania wyroków ETPCz przez Polskę	Ryszard Kalisz

SPRAWOZDANIE

z posiedzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które odbyło się w dniu 17 września 2014 r.

W dniu 17 września 2014 r. odbyło się posiedzenie Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Zespół), powołanego Zarządzeniem nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 r. zmienionym Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2008 r. oraz Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 20 z dnia 8 marca 2013 r.

Spotkaniu przewodniczyła Pani Justyna Chrzanowska, Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Przewodnicząca lub Pełnomocnik).

I. Informacje wstępne

Przewodnicząca rozpoczęła posiedzenie Zespołu od przekazania informacji na temat tegorocznego VIII Seminarium Warszawskiego, organizowanego wspólnie z Pełnomocnikiem Rządu ds. Równego Traktowania. Tytuł tegorocznego Seminarium to: *„Równość w dostępie do praw gwarantowanych w systemie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – aktualny stan i wyzwania / perspektywa polska”*. Powiadomiła, iż wśród panelistów seminarium znajdują się goście z Danii i Chorwacji, którzy podzielą się doświadczeniami swoich krajów w kwestii podjęcia decyzji o ratyfikacji, bądź nieratyfikowaniu Protokołu nr 12 do Konwencji.

Zapowiedziała również ewentualną wizytę studyjną przedstawicieli MSZ Armenii w listopadzie, podczas której goście zapoznaby się z polskimi rozwiązaniami w zakresie wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej ETPCz lub Trybunał), w tym m. in. z funkcjonowaniem międzyresortowego Zespołu. Z tego powodu Przewodnicząca zwróciła się z uprzejmą prośbą o pomoc w organizacji pobytu gości w Polsce, którzy na pewno będą zainteresowani spotkaniami z resortami, w tym z pewnością z przedstawicielami Ministerstwa Sprawiedliwości (dalej MS).

Przewodnicząca poinformowała również, że prawdopodobnie w grudniu złożą w Polsce wizytę przedstawiciele Sekcji Wykonywania Wyroków Sekretariatu Rady Europy, którzy będą chcieli poruszyć kwestie wyroków niewykonanych od dłuższego czasu, wśród których z pewnością znajdzie się grupa wyroków dot. nadużycia siły przez policję i nieskutecznego śledztwa w takich sprawach.

Przewodnicząca zapowiedziała też, iż w grudniu odbędzie się wizyta reprezentantów Komisji do Spraw Prawnych i Praw Człowieka Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (dalej ZPRE). Deputowani będą zainteresowani rozmowami nt. postępów w wykonywaniu wyroków dot. prze-

wlekłości postępowań sądowych i administracyjnych, przewlekłości tymczasowych aresztów, warunków bytowych i opieki medycznej w jednostkach penitencjarnych, praw reprodukcyjnych oraz wolności zgromadzeń. Planowany jest udział delegacji w grudniowym posiedzeniu Zespołu.

Przewodnicząca powiadomiła też o swojej inicjatywie mającej na celu zmianę programu aplikacji legislacyjnej dla ukierunkowania legislatorów na kontrolowanie i opiniowanie projektów aktów prawnych pod kątem ich zgodności z Konwencją. Działania te znalazły poparcie Rzecznika Praw Obywatelskich.

II. Informacje właściwych resortów i innych podmiotów na temat postępów w realizacji poszczególnych wyroków Trybunału.

- Bezpłatna pomoc prawna od chwili zatrzymania w kontekście wykonania wyroku ws. *Płonka p. Polsce* i wdrożenia dyrektywy Rady Unii Europejskiej ws. prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym (PE-CONS 40/13), a także tematyki ostatniego posiedzenia podkomisji stałej ds. wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przez Polskę, które odbyło się w dniu 27.08.2014. – referuje: **Ministerstwo Sprawiedliwości**

Przewodnicząca przypomniała, iż w szerszym kontekście wykonanie wyroku ws. *Płonka* związane jest z wykonaniem wyroków w sprawach dotyczących nadużycia siły przez Policję (tzw. grupa *Dzwonkowski*). Aktualnie Rząd oczekuje na ocenę planu działań ws. *Płonka* przez Komitet Ministrów, a jednocześnie przygotowuje plan działań ws. grupy *Dzwonkowski*. Ponadto na wypracowanie strategii wykonania tych wyroków może mieć wpływ sposób, w jaki nastąpi wdrożenie dyrektywy Rady Unii Europejskiej ws. pomocy prawnej. Następnie Przewodnicząca oddała głos przedstawicielowi Naczelnej Rady Adwokackiej (dalej NRA), Panu Mec. Mikołajowi Pietrzakowi, a po nim Przewodniczącemu stałej podkomisji do spraw wykonywania wyroków ETPCz przez Polskę, Panu Posłowi Andrzejowi Halickiemu.

Przedstawiciel NRA podkreślił, że temat ten jest powtarzany na wielu spotkaniach, co oznacza, że zmiany są konieczne, a ostatnia duża nowelizacja *Kodeksu postępowania karnego* (dalej k.p.k.) nie naprawia błędu widocznego w wyroku *Płonka* i innych orzeczeniach wydanych przez Trybunał na kanwie sprawy *Saldus p. Turcji*¹. Dodał, iż problem będzie bardziej widoczny, gdy minie termin wdrożenia ww. dyrektywy (listopad 2016 r.). Dyrektywa ta była rozpatrywana, jako środek C w planie sztokholmskim przewidującym jednolite gwarancje procesowe w Europie. Jednakże ze względów finansowych państwa członkowskie UE doszły do wniosku, że nie da się jedną dyrektywą zapewnić: dostępu do adwokata i bezpłatnej pomocy prawnej. Natomiast samorzędy adwokackie w UE wskazywały, że ten podział jest sztuczny. Iluzją jest to, że ktoś ma dostęp do adwokata, jeśli go na niego nie stać. Przedstawiciel NRA przyznał, że polski system nie odbiega za bardzo od standardów europejskich na etapie postępowania sądowego. Różnice są widoczne w postępowaniu przygotowawczym. Chodzi zwłaszcza o moment zatrzymania. Z punktu widzenia konstytucyjnego rozumienia prawa do obrony i w interpretacji ETPCz prawo do obrony obowiązuje od momentu zatrzymania. Mec. M. Pietrzak poinformował, iż NRA przeprowadziła kwerendę za lata 2008-2011, której wyniki wskazywały, iż na etapie postępowania przygotowaw-

¹ Skarga nr 36391/02, wyrok z dnia 27.11.2008 r.

czego jedynie ok. 6% zatrzymanych miało dostęp do obrońcy. Pozostałe 94 % osób, w tym także tzw. osoby wrażliwe, nie miało dostępu do pomocy obrońcy. Tymczasem pierwsze chwile po zatrzymaniu, to moment krytyczny dla postępowania karnego. Mec. M. Pietrzak przypomniał, iż art. 245 k.p.k. przewiduje, że każdy ma prawo do kontaktu z adwokatem, czy radcą prawnym od momentu zatrzymania. Zatem NRA zwróciła się o informacje do Policji na temat tego ile osób z tego prawa korzysta. Okazało się, że wiele komend policji takich danych nie zbiera. Natomiast z informacji uzyskanych od tych komend powiatowych, które takie dane zbierają wynika, że średnio kontakt z prawnikiem od momentu zatrzymania ma 1 osoba na ponad stu zatrzymanych. Dzieje się tak dlatego, że w polskim systemie prawnym brakuje prawnego mechanizmu zapewniającego pomoc prawną z urzędu od momentu zatrzymania. W praktyce Policja daje zatrzymanemu do podpisania pouczenie, zdarza się, że następuje to już po przeprowadzeniu pewnych czynności w postępowaniu. Nawet jeśli zatrzymany zwróci się do policji o kontakt z adwokatem, to i tak nie ma systemu dyżurów adwokatów, nie funkcjonuje system porady telefonicznej. Jeśli nawet policjant posiada listę adwokatów, to adwokat i tak zapyta, czy klient zapłaci za jego przyjazd i usługę i powstaje problem, gdyż części zatrzymanych nie będzie na taką usługę stać. Nie ma mechanizmu, który doprowadziłby do ustanowienia obrońcy z urzędu w pierwszych momentach po zatrzymaniu. Dodał również, iż dyrektywa Rady UE dotyczy pomocy prawnej w ramach Europejskiego Nakazu Aresztowania oraz pomocy prawnej od momentu zatrzymania.

Przewodnicząca zauważyła, iż należy wyodrębnić dwie kwestie, tj. dostęp do obrońcy w ogóle, chociażby z wyboru oraz w jaki sposób zapewnić dostęp do obrońcy osobom, które nie mogą zapłacić za jego pomoc. Dyrektywa nie przewiduje, by pomoc była koniecznie bezpłatna, ale w wielu miejscach odwołuje się do Konwencji i systemu ETPCz i została wydana po to, by wdrożony na jej podstawie system był efektywny.

Przewodniczący A. Halicki powiedział, że Polska powinna dbać o to, by swój wizerunek poprawiać. Tymczasem niestety nie zawsze tak się dzieje, czego przykładem jest grupa *Dzwonkowski*, która została objęta tzw. wzmocnionym nadzorem Komitetu Ministrów. Dodał, iż dane przedstawione przez Pana Mec. M. Pietrzaka mówią o tym, że tylko jedna osoba na ponad 100 zatrzymanych miała dostęp do adwokata. Jest to z pewnością trudna do zaradzenia sytuacja, dlatego byłoby najlepiej, gdyby środowisko adwokackie zaproponowało rozwiązanie. Wracając do kwestii wykonania wyroków z grupy *Dzwonkowski* podkreślił, że rolą parlamentarzystów jest inicjowanie takich dyskusji, a we wspólnym interesie Polski jest, by takich spraw było jak najmniej. Zadeklarował wsparcie dla wszelkich inicjatyw, które doprowadzą do poprawy sytuacji.

Przewodnicząca podziękowała Przewodniczącemu A. Halickiemu za zainteresowanie i wsparcie podkomisji wyrażone dla działań rządu podejmowanych w ramach wykonywania wyroków ETPCz. Następnie zwróciła się do przedstawicieli MS z pytaniem, jak resort zamierza implementować dyrektywę Rady UE, czy jakieś działania już zostały podjęte? Dodała, że realizacja dyrektywy mogłaby się stać elementem wykonania wyroków z grupy *Dzwonkowski*. Zapytała również, czy MS zbiera doświadczenia innych państw w powyższym zakresie?

W imieniu MS głos zabrał Pan Tomasz Darkowski, Dyrektor Departamentu Prawa Karnego (dalej DPK), który poinformował, iż przed Polską stoi wdrażanie nie tylko tej dyrektywy o dostępie do adwokata, ale są też przygotowywane dyrektywy m. in. o bezpłatnej pomocy prawnej, o dostępie nieletnich do adwokata. Sprawa jest skomplikowana, bo np. osoba poddawana okazaniu ma status osoby podejrzanej i powinna mieć dostęp do adwokata. Pojawiają się też postulaty, które rodzą kolejne komplikacje związane z wdrożeniem dyrektywy.

Pan Tomasz Ostropolski, Naczelnik w DPK MS, wskazał na istniejące konteksty związane z wykonaniem wyroku *Płonka*, tj.: brukselski, strasburski i krajowy i związaną z nimi konieczność zapewnienia pewnego zaplecza dla wykonania zobowiązań międzynarodowych. Przypomniał o rozdzieleniu w instrumentach unijnych kwestii dostępu do prawnika i bezpłatnej pomocy prawnej ze względów pragmatycznych, zaznaczając, że nie tylko Polska ma problemy w tej kwestii. W kontekście powyższego dodał, iż rozważana jest też dyrektywa o uprawnieniach podejrzanych i oskarżonych dzieci. Jeśli chodzi o wykonanie wyroku *Płonka*, to jest ono częściowo związane z tą dyrektywą z 2013 r. Jednakże trzeba pamiętać, że w sprawie *Płonka* problemem było zapewnienie pomocy prawnej tzw. osobom wrażliwym. Tymczasem znowelizowany art. 79 par. 1 k.p.k. (wchodzi w życie w dniu 1 lipca 2015 r.) przewiduje obowiązkowe ustanowienie obrońcy dla oskarżonego w postępowaniu karnym, jeżeli: pkt. 3) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona oraz pkt. 4) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny. Zdaniem MS ten przepis wykonuje wyrok ws. *Płonka*.

Pan Dyr. Tomasz Darkowski przyznał, iż istnieje problem z efektywnością prawa do obrony, który leży w dwutorowości postępowania karnego i postępowania o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Aktualny projekt nowelizacji *Kodeksu karnego* (dalej k.k.) i k.p.k. powinien zaradzić temu problemowi. Dodał, iż dla jego rozwiązania konieczne są dyżury adwokatów, które zostały wprowadzone wraz z wprowadzeniem postępowania przyspieszonego. Projekt nowelizacji przewiduje, że wniosek o przyznanie obrońcy jest rozpatrywany niezwłocznie (art. 81 par. 2, 3 i 4). Konieczna jest również zmiana rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości ws. kontaktu z obrońcą, w tym w sprawach pilnych oraz nowelizacja regulacji trybu przekazywania wniosku przez Policję do sądu i jego rozpoznawania. Pozostaje jednak problem, czy osoba zatrzymana ma środki do pokrycia kosztów obrony, czy nie. Teoretycznie oświadczenie osoby zatrzymanej ma znaczenie, ale niektórzy sędziowie czekają na dokumenty. Dlatego zgodnie z ww. projektem prokurator lub policjant kontaktuje się z bazami danych Ministerstwa Finansów (bazy zostaną uruchomione od 2016 r.) w celu sprawdzenia zdolności zatrzymanego do pokrycia kosztów pomocy obrońcy. Projekt reguluje też kwestię środków prawnych w przypadku złamania prawa do obrony. Wszystkie te kwestie wskazują niezbicie, że prawidłowe wdrożenie dyrektywy wymaga jeszcze pracy.

Przewodnicząca zgodziła się z poglądem, że wykonanie wyroku *Płonka* to węższa kwestia, niż ta poruszana podczas posiedzenia Zespołu. Powiadomiła, że będzie wdzięczna za informacje od Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego dla Zespołu i społeczeństwa obywatelskiego w zakresie planowanych prac związanych z implementacją dyrektywy. Następnie oddała głos Pani Annie Błaszczak, Zastępcy Dyrektora Zespołu Prawa Konstytucyjnego i Międzynarodowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej BRPO).

Przedstawicielka BRPO zapewniła, że BRPO wesprze wszelkie prace zmierzające do realizacji prawa do obrony na tym wczesnym etapie postępowania.

Pan Mec. M. Pietrzak dodał, że adwokatura dostrzega argument finansowy, choć należy zauważyć, że model zawarty w znowelizowanych przepisach k.p.k. (obowiązujących od 1 lipca 2015 r.) zakłada zwrot kosztów w przypadku skazania. Dodał, iż nie posiada informacji, czy przeprowadzano symulację kosztów obejmującą kwestię odzyskania części kwot przyznanych w ramach bezpłatnej pomocy prawnej oraz kwestię oszczędności dzięki uniknięciu przegranych spraw przed ETPCz oraz zysku na poziomie takich wartości, jak zaufanie do państwa i demokracja.

Przewodnicząca zapytała, czy MS przymierzało się do takiej oceny skutków finansowych. Pan Dyr. T. Darkowski przyznał, że przeprowadzono kilka symulacji, ale niektórych elementów nie da się wycenić, dlatego też szacunki zazwyczaj opierają się na danych uzyskanych na podstawie ustawy o finansach publicznych.

Przedstawiciel NRA, Pan Mec. Paweł Osik podkreślił znaczenie stworzenia możliwości skorzystania z pomocy obrońcy od momentu zatrzymania, chociażby w drodze porady telefonicznej.

Przewodnicząca przypomniała, że być może Komitet Ministrów nie poczuje się usatysfakcjonowany przedstawionym mu rozwiązaniem w zakresie wykonania wyroku *Płonka* (przyjęta już nowelizacja k.p.k.). Wyraziła też nadzieję na otrzymywanie bieżących informacji z MS ws. implementacji dyrektywy z 2013 r.

Pan A. Halicki dodał, iż z praktycznego punktu widzenia namawia do rozdzielenia tematów pomocy prawnej w postępowaniu sądowym i pomocy od momentu zatrzymania. Zaapelował do środowiska adwokatów i radców prawnych o wypracowanie modelu dostępu do informacji o pomocy prawnej, który mógłby być wykorzystany do zapewnienia kontaktu z prawnikiem od momentu zatrzymania i wprowadzenie go w życie pilotażowo dla przetestowania.

Pan Dyr. T. Darkowski dodał, że przygotowywane są również zmiany do art. 245 k.p.k. Chodzi o zastosowanie trybu przyspieszonego, gdyż MS stara się uwzględnić uwagi NRA. Ponadto MS przygotowało nowelizację rozporządzenia regulującego dostęp do adwokata, w tym w kwestii listy kontaktów do adwokatów.

Pan Mec. M. Pietrzak powiadomił, że NRA zwróciła się o informację o udziale adwokatów w postępowaniach, w których składano zażalenia dotyczące zatrzymania, aresztowania, czy przedłużenia tymczasowego aresztowania. Był on niewielki.

Przewodnicząca podziękowała osobom biorącym udział w dyskusji i poinformowała, iż niestety przedstawiciel Komendy Głównej Policji, Pan K. Łaskiewicz nie może się wypowiedzieć, gdyż jest nieobecny z powodów zdrowotnych.

- Informacja nt. postępu w wykonaniu wyroków dot. osadzonych niebezpiecznych – grupa *Horych p. Polsce* (m. in. kwestia zapowiadanych w planie działań zmian legislacyjnych) – referuje **Ministerstwo Sprawiedliwości**

Przewodnicząca oddała głos przedstawicielce Departamentu Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka MS (dalej DWMiPCz), Pani Naczelnik Urszuli Szafrąńskiej oraz skierowała pytanie do Dyrektora Biura Prawnego w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej (dalej CZSW), Pana Michała Zonia ws. planowanej reformy więziennej służby zdrowia

Pani Sędzia Urszula Szafrąńska przypomniała główne tezy wyroków ws. *Horych* i *Piechowicz* (wiodących dla tej grupy spraw), w których Trybunał stwierdził, że specjalny reżim nie jest sprzeczny z Konwencją. Jednakże nieprzerwane długotrwałe utrzymywanie tego reżimu już narusza Konwencję, podobnie jak brak przepisów regulujących jego stosowanie w sposób szczegółowy oraz brak wpływu cech danej osoby na stosowanie tego reżimu, a także stosowanie kontroli osobistych, kajdan, etc., czy automatyczne przedłużanie tego reżimu. Przypomniała, iż plan działań dotyczący wykonania wyroków z tej grupy został przesłany do Sekcji Wykonywania Wyroków w 2013 r. Przedstawiono w nim informacje na temat podejmowanych działań szkoleniowych i informacyjnych oraz upowszechniających wyroki Trybunału. W planie zawarto informację, że liczba osadzonych zakwalifikowanych do kategorii niebezpiecznych – „N” stale maleje. W 2013 r. stanowili oni jedynie 0,2 % ogólnej populacji

osadzonych. Przed posiedzeniem Zespołu MS zwróciło się do CZSW o aktualne dane w tej kwestii. Wynika z nich, że dotychczas w 2014 r. zarejestrowanych w kategorii „N” było 160 osadzonych. Przekazano też informacje, że osadzeni niebezpieczni mogą uczestniczyć w wielu aktywnościach. CZSW cyklicznie organizuje szkolenia i narady nt. kategorii „N” dla funkcjonariuszy SW. Przedstawicielka MS poinformowała, że powstał projekt poselski, który odpowiada w całości potrzebom wykonania wyroków z ww. grupy, gdyż jego głównym celem jest dostosowanie prawa do wymogów wyroków Trybunału w zakresie art. 88 i 212 k.k.w. Projekt ten precyzuje regulację stosowania reżimu „N”. Przykładowo art. 88 a par. 2 wprowadza przesłanki zakwalifikowania osadzonego do kategorii „N”, w art. 88 b dodano par. 2 przewidujący możliwość złagodzenia przez komisję penitencjarną stosowanych rygorów oraz odstąpienia od ich stosowania i par. 3 przewidujący obowiązek wskazania przesłanek przemawiających za zakwalifikowaniem osadzonego do „N” i służących do weryfikacji jego statusu co 3 miesiące. Aktualnie MS analizuje ok. 20 skarg osadzonych „N” zakomunikowanych Rządowi przez Trybunał. W opinii MS w co najmniej połowie spraw zarzut jest niezasadny. Np. reżim był stosowany w sposób uzasadniony, był stosowany krótko, uchylono go niezwłocznie po ustaniu przyczyn, brane były pod uwagę indywidualne okoliczności dotyczące osadzonego.

Przewodnicząca poinformowała, że te niedawno zakomunikowane skargi ws. „N” dotyczą jednak dość dawnego stanu faktycznego. Dodała, że od wydania pierwszych wyroków przez Trybunał rząd podejmuje działania generalne, żeby te naruszenia wyeliminować.

Pan Dyr. Michał Zoń poinformował, że CZSW bardzo szczegółowo przygląda się przypadkom kwalifikowania osadzonych do kategorii „N”. Z punktu widzenia praktyka pozytywnie ocenił planowane w projekcie skrócenie okresu weryfikacji do 3 miesięcy. Zgodził się, że uzasadnienie zakwalifikowania do kategorii „N” musi uwzględniać zachowanie osadzonego. Podkreślił, że sieć Noenet umożliwia dokładne monitorowanie funkcjonowania kategorii „N” (ile osób jest nią objętych, jak długo, etc.). Również kontrola decyzji komisji penitencjarnych przez sądy penitencjarne działa prawidłowo. W 2013 r. skarg dotyczących zakwalifikowania do „N” było łącznie 80, w tym CZSW rozpatrywał 24 z nich. Żaden zarzut w skargach rozpatrywanych przez CZSW nie został uznany za zasadny. Odnosząc się do pytania Przewodniczącej Pan Dyr. M. Zoń poinformował, że zmiany w funkcjonowaniu tzw. więziennej opieki medycznej będą polegać jedynie na likwidacji tych więziennych szpitali, w których praktycznie nie ma pacjentów (chodzi o 3 szpitale w perspektywie roku).

Pan Mec. Mikołaj Pietrzak zauważył, że fakt, iż sądy penitencjarne nie uwzględniły żadnej skargi nie oznacza, że te skargi nie były zasadne. Takie wnioski można wyciągnąć ze skarg do ETPCz i z polskich spraw związanych z Europejskim Nakazem Aresztowania. Dodał, że oprócz formalnego zapewnienia odpowiedniej opieki medycznej znaczenie ma wrażliwość funkcjonariuszy SW.

Pani Dyr. Anna Błaszczak wskazała, że wiele z tych skarg nieuwzględnianych przez sądy penitencjarne trafia do BRPO. BRPO również niepokoi, że żadna ze skarg nie została rozpatrzona pozytywnie przez CZSW.

Pani Naczelnik Urszula Szafrąńska poinformowała, że MS przygotowując plan działań, analizowało skargi osadzonych wniesione do sądów penitencjarnych i okazało się, że są to skargi skuteczne. Orzeczenia Sądu Okręgowego w Warszawie z 2014 r. niejednokrotnie uchylają bowiem decyzje komisji penitencjarnych. Zapowiedziała przesłanie pełnej analizy.

- Informacja nt. postępu w wykonaniu wyroków ws. *Tysiãc i R.R. p. Polsce* (kwestia nowelizacji *ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta* w zakresie przepisów regulujących instytucję sprzeciwu – referuje **Ministerstwo Zdrowia**)

Przedstawicielka Ministerstwa Zdrowia (dalej MZ), Dyrektor Departamentu Matki i Dziecka, Pani Dagmara Korbasińska poinformowała, że założenia do ustawy nowelizującej zostały przyjęte przez Ministra Zdrowia i zaakceptowane przed przekazaniem do Rady Ministrów. Aktualnie MZ oczekuje na ostateczną opinię komisji wspólnej rządu i samorządu terytorialnego. Następnie przedstawiła te założenia w ogólnych zarysach, w kontekście wykonania wyroków Trybunału dotyczących tzw. zdrowia reprodukcyjnego:

- odstąpienie od wymogu wskazania podstawy prawnej przy składaniu sprzeciwu od opinii lub orzeczenia lekarza,
- wprowadzenie wyraźnej regulacji stwierdzającej, że sprzeciw przysługuje również od odmowy wydania opinii lub orzeczenia lekarza, w tym od odmowy wydania skierowania na badania,
- skrócenie terminu rozpatrzenia sprzeciwu z 30 do 10 dni,
- umożliwienie udziału pacjenta w posiedzeniu Komisji Lekarskiej,
- umożliwienie ustanowienia przez pacjenta pełnomocnika w postępowaniu ws. sprzeciwu,
- umożliwienie składania sprzeciwu w formie elektronicznej.

Przewodnicząca podziękowała przedstawicielce MZ i dodała, że wszystkie te założenia były postulowane w czasie spotkań roboczych dotyczących kwestii wykonania wyroków Trybunału.

Następnie głos zabrali przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Pacjenta (dalej BRPP), Pan Rafał Błoszczyński, Kierownik Zespołu Prawnego oraz Pan Mariusz Mamczarek, Starszy Specjalista, który potwierdził, że bardzo wiele sprzeciwów odrzucanych ze względów formalnych dotyczy zaświadczeń, a nie tych kwestii, o których mówią wyroki Trybunału. Natomiast sama instytucja sprzeciwu jest skuteczna. Komisje są powoływane coraz częściej, mimo trudności z zebraniem komisji w bardzo krótkim czasie i uzyskaniem dokumentacji medycznej. Dodał, że przepisy o elektronicznej dokumentacji medycznej wejdą w życie w 2017 r., co niewątpliwie ułatwi pracę komisji. Podkreślił, że w przypadku braku orzeczenia, czy opinii lekarza, pacjent ma prawo zwrócić się do Rzecznika Praw Pacjenta, który wówczas działa w trybie postępowania wyjaśniającego.

Pani Dyr. D. Korbasińska podziękowała Przewodniczącej za działania, które przyspieszyły opracowanie nowelizacji. Przypomniała też, że wyrok ws. *Tysiąc* miał zostać uznany za wykonany po przedstawieniu Komitetowi Ministrów przykładów z praktyki ukazujących, że sprzeciwy są składane i rozpatrywane merytorycznie. Jednakże po przekazaniu takich materiałów Komitet Ministrów zmienił zdanie i uznał, że do pełnego wykonania tego wyroku konieczne jest przeprowadzenie nowelizacji ww. ustawy.

- [Informacja nt. aktualnego stanu nowelizacji ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych mająca na celu wyłączenie spod zajęcia w trakcie egzekucji na rzecz Skarbu Państwa sum przyznawanych na mocy orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka](#) – referuje **Ministerstwo Sprawiedliwości**

Przedstawiciel Departamentu Prawa Cywilnego (dalej DPC) MS, Pan sędzia Marcin Uliasz poinformował, że w dniu 12.08.2014 r. rząd przyjął projekt ww. nowelizacji. Na przełomie września i października na posiedzeniu plenarnym Sejmu odbędzie się jego 1. czytanie. Projekt przewiduje sześciomiesięczne *vacatio legis*, które jednak może zostać skrócone do 1 miesiąca. Projekt nie zawiera przepisów przejściowych.

- Informacja nt. procesu follow-up Deklaracji przyjętej podczas Konferencji wysokiego szczebla nt. przyszłości Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, która odbyła się w dniach 17-18 kwietnia 2012 r. w Brighton - referuje **Ministerstwo Spraw Zagranicznych**

Pani Eliza Suchożebrska, Zastępca Pełnomocnika Ministra Spraw Zagranicznych do spraw Postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Zastępca Pełnomocnika) poinformowała, że zgodnie z decyzją Komitetu Ministrów Polska jest zobowiązana do przedstawienia do końca 2014 r. sprawozdania nt. działań podjętych w celu implementacji zaleceń ww. Deklaracji. W oparciu o te informacje Rada Europy przygotowuje analizę stanu wdrażania zaleceń przez państwa. W związku z powyższym MSZ rozesało tabelę z prośbą o informacje nt. działań podjętych w odniesieniu do kwestii objętych ww. zaleceniami w zakresie właściwości poszczególnych instytucji w terminie do dnia 15 października 2014 r. Z uwagi na fakt, że szereg zaleceń z Brighton ma charakter długofalowy, pożądane byłoby przeprowadzenie refleksji nad możliwością podjęcia dalszych działań. W przypadku spraw dotyczących właściwości różnych instytucji pomocne byłoby zorganizowanie prac w ramach tzw. podgrupy Zespołu. MSZ zachęciło jednocześnie wszystkie instytucje do przekazywania sugestii działań, które mogłyby zostać podjęte i przeanalizowane przez podgrupę roboczą.

- Informacja nt. wybranych zaleceń Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji, której ostatnia wizyta w Polsce odbyła się w czerwcu br. - referuje **Ministerstwo Spraw Zagranicznych**

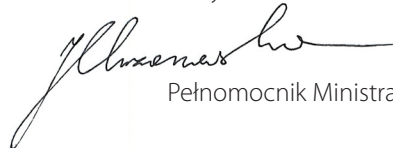
Następnie Zastępca Pełnomocnika poinformowała, że w dniach 23-27 czerwca 2014 r. odbyła się wizyta monitoringowa (tzw. wizyta kontaktowa) Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (dalej ECRI) w Polsce. Wizyta kontaktowa ECRI stanowiła jeden z etapów przygotowywania przez ECRI piątego raportu nt. Polski. Odbyła się ona w ramach trwającej obecnie 5 rundy monitoringowej ECRI. Przed wizytą ECRI skierowała do władz polskich kwestionariusz z 79 pytaniami dotyczącymi 4 tematów wspólnych badanych w odniesieniu do wszystkich państw Rady Europy (sprawy legislacyjne, mowa nienawiści, przemoc oraz polityki integracyjne), a także 2 tematów szczegółowych wybranych w odniesieniu do Polski (sytuacja osób LGBT oraz problematyka rasizmu i nietolerancji w piłce nożnej). Program wizyty ECRI w Polsce (por. zał. nr 1) obejmował spotkania z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, przedstawicielami Komisji Etyki Poselskiej oraz Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP. Odbyła się kilka tzw. okrągłych stolików z przedstawicielami właściwych ministerstw i innych organów władzy publicznej w celu przedyskutowania kwestii zawartych w kwestionariuszu.

Ponadto, na życzenie ECRI zorganizowana została wizyta w Białymstoku (obejmująca spotkania z przedstawicielami władz województwa podlaskiego oraz miasta Białystok, a także z przedstawicielami prokuratury apelacyjnej, okręgowej i rejonowej w Białymstoku). Odbyły się również spotkania z przedstawicielami władz województwa mazowieckiego oraz miasta stołecznego Warszawy, a przedstawiciel Urzędu Miasta Wrocławia uczestniczył w dyskusji poświęconej sytuacji ludności romskiej. Jednocześnie ECRI zorganizowała we własnym zakresie szereg spotkań z przedstawicielami organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego. Obecnie ECRI przygotowuje projekt raportu nt. Polski.

III. Informacje końcowe

O terminie oraz porządku obrad następnego posiedzenia członkowie Zespołu zostaną powiadomieni w drodze elektronicznej przez Sekretarza Zespołu. W przypadku pytań proszę kontaktować się z Sekretarzem Zespołu (katarzyna.bralczyk@msz.gov.pl).

Justyna Chrzanowska

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Chrzanowska', written in a cursive style.

Pełnomocnik Ministra

Załącznik:

Lista uczestników posiedzenia w dniu 17 września 2014 r.

**Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
w dniu 17 września 2014 r., Pałac Foksal, parter, godz. 9.00-13.00**

Przewodnicząca Zespołu	Justyna Chrzanowska
MSZ DPOPC Zastępca Dyrektora	Aleksandra Mężykowska
Sekretarz Zespołu	Katarzyna Bralczyk
MSZ DPOPC	Magdalena Borowska
MSZ DPOPC	Eliza Suchożebrska
MSZ DPOPC	Karolina Czarnecka
Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	Cezary Zaremba, Naczelnik, Dep. Administracji Publicznej Monika Piłat
Ministerstwo Edukacji Narodowej	-----
Ministerstwo Finansów	-----
Ministerstwo Gospodarki	-----
Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Szymon Jackowski, Dep. Prawny
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Robert Safiański, Dep. Legislacyjny
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	-----
Ministerstwo Obrony Narodowej	Aneta Bogatek, Dep. Prawny
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	-----
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Ernest Nasternak
Ministerstwo Skarbu Państwa	-----
Ministerstwo Sportu i Turystyki	-----
Ministerstwo Sprawiedliwości	Urszula Szafrąńska, DWMiPCz Tomasz Darkowski, Dyr. DPK Tomasz Ostropolski, DKP Marcin Uliasz, DPC
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Jakub Cygan Dep. Kontroli Skarg i Wniosków
Ministerstwo Środowiska	Michał Kobylński, Dep. Prawny
Ministerstwo Zdrowia	Dagmara Korbasińska, Dyr. Dep. Matki i Dziecka Anna Błaszczak
KPRM	-----
Biuro Pełnomocnika ds. Równego Traktowania	Michał Czerepiński
Rzecznik Praw Pacjenta	Rafał Błuszczczyński, Kierownik Zespołu Prawnego Mariusz Mamczarek
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich	Anna Błaszczak, Z-ca Dyrektora Dep. Prawa Konstytucyjnego i Międzynarodowego
Krajowa Rada Sądownictwa	-----
Trybunał Konstytucyjny	Anna Pudło, Zespół Orzecznictwa i Studiów

Naczelny Sąd Administracyjny	prof. dr hab. Andrzej Skoczylas – Naczelnik Wydz. VI Biura Orzecznictwa Marta Piłaszewicz-Kulikowska, Asystent-Specjalista ds. prawa europejskiego, Kierownik Zespołu do gro- madzenia i publikacji orzeczeń sądów europejskich
Biuro Prokuratora Generalnego	Beata Ziorkiewicz
Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa	-----
Centralny Zarząd Służby Więziennej	Michał Zoń, Dyr. Biura Prawnego
Kancelaria Senatu	Joanna Granowska
Kancelaria Sejmu	Ziemowit Cieślak
Komenda Główna Policji	-----
Podkomisja ds. wykonywania wyroków ETPCz przez Polskę	Andrzej Halicki, Przewodniczący
Naczelna Rada Adwokacka	Mec. Mikołaj Pietrzak, Komisja Praw Człowieka Mec. Paweł Osik

SPRAWOZDANIE

z posiedzenia Zespołu do spraw Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które odbyło się w dniu 4 grudnia 2014 r.

W dniu 4 grudnia 2014 r. odbyło się posiedzenie Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej Zespół), powołanego Zarządzeniem nr 73 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lipca 2007 r. zmienionym Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2008 r. oraz Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 20 z dnia 8 marca 2013 r.

Spotkaniu przewodniczyła Pani Justyna Chrzanowska, Pełnomocnik Ministra Spraw Zagranicznych do spraw postępowań przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka (dalej Przewodnicząca lub Pełnomocnik).

I. Informacje wstępne

W posiedzeniu Zespołu wziął udział Pan Klaas de Vries, deputowany Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (dalej ZPRE), który odbywał w Polsce wizytę, jako Sprawozdawca Komisji ds. Zagadnień Prawnych i Praw Człowieka, w związku z przygotowywanym przez siebie *8. Raportem ws. implementacji wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* (dalej 8. Raport ZPRE). W poprzednich raportach (ostatni z 2010 r.) Polska została zakwalifikowana do grona państw mających największe problemy z wykonywaniem wyroków Trybunału, jednakże od tego czasu sytuacja uległa znacznej poprawie.

Gość został powitany przez Panią Minister Henrykę Mościcką-Dendys, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych (dalej MSZ), która poinformowała go, że posiedzenia Zespołu to najlepsze forum dla rozmów o problematyce wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej ETPCz lub Trybunał) przez Polskę. Podkreśliła również, że Polska docenia zaangażowanie ZPRE w proces wykonywania wyroków ETPCz, gdyż skuteczna implementacja orzeczeń Trybunału przez wszystkie państwa podlegające jego jurysdykcji stanowi gwarancję efektywności strasburskiego systemu ochrony praw człowieka. Dodaje, iż Polska usilnie pracuje nad zmniejszaniem liczby spraw zawisłych w egzekucji przed Komitetem Ministrów Rady Europy (dalej KM) o czym świadczy fakt, że w roku 2012 było ich 908, a obecnie jest ich 514 i co istotne dotyczą one niewielkiej liczby zagadnień problemowych, głównie przewlekłości postępowań sądowych. Ponadto z dużą satysfakcją powiadomiła gościa, iż w 2014 r. KM uznał za wykonane przez Polskę sprawy dotyczące lustracji – tzw. grupa wyroków: *Matyjek* oraz sprawy dotyczące przewlekłego stosowania aresztu tymczasowego – tzw. grupa wyroków *Trzaska*, a więc te grupy problemowe, na które ZPRE zwracało uwagę w swoich poprzednich raportach.

II. Wystąpienie Pana Klaasa de Vriesa i odpowiedzi uczestników posiedzenia na jego pytania.

1. Wystąpienie Pana Klaasa de Vriesa

Pan Klaas de Vries poinformował, że kolejny, 8. Raport ZPRE ws. implementacji orzeczeń ETPCz będzie gotowy w maju 2015 r. Wyraził zdziwienie, że Polska nadal jest na liście krajów, które mają największe problemy z wykonywaniem wyroków Trybunału. Miał bowiem nadzieję, że problemy leżące u podstaw poszczególnych wyroków zostały już rozwiązane. Podał pozytywne przykłady Włoch, czy Turcji, które to kraje przyjęły konkretne plany działania w tym zakresie. Jeśli chodzi o Wielką Brytanię, to podkreślił, że mimo, iż ma wiele problemów i stosuje nacjonalistyczną retorykę, to jednak sprawnie wykonuje wyroki Trybunału. Dodał, że krajem, który ma naprawdę duże i poważne problemy jest Rosja, która ma wiele wyroków do wykonania i część z nich pozostaje niewykonana od dłuższego czasu. Dodał, że jeśli taki stan będzie się utrzymywać, to będzie można uznać, że postawa Rosji podważa skuteczność całego systemu konwencyjnego. W jego opinii największe polskie problemy to przewlekłość postępowania i nieodpowiednie warunki bytowe w jednostkach penitencjarnych.

Pochwalił funkcjonowanie w Polsce takiego forum współpracy międzyresortowej, jak Zespół, który działa już od dawna. Wyraził nadzieję, że na koniec tego spotkania będzie można powiedzieć, że Rząd stara się poprawić sytuację, cały czas pracuje i sytuacja zmienia się na lepsze. Należy jednak pamiętać, że niektóre tematy wciąż powracają.

W odpowiedzi na uwagi gościa Przewodnicząca podziękowała za zidentyfikowanie zakresu problemów, jakie ma Polska w wykonywaniu wyroków Trybunału. Przypomniała, że dwa duże problemy zostały już rozwiązane. Zapewniła, że sytuacja dotycząca aresztów tymczasowych będzie monitorowana, żeby problem nie powrócił. Zauważyła, że gość trafnie zasygnalizował w agendzie 8. Raportu ZPRE pozostałe problemy, jak: przewlekłość postępowań, warunki bytowe i adekwatna opieka medyczna w jednostkach penitencjarnych, wolność zgromadzeń. Zapewniła, że Rząd cały czas pracuje nad poprawą sytuacji. Przypomniała, że w kwestii adekwatnej opieki medycznej Rząd nie otrzymał z RE żadnych konkluzji i zaleceń po wizycie ekspertów, która odbyła się w listopadzie 2013 r., ale mimo tego stosowne działania są stale podejmowane.

2. Odpowiedzi przedstawicieli resortów na pytania Pana Klaasa de Vriesa.

• Ministerstwo Sprawiedliwości

Przedstawicielka Ministerstwa Sprawiedliwości (dalej MS), Pani Agnieszka Dąbrowiecka, Dyrektor Departamentu Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka poinformowała, że pierwszym krokiem na drodze zwalczania przewlekłości postępowania było wyeliminowanie przewlekłych aresztów tymczasowych. Dodała, że jakkolwiek istnieje świadomość problemu w MS, to niestety zdarza się, że brakuje jej w sądach. Ponadto poinformowała o przeprowadzonej dużej nowelizacji *Kodeksu postępowania karnego* (dalej k.p.k.) i aktualnych pracach nad nowelizacją *Kodeksu postępowania cywilnego* (dalej k.p.c.) i postępowania egzekucyjnego. Nowelizacje te mają na celu przyspieszenie i usprawnienie postępowania. Dodała, że stale zwiększane są nakłady na sądownictwo uwzględniające te czynniki, które wpływają na przewlekłość postępowania. Sędziowie są świadomi tego, czym jest przewlekłość, wiedzą, że jej wyeliminowanie to priorytet. Poinformowała, że największy problem dotyczy biegłych. Brakuje biegłych, zwłaszcza lekarzy. Kolejnym problemem jest procedura nominacyjna sędziów, która

jest aktualnie nowelizowana w kierunku jej skrócenia. Obecnie czeka w zawieszeniu ok. 500 sędziów. Nowelizacja ma wprowadzić elektroniczne postępowanie nominacyjne. Jeśli chodzi o skuteczność środka krajowego, art. 13 Konwencji, to zostały zidentyfikowane trzy sfery, w których dochodzi do naruszenia *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* (dalej Konwencja), tj.: fragmentacja (branie pod uwagę jedynie czasu postępowania przed jedną instancją, a nie całego postępowania, nieuwzględnianie czasu sprzed wprowadzenia krajowego środka, zasądzanie zbyt małych kwot tytułem zadośćuczynienia za przewlekłość postępowania). Zaradzić temu miała uchwała Sądu Najwyższego (dalej SN) podjęta w związku z wnioskiem Prokuratora Generalnego, który zwrócił się do SN o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego wywołującego rozbieżności w orzecznictwie SN oraz sądów powszechnych co do wykładni art. 5 ust. 1 *ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu (...) bez nieuzasadnionej zwłoki* (dalej: ustawa o skardze). Zdaniem przedstawicielki MS uchwała ta wpłynie na ujednoczenie orzecznictwa sądów powszechnych. W 2015 r. będą gromadzone dane w zakresie wpływu uchwały na orzecznictwo. Działania te mają ograniczyć występowanie naruszeń.

Pan Klaas de Vries zauważył, że wiele tych problemów wynika z niesprawności systemu i jego nieskuteczności. W jego opinii powinna istnieć wyraźna procedura nakazująca regularne planowanie. Powszechnie wiadomo, że sędziowie nie są najlepsi w organizowaniu czasu. Jednak w niektórych krajach nastąpił w tym zakresie znaczny postęp.

Jeśli chodzi o przeludnienie w więzieniach, tj. problem istniejący od wielu lat, to potrzebne są praktyczne środki, np. zmiana prawa, czy też zmiana praktyki.

Przedstawicielka MS przypomniała, że Polsce udało się wyjść ze stanu przeludnienia. Natomiast jeśli chodzi o pracę sędziów, to MS ma pełną świadomość istniejących problemów, jednakże właściwe zorganizowanie pracy sądu to rola Prezesa sądu. Prezesi sądów są z tego rozliczani przez MS.

• **Centralny Zarząd Służby Więziennej**

W imieniu Centralnego Zarządu Służby Więziennej (dalej CZSW) głos zabrała Pani mjr Teresa Kujawa, zajmująca się w Biurze Prawnym CZSW rozpatrywaniem skarg osób osadzonych kierowanych do CZSW. Zapewniła ona, że CZSW podejmuje wszelkie możliwe środki, żeby poprawić warunki bytowe osadzonych. Przypomniała o przeprowadzonej zmianie przepisów, która znacznie ograniczyła możliwość czasowego umieszczenia osadzonego w warunkach przeludnienia i uzależniła tę możliwość od spełnienia wielu warunków, w tym konieczności zapewnienia osadzonym dodatkowych uprawnień: tj. częstszych spacerów, udziału w wydarzeniach kulturalnych, edukacyjnych, w pracy, etc. Poinformowała, że liczba decyzji o czasowym umieszczeniu w przeludnieniu nie przekracza 100 w skali miesiąca, ale w lipcu i we wrześniu 2014 r. było ich mniej niż 50. Dodała, że do 2010 r. pojemność jednostek penitencjarnych wzrosła o 21 %. Następnie co roku powstawało ok. 1000 miejsc więcej. Aktualnie prowadzone są systematyczne działania mające na celu zapobieganie zjawisku przeludnienia, tj. monitorowanie zaludnienia, transportowania, etc. Od kilku lat zaludnienie utrzymuje się na poziomie poniżej 100 %. Na koniec listopada wyniosło ok. 90 %. Przedstawicielka CZSW poinformowała również o prowadzonych działaniach resocjalizacyjnych i organizacyjnych mających również pozytywny wpływ na warunki odbywania kary pozbawienia wolności.

Pan Klaas de Vries poprosił o przesłanie przedstawionych danych liczbowych na piśmie. Zapytał też, czy CZSW prowadzi szkolenia dla funkcjonariuszy SW.

Reprezentantka CZSW poinformowała, że dzięki współpracy z Pełnomocnikiem Ministra Spraw Zagranicznych CZSW uzyskuje tłumaczenia wyroków Trybunału, na kanwie których prowadzone są szkolenia. Dodała, że pracownicy SW są zainteresowani podnoszeniem świadomości, poziomu wiedzy, a co za tym idzie kwalifikacji. W jednostkach penitencjarnych funkcjonują punkty informacyjne, gdzie można zapoznać się z orzecznictwem Trybunału. Ponadto Dyrektor Generalny SW zamierza powołać Pełnomocnika ds. Praw Człowieka, którego zadaniem będzie m. in. propagowanie standardów ochrony praw człowieka oraz kontrola regulacji wewnętrznych w jednostkach penitencjarnych pod kątem ich zgodności z tymi standardami.

• **Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji**

Przedstawiciel Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji (dalej MAiC), Pan Andrzej Rudlicki, Zastępca Dyrektora Departamentu Administracji Publicznej odniósł się do kwestii wykonania wyroku Trybunału *ws. Bączkowski i inni p. Polsce*, znajdującego się w agendzie przygotowywanego przez Pana Klaasa de Vriesa 8. Raportu ZPRE. Poinformował, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego (dalej TK) w pewnym sensie komplikuje wykonanie wyroku Trybunału Praw Człowieka. ETPCz oczekuje bowiem, że cała procedura wraz z rozpatrzeniem odwołania zostanie zakończona przed terminem planowanego zgromadzenia. Natomiast wg TK obowiązek zgłoszenia organizacji zgromadzenia na kilka dni przed jego datą zbyt obciąża organizatora, jest to bowiem zbyt długi termin. Mimo to MAiC pracuje nad optymalnym rozwiązaniem tej kwestii.

Przewodnicząca wyraziła nadzieję, że konieczność wykonania orzeczenia TK, zbieżnego z wyrokiem ETPCz, spowoduje to, że wyrok *ws. Bączkowski i inni* zostanie wreszcie wykonany.

3. Wystąpienia gości - przedstawicieli sędziów, prokuratorów, organizacji prawniczych, organizacji pozarządowych i odpowiedzi właściwych resortów i innych podmiotów.

Obecny na posiedzeniu reprezentant Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (dalej HFPCz), Pan Piotr Kładoczny powiadomił, iż HFPCz liczyła na sprawne funkcjonowanie Podkomisji sejmowej ds. wykonywania wyroków ETPCz, ale od końca sierpnia 2014 r. nie zostało zwołane ani jedno posiedzenie. Podczas ostatniego, które odbyło się w sierpniu, omawiano wykonanie wyroków z grupy *Dzwonkowski* (nieproporcjonalne użycie siły przez funkcjonariuszy Policji i nieskuteczne śledztwo w tego typu sprawach) i przy okazji kwestię zapewnienia zatrzymanemu dostępu do adwokata od momentu zatrzymania (wyrok *Płonka p. Polsce*). W tym kontekście poinformował, że HFPCz otrzymała latem z Komendy Głównej Policji (dalej KGP) projekt regulacji dotyczący wprowadzenia monitoringu interwencji policyjnych i zapytał, czy można do niego wrócić. Jeśli chodzi o kwestię zapewnienia dostępu do adwokata od pierwszej godziny od chwili zatrzymania, to zwrócił się o informacje, czy w tym kierunku są prowadzone jakieś prace. Pozostałe problemy, jakie wymienił, to: adekwatna opieka medyczna w jednostkach penitencjarnych oraz tzw. osadzeni niebezpieczni (czy wprowadzono właściwe mechanizmy mające na celu weryfikację statusu osadzonego niebezpiecznego?). Konkludując, wyraził zadowolenie z trwających prac w zakresie wykonywania wyroków Trybunału.

Pan Klaas de Vries poprosił o wyjaśnienia kwestii, czy sejmowa podkomisja nie wykonuje swoich zadań. Pan Piotr Kładoczny ponowił pytanie, czy podkomisja nadal działa.

Przewodnicząca poinformowała, że brak aktywności podkomisji w ostatnim czasie, wynikał z przyczyn organizacyjnych, tj. z faktu, iż jej dotychczasowy Przewodniczący został ministrem, a nie

wybrano kolejnego Przewodniczącego. Zaznaczyła, że właściwymi adresatami pytań dotyczących działalności podkomisji są przedstawiciele parlamentu.

Reprezentantka MS odnosząc się do pytania dotyczącego tzw. osadzonych niebezpiecznych, poinformowała, że projektowane zmiany w *Kodeksie karnym wykonawczym* (dalej k.k.w.) są zgodne z wyrokami ETPCz z tzw. grupy *Horych i Piechowicz*. Jeśli chodzi o wykonanie wyroku ws. *Płonka*, to znowelizowany art. 79 par. 1 k.p.k. (wchodzi w życie w dniu 1 lipca 2015 r.) wprowadza nową przesłankę obrony obligatorycznej, przewiduje bowiem obowiązkowe ustanowienie obrońcy dla oskarżonego w postępowaniu karnym, jeżeli: pkt. 3) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona oraz pkt. 4) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny. Dodała, że MS przygotowuje również rozporządzenie do art. 81 k.p.k., które ma regulować kwestię wyznaczania obrońcy. Przypomniała też, że konieczność implementacji dyrektywy Unii Europejskiej nakłada na państwo dalsze zobowiązania w powyższym zakresie.

Pan Mirosław Wróblewski, Dyrektor Zespołu Prawa Konstytucyjnego i Międzynarodowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej BRPO) poinformował, iż Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej RPO) skierował wniosek do TK, mając na względzie niewykonanie wyroku ETPCz ws. *Bączkowski*. TK w 7 kwestiach na 9 podnoszonych przez RPO podzielił zdanie wnioskodawcy. Jako przedstawiciel BRPO Pan M. Wróblewski wyraził nadzieję, że wyrok TK zostanie wykonany. Reprezentant BRPO odniósł się także do kwestii warunków bytowych w jednostkach penitencjarnych, informując, że w opinii RPO, jako Krajowego Mechanizmu Prewencji niewykazywanie przeludnienia w danych statystycznych odbywa się czasem kosztem wykorzystania powierzchni świetlic, cel dla osadzonych niebezpiecznych, czy izb chorych, które są przerabiane na cele mieszkalne. Dane wskazują, iż w styczniu 2013 r. ponad 1000 osób pozbawionych wolności przebywało w warunkach przeludnienia, a w marcu 2013 r. już ponad 2000. Zasygnalizował również istnienie problemu tzw. kolejki do więzienia - w październiku 2014 r. - na odbycie kary pozbawienia wolności oczekiwało ponad 30 000 osób. Poruszył również kwestię dostosowania jednostek penitencjarnych do potrzeb osób niepełnosprawnych. Podziękował także Przewodniczącej za to, iż dzięki pracy Zespołu wiele problemów jest rozwiązywanych.

Następnie głos zabrała Pani Karolina Więckiewicz, przedstawicielka Federacji na Rzecz Praw Kobiet i Planowania Rodziny. Wskazała, iż żaden z trzech wyroków Trybunału dotyczących zdrowia reprodukcyjnego nie jest wykonany, a są to ważne sprawy. Zasugerowała, by ZPRE w kolejnym raporcie zajęło się również nimi. Podziękowała za zapraszanie przedstawicieli Federacji na posiedzenia Zespołu oraz na spotkanie robocze, które zaowocowało założeniami do *projektu ustawy o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta* (dalej ustawa o prawach pacjenta). Wyraziła pewne rozczarowanie, że mimo upływu stosunkowo długiego czasu od tego spotkania są to nadal jedynie założenia do projektu, a nie sam projekt. Dodała, że docenia starania resortu zdrowia, ale jednocześnie obawia się, że parlament obecnej kadencji nie zdąży już uchwalić tej ustawy. Wskazała również na inne ważne obszary, które pozostały poza sferą nowelizacji, jak: stosowanie klauzuli sumienia, wątpliwości interpretacyjne dotyczące kwestii odpowiedzialności karnej za przeprowadzenie zabiegu. Zwróciła uwagę, iż nadal nie ma *Sprawozdania z wykonania ustawy o planowaniu rodziny i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* (dalej ustawa o planowaniu rodziny) za 2013 r., a sprawozdanie za 2012 r. jest nadal w Sejmie.

Pani Anna Błaszczuk, przedstawicielka Departamentu Matki i Dziecka Ministerstwa Zdrowia (dalej MZ) poinformowała, że założenia projektu nowelizacji *ustawy o prawach pacjenta* zostały przy-

jęte przez Stały Komitet Rady Ministrów i wkrótce zostaną skierowane do Rady Ministrów. Projekt założeń był procedowany tak długo z powodu kontrowersji, jakie budziły inne zapisy, a nie te dotyczące instytucji sprzeciwu. Wyraziła nadzieję, że prace ulegną przyspieszeniu. Dodała, iż w zasadzie wszystkie zmiany zaproponowane przez Federację zostały uwzględnione. Jeśli natomiast chodzi o *Sprawozdanie z wykonania ustawy o planowaniu rodziny* za 2013 r., to wkrótce zostanie ono skierowane do Rady Ministrów. Opóźnienie wynika z tego, że MZ otrzymuje dane statystyczne za poprzedni rok dopiero 15 czerwca roku następnego.

Przewodnicząca wyraziła nadzieję, iż polski parlament pochyli się nad tym projektem, jak tylko trafi on do Sejmu. Zauważyła, iż upłynął już czas udziału w posiedzeniu Pana Klaasa de Vriesa, który udaje się na kolejne spotkanie do Sejmu i Senatu. Przeprasiła, że z powodu braku czasu nie udzieliła głosu wszystkim gościom.

Pan Klaas de Vries poinformował, że można się z nim zawsze kontaktować za pośrednictwem Pani Agnieszki Szklannej, do której można kierować wszelkie pytania, czy obserwacje i uwagi dotyczące kwestii wykonywania wyroków Trybunału. Podziękował za przygotowanie posiedzenia i zaproszenie do udziału w nim. Zapytał, czy rozważano zwiększenie liczby posiedzeń Zespołu w ciągu roku.

Przewodnicząca poinformowała, iż oprócz plenarnych posiedzeń Zespołu, organizowane są spotkania grup roboczych z udziałem zainteresowanych członków Zespołu oraz zaproszonych gości. Dodała, iż w trakcie sporządzania 8 Raportu ZPRE Pan Klaas de Vries może liczyć na obiektywne informacje od Zespołu. Zespół traktuje raporty ZPRE, jako pomoc, wskazówkę, co należy poprawić.

Następnie Przewodnicząca podziękowała zgromadzonym za aktywny udział w spotkaniu z gościem ze ZPRE i przeprasiła, że nie zdążyła jeszcze podziękować poszczególnym instytucjom indywidualnie, np. Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu (dalej NSA), który podjął bardzo wiele działań na rzecz wykonywania wyroków Trybunału z własnej inicjatywy. Przy okazji poinformowała, że gość ma zaplanowane spotkanie w NSA, gdzie z pewnością zapozna się z tymi inicjatywami i zaprosiła gości do zadawania dalszych pytań.

Następnie głos zabrała Pani Mecenasa Magdalena Witkowska, Przewodnicząca Komisji Praw Człowieka Krajowej Rady Radców Prawnych (dalej KRRP), która zwróciła uwagę na problem przewlekłości postępowań sądowych. Zauważyła, że wprowadzenie tzw. e-protokołu, mimo dalszego funkcjonowania tradycyjnego pisemnego protokołowania, nie przyczynia się do przyspieszenia postępowania. Dodała, że wiele można zmienić przez właściwą organizację pracy, zwłaszcza sprawność sekretariatów, rzetelność pracowników i sędziów. Warto w większym stopniu promować mediację. Zwłaszcza jeśli chodzi o sprawy gospodarcze. Podniosła też kwestię marnowania pierwszych terminów rozprawy.

Przewodnicząca przyznała, że głosy praktyków są bardzo cenne. Przypomniała, że przewlekłość postępowania, to problem strukturalny, wymagający też nakładów pieniężnych.

Następnie głos zabrała Pani Sędzia Katarzyna Gonera, przedstawicielka Krajowej Rady Sądownictwa (dalej KRS), która odnosząc się do kwestii mediacji, przyznała, że zwykli ludzie nie są przychylni tej instytucji, natomiast powinna ona znaleźć, jak największe zastosowanie w sprawach gospodarczych, ale problemem jest brak stosownych regulacji. Jeśli chodzi o organizację pracy to jest to głównie problem sekretariatów, gdzie pracownicy otrzymują niskie, od lat zamrożone, wynagrodzenia. Przy czym problem ten występuje głównie w dużych miastach.

Następnie Przewodnicząca przypomniała o ponawianym wciąż pytaniu o kwestię wznowienia postępowania cywilnego, które pojawiło się z inicjatywy HFPCz również podczas poprzedzającego posiedzenia Zespołu posiedzenia sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. Ponadto do tej kwestii należy się odnieść w sprawozdaniu z realizacji Deklaracji z Brighton.

Przedstawicielka KRS poinformowała, że nie ma przychylności dla wznowienia postępowania cywilnego głównie z tego powodu, że poprzez wzruszenie stabilności orzeczenia może ono doprowadzić do naruszenia praw osób prywatnych. Można najwyżej pomyśleć o wznowieniu postępowania, które zakończyło się postanowieniem, a nie wyrokiem.

Przewodnicząca przypomniała, że w tej kwestii nie ma europejskiego standardu, a jedynie zaletenie Komitetu Ministrów Rady Europy (dalej KM).

Reprezentant HFPCz przyznał, że rozumie argumenty przeciwników wznowienia postępowania cywilnego i zaproponował, że może Sąd Najwyższy (dalej SN) każdorazowo decydowałby o wznowieniu postępowania po zapadnięciu wyroku ETPCz.

Przewodnicząca przypomniała, iż takie nierówne traktowanie postępowań mogłoby naruszyć art. 14 Konwencji i z tego względu konieczna byłaby regulacja eliminująca podejście uznaniowe.

Pan Robert Zygałdo, Sekretarz i przedstawiciel Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego poinformował, że Komisja kilkakrotnie przedstawiała negatywne opinie w odniesieniu do tego pomysłu.

Przewodnicząca zwróciła się o opinię do Pani Profesor Anny Wyrozumskiej, reprezentantki Rady Legislacyjnej (dalej RL). Pani Prof. A. Wyrozumska poinformowała, że w kwestii wznowienia postępowania cywilnego konieczne są studia porównawcze, czy i jak to rozwiązanie jest stosowane w innych państwach. Trzeba zwrócić uwagę na pozostałe standardy, poza tymi pochodzącymi z Rady Europy. Dodała, że RL zajmuje się opiniowaniem projektów aktów prawnych, ale nie wszystkich. Zauważyła słabości procesu legislacyjnego, zwłaszcza uzasadnień, które są zbyt uproszczone. Dlatego też należy przeanalizować kryteria redagowania uzasadnień do projektów ustaw. W opinii przedstawicielki RL warto wprowadzić tam kryterium zgodności z międzynarodowymi standardami praw człowieka. Odesłania się zdarzają, jednak nie zawsze właściwe. Podziękowała za bardzo dobry dokument dotyczący implementacji Deklaracji z Brighton. Dodała, że tłumaczenia na języki krajowe są ważne, nie tylko wyroków, ale też np. factsheets.

Przewodnicząca poinformowała, że MS i inne instytucje współpracujące tłumaczą te dokumenty i udostępniają je na swoich stronach internetowych. Aktualnie tłumaczenia odbywają się w ramach porozumienia ws. tłumaczeń zawartego między kilkoma podmiotami krajowymi. Zapowiedziała, że są plany zaangażowania w tę działalność Prokuratury Generalnej (dalej PG) i Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa. Zapowiedziała, że informacja nt. istotnych wyroków ETPCz wydanych w sprawach innych państw będzie dołączana do raportu rocznego z wykonywania wyroków z zaznaczeniem, że są to wyroki wybrane przez Trybunał. Pozostając przy temacie raportu rocznego z wykonywania wyroków ETPCz przez Polskę Przewodnicząca przypomniała, że ewentualne postulaty co do jego układu należy zgłaszać, jak najszybciej, a w kwestii zawartości merytorycznej najpóźniej do końca stycznia 2015 r.

Pan Igor Działuk, Przedstawiciel Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego wskazał, że w kwestii wznowienia postępowania cywilnego nie ma zdań odrębnych w piśmiennictwie. Można zatem pomyśleć o publikacji na ten temat.

Przewodnicząca przypomniała, że temu służyło VI Seminarium Warszawskie z udziałem gościa z Niemiec, gdzie wprowadzono instytucję wznowienia. Nie nastąpił tam zalew wniosków o wznowienie.

Pan Mecenas Michał Indan-Pykno, przedstawiciel Komisji Praw Człowieka przy Naczelnej Radzie Adwokackiej (dalej NRA) odniósł się do problemu prawa do obrony w początkowej fazie postępowania. Poinformował, że NRA bada realność prawa do obrony. W 2014 r. podjęła próby uzyskania informacji, jednakże okazało się, że niektóre prokuratury nie zbierają danych statystycznych nt. ko-

rzystania przez osoby zatrzymane z pomocy adwokata. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych (dalej MSW) funkcjonariusze Policji informują osobę zatrzymaną o prawie do obrony dopiero po doprowadzeniu jej na komisariat. W przypadku tymczasowego aresztowania niektóre sądy odmawiają podania takich informacji. Jeśli chodzi o kwestie tłumaczenia orzeczeń ETPCz, to bardzo ważne są orzeczenia dotyczące praw osób niepełnosprawnych i dlatego orzeczenia te powinny być tłumaczone.

Przewodnicząca poinformowała, że MS podjęło się tłumaczenia factsheets dotyczących praw osób niepełnosprawnych. Zwróciła się do zebranych, by wszelkie uwagi i spostrzeżenia starali się jednak adresować do właściwych resortów. Zapewniła, że oczywiście MSZ po otrzymaniu sygnału zawsze podejmie działanie, ale będzie szybciej, gdy sprawa trafi do właściwego resortu. Korzystając z okazji pochwaliła Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej MKiDN) za wkład do sprawozdania z realizacji Deklaracji z Brighton. Przypomniała też, że MSZ nadal walczy o to, żeby Regulamin Rady Ministrów został zmieniony tak, by przewidywał obowiązek opiniowania pod kątem zgodności z Konwencją projektów aktów prawnych przez poszczególne resorty.

Przedstawicielka MS odnosząc się do wystąpienia reprezentanta NRA, poinformowała, że MS przekazało prośbę NRA do PG i KGP wraz z sugestią, by takie dane były w przyszłości zbierane. W kwestii mediacji powiadomiła, że trwają prace nad założeniami nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego (dalej k.p.c.) w zakresie uregulowania mediacji ukierunkowane na mediację gospodarczą. Przewidziane są również zachęty finansowe, a koszt mediacji ma ponosić Skarb Państwa.

Przedstawiciel Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego uściślił, że projekt ten opracowuje zespół międzyresortowy pod przewodnictwem Ministerstwa Gospodarki (dalej MG), a koszty mediacji mają wejść w skład kosztów sądowych, od których można uzyskać zwolnienie.

Reprezentant Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego wskazał na uregulowania mediacji w postępowaniu karnym zawarte w art. 23 a k.p.k. oraz poinformował o projektowanym przepisie, który przewiduje umorzenie postępowania w przypadku, gdy doszło do mediacji, czy pojednania w postępowaniu karnym.

Następnie głos zabrała Pani Karolina Dobrowolska, przedstawicielka Ordo Iuris, która to organizacja po raz pierwszy uczestniczyła w posiedzeniu Zespołu. Odniosła się do wypowiedzi Federacji na Rzecz Praw Kobiet i Planowania Rodziny w kwestii założeń do projektu nowelizacji *ustawy o prawach pacjenta*. Poinformowała, że instytut Ordo Iuris ma wątpliwości co do planów uchylecia obowiązku wskazania podstawy prawnej przy wnoszeniu sprzeciwu od opinii, czy orzeczenia lekarskiego. Zgodnie z wyrokami ETPCz taka zmiana ustawy nie jest konieczna, wystarczy stworzyć ramy prawne umożliwiające korzystanie z uprawnień przewidzianych w *ustawie o planowaniu rodziny*. W imieniu Ordo Iuris wyraziła też wątpliwość w kwestii wprowadzenia możliwości wnoszenia sprzeciwu drogą telefoniczną, czy elektroniczną. Zdarzało się już bowiem, że sprzeciw próbowaly wnosić osoby nieuprawnione.

Również do kwestii funkcjonowania instytucji sprzeciwu odniosła się przedstawicielka Amnesty International, Pani Draginia Nadażdin, która zauważyła, że od czasu wprowadzenia możliwości wniesienia sprzeciwu, rozpatrzono tylko 2 sprzeciwy, co dobitnie świadczy o tym, że instytucja ta nie funkcjonuje należycie. Zwróciła też uwagę, że prawo do wniesienia sprzeciwu przysługuje wszystkim pacjentom, a nie tylko kobietom w ciąży.

Reprezentant BRPO przypomniał, że nowelizacja *ustawy o prawach pacjenta* będzie miała zastosowanie do wszystkich praw pacjenta. Zgodnie z wynikami badań aktowych wszystkich sprze-

ciwów zgłoszono ok. 100, ale ponad 80 odrzucono ze względów formalnych. W opinii BRPO projektowana zmiana nie grozi inflacją instytucji sprzeciwu, natomiast z pewnością posłuży wszystkim pacjentom.

Przewodnicząca dodała, że nowelizacja ta ma wykonać wyroki dotyczące zdrowia reprodukcyjnego, ale zarazem zadba o prawa wszystkich pacjentów. ETPCz nie narzucał konieczności przeprowadzenia tej nowelizacji, jednakże orzecznictwo dotyczące skuteczności środka prawnego wymaga, by taki środek nie był nadmiernie sformalizowany. Jeśli chodzi o projekt nowelizacji, to był on powszechnie dostępny, a w spotkaniu roboczym wzięły udział te podmioty, które od dawna interesują się tematem zdrowia reprodukcyjnego i o ten udział aplikowały.

Reprezentantka MZ dodała, że resort zdrowia przygotowując projekt nowelizacji przeanalizował skargi i sprzeciwy wnoszone do Rzecznika Praw Pacjenta i MZ.

Następnie Przewodnicząca przypomniała omawianą podczas czerwcowego posiedzenia Zespołu sprawę *Mamelka p. Polsce*, w której Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji ze względu na bezprawne pozbawienie skarżącego wolności z powodu opóźnienia w zwolnieniu go z tymczasowego aresztu. W 2012 r. znowelizowano rozporządzenie regulujące kwestie zwalniania osób pozbawionych wolności, ale nadal pojawiają się znaczne problemy organizacyjne na najniższych szczeblach prokuratury. Dlatego też Przewodnicząca zaapelowała do PG o przekazanie tego problemu Prokuratorowi Generalnemu i o szybkie podjęcie działań organizacyjnych. Zwróciła się też o informacje, jakie działania są planowane i jakie dotychczas zostały podjęte.

Przedstawicielka PG, Pani Beata Hlawacz, Zastępca Dyrektora Departamentu Współpracy Międzynarodowej PG zapowiedziała, że przekaze te informacje Prokuratorowi Generalnemu i Dyrektorowi właściwego Departamentu, tj. Departamentu ds. Organizacji Pracy, Wizytacji i Systemów Informatycznych Prokuratury.

III. Podsumowanie dyskusji nt. wykonywania poszczególnych wyroków ETPCz.

Następnie Przewodnicząca podsumowując dyskusję, powiedziała, że zmiany w kwestii zapewnienia osobie zatrzymanej dostępu do adwokata od momentu zatrzymania, idą w dobrym kierunku, jednakże nie można zagwarantować, że wyrok ws. *Płonka* zostanie wykonany w tak maksymalisticznym zakresie, jak oczekuje tego NRA. Zapowiedziała też, że rok 2015 będzie zarezerwowany na wykonanie wyroków:

- *Płonka p. Polsce*,
- *Bączkowski i inni p. Polsce* (być może trzeba będzie wypracować nową koncepcję, np. wprowadzenie możliwości organizowania zgromadzeń spontanicznych i zgromadzeń zwykłych).

Dodała też, że spodziewany jest lada chwila wyrok pilotażowy Trybunału ws. przewlekłości postępowań sądowych.

Przedstawiciela Amnesty International stwierdziła, iż chociaż podczas posiedzenia Zespołu nie jest poruszany temat wykonania wyroków dotyczących tajnych więzień CIA, to ma nadzieję, że prokuratura udzieli wkrótce informacji. Prawo do prawdy i do informacji jest bardzo ważne.

Przewodnicząca zapewniła, że gdy wyroki będą prawomocne, to będą wykonywane. Rząd złożył odwołanie do Wielkiej Izby w dniu 23 października br. Zatem być może jeszcze w tym roku ETPCz zdecyduje o tym, czy wyrok trafi do Wielkiej Izby.

Przedstawiciel HFPCz zasygnalizował, że problemem przyczyniającym się do przewlekłości postępowań jest funkcjonowanie wieloosobowych aktów oskarżenia.

Reprezentantka PG odnosząc się do powyższej kwestii, poinformowała, że prokurator jest niezależny, jednak Prokurator Generalny wydał wytyczne ws. postępowań przygotowawczych złożonych przedmiotowo, które zalecają m. in. dzielenie ich na poszczególne wątki.

Przedstawiciel Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego powiedział, że nowelizacja k.p.k. realizuje zarówno wyrok ws. *Płonka*, jak i załatwia powyższą kwestię.

Przewodnicząca przyznała, że być może w sprawie *Płonka* problem rozwiąże rozporządzenie odpowiednio regulujące kwestię dostępu do adwokata. Głos decydujący ma jednak Komitet Ministrów Rady Europy.

IV. Podsumowanie Przewodniczącej dot. otrzymanych informacji nt. realizacji postanowień konferencji w Brighton.

Przewodnicząca podziękowała wszystkim, którzy przesłali wkłady do sprawozdania z realizacji deklaracji z Brighton. W tym w szczególności: MS i MKiDN, ale także Krajowej Radzie Komorniczej za inicjatywę prowadzenia szkoleń, Najwyższej Izbie Kontroli za pomysł prowadzenia kontroli działań administracji rządowej pod kątem ich zgodności ze standardami praw człowieka, MAiC za upowszechnianie wyroków ETPCz, Radzie Służby Cywilnej, Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW), Straży Granicznej, SN, PG, Ministerstwu Skarbu Państwa, NSA, TK, RCL, parlamentowi za powołanie i działalność podkomisji ds. wykonywania wyroków ETPCz przez Polskę. Poinformowała, że MSZ otrzymało wkłady od 27 instytucji, od niektórych nawet dwukrotnie. Dodała, że ma nadzieję, iż kilku adresatów, którzy dotychczas jeszcze nie odpowiedzieli, prześle wkrótce swoje wkłady.

Przewodnicząca poinformowała, że na podstawie nadesłanych materiałów została przygotowana kompilacja, która zostanie rozesłana do wszystkich podmiotów, które te materiały przesłały. Dodała, że niektóre informacje są bardzo szczegółowe. Na potrzeby RE powinniśmy natomiast przygotować krótką informację nt. nowych inicjatyw. Wydaje się jednak, że zebrane szczegółowe informacje, np. nt. prowadzonych szkoleń, mogłyby posłużyć do przygotowania przez Zespół – na potrzeby krajowe - bardziej szczegółowego przeglądu działań prowadzonych na rzecz implementacji Konwencji. Taki przegląd może być też punktem odniesienia do planowania dalszych działań. Następnie poinformowała o kilku szczególnie ciekawych z otrzymanych informacji nt. podjętych lub planowanych inicjatyw, które mogą być źródłem inspiracji dla innych, tj.:

- CZSW rozważy powołanie koordynatora ds. praw człowieka, wdrożenie mechanizmu zapewniającego zgodność prawa tworzonego przez CZSW z Konwencją, utworzenie na stronie internetowej Służby Więziennej zakładki dotyczącej praw człowieka, obowiązkową subskrypcję newslettera MS, zmiany w treści programów szkoleń i organizację szkoleń specjalistycznych;
- zainteresowanie PG pomysłem koordynatorów ds. praw człowieka w prokuraturach,
- MKiDN już uruchomiło na swej stronie zakładkę z wyrokami ETPCz w zakresie właściwości ministerstwa, a dyrektorzy wszystkich komórek organizacyjnych zostali zobowiązani do zapewnienia tłumaczeń wyroków ETPC. Do planu szkoleń MKiDN na 2015 r. włączono szkolenia dla pracowników MKiDN w zakresie realizacji zobowiązań wynikających z Konwencji, a dyrektorzy zostali dodatkowo zobowiązani do weryfikowania zgodności ze standardami Konwencji i orzeczeniami ETPCz przygotowywanych w MKiDN projektów aktów normatywnych oraz do wyznaczenia

- w każdym Departamencie/Biurze pracownika odpowiedzialnego za bieżące przeglądanie polskiej bazy orzeczeń ETPCz,
- Krajowa Rada Komornicza, jedyny przedstawiciel zawodów prawniczych, który odpowiedział na pismo MSZ, zwrócił się do ośrodka szkoleniowego o uwzględnienie problematyki związanej z Konwencją w planie pracy ośrodka na najbliższy rok, Rada przekaze też zalecenia ws. zwiększenia skuteczności szkoleń aplikantów komorniczych do poszczególnych rad izb komorniczych, podejmie również działania w przedmiocie udostępnienia stosownych informacji dotyczących orzecznictwa Trybunału, w szczególności poprzez stronę internetową samorządu zawodowego komorników sądowych,
 - NIK, mając na uwadze, że Polska należy do krajów, z których wpływa dużo skarg do Trybunału i niezbędne wydaje się wprowadzenie większego nacisku na rozwijanie mechanizmów zapewniających stosowanie Konwencji na poziomie krajowym, rozważy przeprowadzenie w 2016 r. kontroli stosownych działań administracji publicznej pod kątem przestrzegania przez nie standardów ochrony praw człowieka,
 - Szef Służby Cywilnej zamierza rozwijać szkolenia dla administracji rządowej uwzględniające problematykę Konwencji, zgodnie z uchwałą Rady S.C.,
 - MNiSW zwróciło się do uczelni o uwzględnienie w treściach kształcenia na studiach problematyki przestrzegania praw człowieka, w tym działalności ETPCz,
 - Straż Graniczna zamierza dokonać przeglądu programów szkoleń dla funkcjonariuszy Straży Granicznej,
 - obietnice działań w celu poprawy dostępności informacji nt. Konwencji i orzecznictwa Trybunału w ramach stron internetowych przedstawiły m.in. SN, PG, MPiPS, MSP oraz Urząd do spraw Cudzoziemców,
 - szczególnie liczne działania podjął Naczelny Sąd Administracyjny, m.in. rozwijanie Centralnej Bazy Orzeczeń i Informacji o Sprawach NSA zawierającej już blisko 200 orzeczeń ETPCz mogących mieć zastosowanie przy rozpatrywaniu spraw administracyjnych, przygotowanie cennej publikacji – podręcznika pt. *Metody interakcji sądowych w sprawach dotyczących europejskich praw podstawowych*, czy zlecenie przetłumaczenia ok. 30 wyroków Trybunału wydanych wobec innych państw jeszcze przed podpisaniem Porozumienia ws. tłumaczenia wyroków między MS, MSZ, TK i NSA,
 - cenne jest również zaangażowanie TK, który (podobnie jak NSA) obecnie finalizuje tłumaczenie 10 orzeczeń Trybunału wydanych za 2013 r.,
 - warto też podkreślić, że również MS, wykraczając poza swe zobowiązania wynikające z Porozumienia, zdecydowało się na tłumaczenie ok. 12 orzeczeń Trybunału wydanych wobec innych państw, a istotnych z punktu widzenia wymiaru sprawiedliwości, MS tłumaczy także większość wyroków wydawanych przez Trybunał w polskich sprawach, a także tłumaczy i opracowuje wiele innych materiałów nt. orzecznictwa Trybunału, Newsletter MS zyskuje coraz więcej subskrybentów, zachęcamy przy okazji wszystkie instytucje do promowania subskrypcji, warto też poinformować tutaj o opracowaniu przez MS tzw. mapy naruszeń, która ułatwia dostosowywanie szkoleń dla poszczególnych sądów w zależności od stwierdzonych problemów,
 - projekt KSSIIP dotyczący powołania i przeszkolenia koordynatorów ds. praw człowieka w sądach apelacyjnych i okręgowych,
 - działania szkoleniowe RCL, które nie tylko czuwa nad zapewnianiem odpowiedniej jakości legislacji, uwzględniającej standardy konwencyjne jako jeden z punktów odniesienia, ale też przeprowadziło w 2014 r. specjalny program szkoleń dla urzędników nt. standardów konwencyjnych (wspólnie z HFPCz),

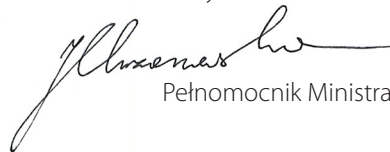
- jeśli chodzi o sprawy legislacyjne, warto zwrócić uwagę na przyjęcie *ustawy o cudzoziemcach*, która w odniesieniu do niektórych instytucji prawnych wprost odwołuje się do standardów określonych w Konwencji, co niewątpliwie sprzyjać będzie kształtowaniu się praktyki zgodnej ze standardami,
- w RE szczególnie docenia się zaangażowanie Sejmu i Senatu RP w monitorowanie wykonywania wyroków Trybunału przez Polskę, a szczególnie powołanie podkomisji Sejmu RP ds. wykonywania wyroków Trybunału, tu Przewodnicząca podziękowała tym Posłom, którzy doprowadzili do realizacji tego pomysłu.

Na zakończenie Przewodnicząca zapowiedziała, że wkrótce zostanie rozesłany drogą elektroniczną projekt kompilacji, a także projekt informacji podsumowującej przygotowanej dla Rady Europy.

V. Informacje końcowe

O terminie oraz porządku obrad następnego posiedzenia członkowie Zespołu zostaną powiadomieni w drodze elektronicznej przez Sekretarza Zespołu. W przypadku pytań proszę kontaktować się z Sekretarzem Zespołu (katarzyna.bralczyk@msz.gov.pl).

Justyna Chrzanowska

Pełnomocnik Ministra

Załącznik:

Lista uczestników posiedzenia w dniu 4 grudnia 2014 r.

**Uczestnicy posiedzenia Zespołu ds. Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
w dniu 4 grudnia 2014 r., sala im. Giedroycia, gmach MSZ, godz. 9.00-12.00**

Podsekretarz stanu MSZ	Henryka Mościcka-Dendys
Przewodnicząca Zespołu	Justyna Chrzanowska
Sekretarz Zespołu	Katarzyna Bralczyk
MSZ DPOPC	Eliza Suchożebrska
MSZ DPOPC	Klaudia Malczewska
Gość z Rady Europy	Klaas de Vries
Gość z Rady Europy	Agnieszka Szklanna
Przewodniczący delegacji do ZPRE	-----
Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	Andrzej Rudlicki Monika Piłat
Ministerstwo Edukacji Narodowej	Maciej Strójwąg
Ministerstwo Finansów	-----
Ministerstwo Gospodarki	Bożena Łukasik
Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Zbigniew Bondarczuk Andrzej Wojtczak
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Jacek Dąbrowski
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego	-----
Ministerstwo Obrony Narodowej	Aneta Bogatek
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej	-----
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Ernest Nasternak
Ministerstwo Skarbu Państwa	Paweł Grądzki
Ministerstwo Sportu i Turystyki	-----
Ministerstwo Sprawiedliwości	Agnieszka Dąbrowiecka Urszula Szafrąńska
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych	Danuta Głowacka-Mazur Wirginia Prejs
Ministerstwo Środowiska	Kamil Zawadzki
Ministerstwo Zdrowia	Anna Błaszczuk
KPRM	-----
Biuro Pełnomocnika ds. Równego Traktowania	-----
Rzecznik Praw Pacjenta	-----
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich	Mirosław Wróblewski
Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Agata Jasztal

Kancelaria Prezydenta	-----
Rada Legislacyjna	Prof. Anna Wyrozumska
Krajowa Rada Sądownictwa	Katarzyna Gonera
Trybunał Konstytucyjny	Anna Pudło
Naczelny Sąd Administracyjny	Jerzy Siegień
NIK	Zbigniew Wrona
Biuro Prokuratora Generalnego	Beata Hlawacz Beata Ziorkiewicz
Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa	Anna Mazgajska
Centralny Zarząd Służby Więziennej	mjr Teresa Kujawa
Kancelaria Senatu	-----
Kancelaria Sejmu	Hanna Kucharska-Leszczyńska Agnieszka Grzelak Ziemowit Cieślak
Członek polskiej delegacji parlamentarnej do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy	Beata Bublewicz
Przewodnicząca Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP	-----
Przewodniczący Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji Senatu RP	-----
Helsińska Fundacja Praw Człowieka	Piotr Kładoczny
Federacja na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny	Karolina Więckiewicz
Amnesty International	Draginia Nadażdin
Ordo Iuris	Karolina Dobrowolska
Naczelna Rada Adwokacka	Mec. Michał Indan-Pykno
Krajowa Rada Radców Prawnych	Mec. Magdalena Witkowska
Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego	Igor Działuk
Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego	Robert Zygałło
Komenda Główna Policji	Marta Krasuska
Tłumacz Rady Europy	Rafał Rogowski
Tłumacz Rady Europy	Andrzej Grządkowski

Załącznik D

**do Raportu z wykonywania wyroków
Europejskiego Trybunału
Praw Człowieka
przez Polskę za 2014 r.**

WYBRANE ORZECZENIA EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA WYDANE W 2014 R. W SPRAWACH DOTYCZĄCYCH INNYCH PAŃSTW- STRON KONWENCJI, KTÓRE MAJĄ LUB MOGĄ MIEĆ ZNACZENIE DLA PRAWA LUB PRAKTYKI JEGO STOSOWANIA W POLSCE

W ramach działań mających na celu zapobieganie stwierdzeniu przez Trybunał naruszenia Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności przez Polskę, istotne jest nie tylko usuwanie stwierdzonych nieprawidłowości w prawie lub praktyce jego stosowania, ale także podejmowanie działań prewencyjnych na przyszłość. Choć na mocy art. 46 ust. 1 Konwencji państwa są formalnie zobowiązane do przestrzegania ostatecznych wyroków Trybunału w sprawach, których są stronami, nie należy pomijać orzecznictwa Trybunału wobec innych państw Rady Europy.

Z tego względu Pełnomocnik przedstawia poniżej listę wybranych orzeczeń Trybunału wydanych w 2014 r. wobec innych państw, które przy założeniu, że przepisy Konwencji będą stosowane wobec Polski w podobny sposób jak wobec innych państw, mają lub potencjalnie mogą mieć (np. w razie podjęcia nowych działań legislacyjnych) znaczenie dla polskiego porządku prawnego i dla praktyki stosowania prawa. Opisane orzeczenia zostały wskazane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka jako najistotniejsze orzeczenia wydane w 2014 r. Podane poniżej informacje należy traktować jedynie jako sygnalizujące wstępnie problematykę orzeczenia, nie zaś jako pełny opis argumentacji Trybunału i stwierdzonego naruszenia. Również analiza znaczenia wyroku dla prawa polskiego ma charakter wstępny – niezbędne jest przeprowadzenie dalszej, pełnej analizy przez właściwe organy.

1. Aliści i inni przeciwko Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, Serbii, Słowenii oraz byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii, skarga nr 60642/08, wyrok wielkiej izby z 16.07.2014

- naruszenie art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji (obowiązek poszanowania prawa do mienia) dokonane przez Słowenię i Serbię z uwagi na długotrwały brak możliwości podjęcia przez trzech obywateli BiH środków z tzw. starych rachunków oszczędnościowych w walucie obcej po rozpadzie byłej Jugosławii (Trybunał stwierdził, że zobowiązania nie zostały nigdy „wygaszone”, zarówno same państwa, jak i sądy krajowe potwierdzały odpowiedzialność obu państw);
- art. 46 (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroku) - wyrok pilotażowy, z uwagi na fakt, że zawisłych przed Trybunałem było ok. 8000 podobnych spraw (a kolejne tysiące skarg mogą zostać złożone), Słowenia i Serbia zostały zobowiązane do podjęcia w ciągu roku środków w celu umożliwienia skarżącym i innym osobom w takiej sytuacji odzyskania „starych” oszczędności w obcej walucie. Trybunał jednocześnie powstrzymał się od zobowiązywania tych państw do odszkodowania za szkody poniesione na skutek niemożności korzystania z oszczędności przez ok. 20 lat, nie wykluczył możliwości zmiany stanowiska w tej sprawie, jeśli pozwane państwa nie wdrożą środków generalnych umożliwiających odzyskanie oszczędności.

Znaczenie wyroku dla Polski: wskazuje na zasady i kryteria odpowiedzialności państw za spółki, w tym banki, na gruncie art. 1 Protokołu nr 1, w tym w odniesieniu do kwestii, które miały miejsce przed wejściem w życie Konwencji wobec państwa; odnosi się do problematyki sukcesji państw;

część kwestii ma charakter swoisty, związany ze szczególnymi okolicznościami związanymi z rozpadem byłej Jugosławii (orzeczenia nie należy interpretować jako wykluczającego możliwość podejmowania przez państwa jakichkolwiek środków mających na celu uzdrowienie sytuacji w odniesieniu do niewypłacalnych prywatnych banków).

2. Battista przeciwko Włochom, skarga nr 43978/09, wyrok z 02.12.2014

- naruszenie art. 2 Protokołu nr 4 (prawo do swobodnego poruszania się) poprzez wprowadzenie zakazu opuszczenia kraju z uwagi na potrzebę zagwarantowania opłacania alimentów na dziecko;
- organy krajowe odmówiły wydania paszportu i unieważniły dowód tożsamości skarżącego umożliwiając mu wyjazd za granicę, motywując to faktem, iż jest on zobowiązany do opłacania alimentów na dziecko. Trybunał stwierdził naruszenie art. 2 Protokołu nr 4, uznając, że podjęty środek, choć zgodny z prawem i mający uprawniony cel, nie był konieczny w społeczeństwie demokratycznym. Wytknął fakt, że organy zbadały jedynie interes dziecka, pominęły jednak interes skarżącego, i zastosowały przedmiotowy środek w sposób automatyczny, bez określenia długości jego trwania ani bez rozważenia jego proporcjonalności. Co więcej, nie uwzględniły istniejących mechanizmów współpracy międzynarodowej mających na celu zapewnienie opłacania alimentów za granicę. Zastosowany środek sam w sobie nie zapewniał zaś opłacania tychże alimentów.

Znaczenie wyroku dla Polski – należy zbadać prawo i praktykę sądową w odniesieniu do problematyki zabezpieczania płatności alimentów (ewentualnie innych zobowiązań na gruncie prawa prywatnego wobec osób trzecich) poprzez zakaz wyjazdu za granicę.

3. Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu przeciwko Rumunii, skarga nr 47848/08, wyrok Wielkiej Izby z 17.07.2014

- naruszenie art. 2 (prawo do życia) poprzez brak zapewnienia odpowiedniej opieki dla pacjenta zakładu psychiatrycznego, nosiciela wirusa HIV oraz brak przeprowadzenia skutecznego śledztwa w celu wyjaśnienia okoliczności jego śmierci;
- art. 34 (prawo do skargi indywidualnej) – kwestia uprawnienia organizacji pozarządowej do wniesienia skargi w imieniu zmarłego pacjenta zakładu psychiatrycznego, oddalenie zarzutu wstępnego rządu;
- art. 46 (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroku) - zobowiązanie pozwanego państwa do podjęcia środków generalnych w celu zapewnienia niezależnej reprezentacji dla osób z zaburzeniami psychicznymi, umożliwiającej im doprowadzenie do zbadania przez sąd lub inny niezależny organ skarg na naruszenia praw gwarantowanych w Konwencji dotyczących ich zdrowia i leczenia;
- sprawa dotyczyła młodego Roma, opuszczonego w dzieciństwie przez matkę, nosiciela wirusa HIV, który w stanie skrajnej degradacji psychicznej i fizycznej, został przyjęty do szpitala psychiatrycznego, gdzie przebywał w uwłaczających warunkach i bez opieki (z uwagi na fakt, że personel obawiał się zarażenia wirusem HIV, a placówka nie była dostosowana do przyjmowania takich osób). Wcześniej wiele innych instytucji odmawiało przyjęcia go. Organizacja pozarządowa,

monitorująca sytuację w przedmiotowym szpitalu, stwierdziła szereg nieprawidłowości, jednak tego samego dnia pacjent zmarł, nie udzielając jej żadnych pełnomocnictw do prowadzenia postępowań w jego sprawie. Trybunał dopuścił skargę złożoną przez przedmiotową organizację z uwagi na szczególne okoliczności sprawy, mimo iż organizacja pozarządowa nie mogła się wykazać żadnymi bliskimi relacjami ze zmarłym, ani też osobistym interesem w sprawie. Trybunał uznał jednak, że sprawa dotyczyła osoby wyjątkowo wrażliwej, cierpiącej na zaburzenia psychiczne, nosiciela HIV, która całe życie spędziła w instytucjach państwowych i nie była w stanie sama wszcząć jakichkolwiek postępowań. W dodatku nie miała żadnych krewnych, a państwo zaniechało realizacji swego obowiązku wyznaczenia opiekuna lub kuratora. W tej sytuacji uznanie braku możliwości złożenia skargi w imieniu tej osoby przez organizację pozarządową oznaczałoby, że państwo dzięki własnym zaniechaniom może uniknąć odpowiedzialności za sposób potraktowania zmarłego. Trybunał odnotował też, że w postępowaniach krajowych władze nie kwestionowały możliwości działania przedmiotowej organizacji. Trybunał przywołał też swe orzecznictwo dotyczące badania zgodności z prawem pozbawienia wolności na mocy art. 5 ust. 4, w świetle którego uznał za istotne zapewnienie, by osoba pozbawiona wolności, która wykazuje pewne zaburzenia psychiczne, miała zapewniony dostęp do sądu, czy to osobiście, czy to poprzez jakąś formę reprezentacji.

Trybunał uznał też, że władze nie zapewniły stosownej opieki zmarłemu, przenoszono go z instytucji do instytucji, bez odpowiedniego zbadania i terapii, umieszczono go zaś ostatecznie w szpitalu, wiedząc, iż nie ma on możliwości zapewnienia odpowiednich warunków i terapii, przez co można uznać, że władze naraziły go na ryzyko utraty życia. W efekcie państwo nie spełniło wymogów dotyczących odpowiedniego standardu ochrony prawa do życia. Trybunał stwierdził jednocześnie naruszenie proceduralnego aspektu art. 2 z uwagi na nieprzeprowadzenie skutecznego śledztwa w sprawie okoliczności śmierci pacjenta.

Znaczenie wyroku dla Polski – konieczność przeanalizowania zasad i praktyki w zakresie zapewniania reprezentacji dla osób z zaburzeniami psychicznymi umieszczanych w szpitalach psychiatrycznych, tak by prawa tych osób do właściwego traktowania i leczenia były gwarantowane, a ewentualne skargi mogły zostać przedłożone niezależnym organom.

4. Cypr przeciwko Turcji (słuszne zadośćuczynienie), skarga nr 25781/94, wyrok Wielkiej Izby z 12.05.2014

- art. 41 – zadośćuczynienie na rzecz Cypru w wysokości 30 milionów euro za szkody niemajątkowe poniesione przez krewnych osób zaginionych, a także 60 milionów euro za szkody niemajątkowe poniesione przez cypryjskich Greków przebywających w enklawie na półwyspie Karpas w północnym Cyprze. Kwoty te powinny zostać rozdystrybuowane przez rząd cypryjski między uprawnione osoby. W wyroku tym Trybunał rozstrzygnął też kwestię zastosowania art. 41 do spraw międzypaństwowych. Przypomniał, że co do zasady w takich sprawach nie zachodzi potrzeba przyznania słusznego zadośćuczynienia, jako że celem skargi międzypaństwowej jest z reguły przywrócenie stanu zgodnego z prawem, ponadto zaś to jednostki, a nie państwa, mogą być bezpośrednio ofiarami naruszenia Konwencji i szkód wynikających z faktu jej naruszenia. Przyznanie zadośćuczynienia może jednak mieć miejsce, gdy państwo składa skargę z uwagi

na naruszenia praw osób indywidualnych, a zadośćuczynienie jest dochodzone na korzyść jednostek. Trybunał jednocześnie oddalił zarzut Turcji, jakoby kwestia roszczeń finansowych była przedawniona. Trybunał przypomniał, że w wyroku z 2001 r. dotyczącym sprawy *Cypr przeciwko Turcji* odroczył rozstrzygnięcie tej kwestii;

- Wyrok ws. słusznego zadośćuczynienia został wydany w związku z wcześniej wydanym wyrokiem Wielkiej Izby z 10 maja 2001 r., w którym Trybunał stwierdził szereg naruszeń Konwencji przez Turcję, wynikających z operacji militarnych na Cyprze Północnym w lipcu i sierpniu 1974 r., a także z trwającego podziału terytorium Cypru i działań tzw. Tureckiej Republiki Cypru Północnego. Trybunał odroczył wówczas rozstrzygnięcie w sprawie słusznego zadośćuczynienia.

Znaczenie wyroku dla Polski – pośrednie, w szczególności jako źródło informacji nt. zasad ogólnych dochodzenia słusznego zadośćuczynienia w ramach procedury skargi międzypaństwowej przed Trybunałem.

5. Fernández Martínez przeciwko Hiszpanii, skarga nr 56030/07, wyrok Wielkiej Izby z 12.06.2014

- brak naruszenia art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) poprzez odmowę przedłużenia umowy z nauczycielem religii katolickiej i etyki po jawnieniu przez niego publicznie swojej sytuacji jako „żonatego księdza”;
- sprawa dotyczyła księdza, z którym nie przedłużono umowy na nauczanie religii i etyki katolickiej w szkole państwowej po opublikowaniu informacji na temat udziału skarżącego w zgromadzeniu, na którym wyrażano poglądy sprzeczne ze stanowiskiem Kościoła w odniesieniu do takich kwestii jak aborcja, rozwody, seksualność i kontrola urodzeń. W prasie opublikowano też artykuł ze zdjęciami skarżącego z jego rodziną. Nie przedłużono z nim umowy z powołaniem się na fakt, że poprzez opublikowanie przez skarżącego informacji na temat jego sytuacji jako „żonatego księdza” naruszył on obowiązek nauczania bez powodowania ryzyka skandalu. Sądy krajowe uznały, że uzasadnienie decyzji miało charakter religijny i ograniczyły się jedynie do zbadania kwestii poszanowania praw fundamentalnych. Uznały, że ingerencja w prawa skarżącego nie była nieproporcjonalna ani niekonstytucyjna, była zaś uzasadniona poszanowaniem zgodnego z prawem wykonywania przez Kościół Katolicki prawa do wolności religii (w jej wymiarze kolektywnym) w powiązaniu z prawem rodziców do wyboru edukacji religijnej swoich dzieci.

Trybunał uznał, że ingerencja w sprawie skarżącego nie naruszała Konwencji. Była bowiem zgodna z prawem i miała uprawniony cel, jakim jest ochrona praw i wolności innych osób, mianowicie Kościoła Katolickiego, a w szczególności jego autonomii w odniesieniu do wyboru osób upoważnionych do nauczania doktryny religijnej. Trybunał uwzględnił również następujące kwestie. Skarżący, poprzez podpisywanie kolejnych umów o pracę, w sposób świadomy i dobrowolny zaakceptował wymóg lojalności wobec Kościoła Katolickiego i pewne ograniczenie jego prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Jest to dopuszczalne na gruncie Konwencji pod warunkiem, że ograniczenia te są akceptowane w sposób dobrowolny. Mimo jego statusu jako żonatego księdza, od skarżącego wciąż można było wymagać obowiązku lojalności wobec Kościoła. Skarżący jednak przynajmniej godził się na publikację informacji dotyczącej jego sytuacji rodzinnej i powiązań ze zgromadzeniem o charakterze opozycyjnym, przez co zerwał więź zaufania niezbędną do wykonywania przez niego jego zadań. Zerwanie tej więzi zaufania pociągnęło za sobą konsekwencje. Nie

jest nierozsądne oczekiwanie przez Kościół lub wspólnotę wyznaniową szczególnej lojalności ze strony nauczycieli religii, gdy mogą być oni uznawani za ich reprezentantów. Istnienie rozbieżności między ideami, których powinni nauczać, a osobistymi przekonaniem nauczyciela może być problematyczne z punktu widzenia wiarygodności, gdy nauczyciel aktywnie i publicznie działa przeciwko przedmiotowym ideom. Wymóg lojalności jest usprawiedliwiony faktem, że aby religia pozostawała wiarygodna, powinna być nauczana przez osobę, której sposób życia i publiczne oświadczenia nie pozostają w jaskrawej sprzeczności z przedmiotową religią. Sam fakt, że nie było dowodów, by w szkole skarżący nauczał niezgodnie z doktryną Kościoła Katolickiego, nie jest wystarczający do uznania, że spełnił on wymóg lojalności. W świetle treści artykułu prasowego, skarżący opowiedział się za ideami sprzecznymi z nauczaniem Kościoła. Choć możliwość wyrażania takich opinii korzysta z wolności chronionej art. 10, nie oznacza to, że Kościół nie może podjąć działań w odniesieniu do tych wypowiedzi, korzystając ze swej autonomii na mocy art. 9 Konwencji. W kontekście należy też uwzględnić, że skarżący nauczał osoby młode, które nie były wystarczająco dojrzałe, by rozróżnić informacje będące częścią doktryny Kościoła od informacji będących prywatnymi opiniami skarżącego. Fakt, że skarżący był zatrudniony i wynagradzany przez państwo nie wpływa na zakres jego lojalności wobec Kościoła Katolickiego ani też na zakres środków, jakie Kościół ten mógł podjąć w razie naruszenia obowiązku lojalności. Trybunał uznał też, że konsekwencje w postaci nieprzedłużenia umowy nie były nadmierne w okolicznościach sprawy, zważywszy, że skarżący świadomie postawił się w sytuacji, w której pozostawał w całkowitej opozycji wobec nauczania Kościoła. Wreszcie Trybunał stwierdził, że sądy krajowe zbadały wszystkie istotne okoliczności sprawy, a wnioski, do jakich doszły, nie były nieuzasadnione. W odniesieniu zaś do kwestii autonomii Kościoła, w świetle analizy dokonanej przez sądy krajowe, brak jest podstaw, by uznać, że została ona nieprawidłowo powołana w obecnej sprawie. Nie można bowiem uznać, by decyzja biskupa o nieprzedłużeniu umowy była pozbawiona wystarczającego uzasadnienia, arbitralna lub że została podjęta w celu niezwiązanym z wykonywaniem autonomii Kościoła Katolickiego.

Znaczenie wyroku dla Polski – wyrok może mieć znaczenie dla sądów orzekających w sprawie ewentualnych sporów dotyczących rozwiązania umów z osobami nauczającymi religii w szkołach. Zawiera też istotne zasady ogólne dotyczące kwestii zakresu autonomii związków wyznaniowych, w tym w zakresie zatrudnienia.

6. Gross przeciwko Szwajcarii, skarga nr 67810/10, wyrok Wielkiej Izby z 30.09.2014

- niedopuszczalność skargi na podstawie art. 35 ust. 3 (a) (kryteria dopuszczalności skargi) z powodu nadużycia prawa do skargi poprzez podjęcie przez skarżącą działań mających na celu spowodowanie, iż Trybunał nie zostanie poinformowany o jej śmierci w trakcie trwania postępowania;
- wyrok Wielkiej Izby dotyczył sprawy, w której Izba uznała wcześniej (w dniu 14 maja 2013 r.) naruszenie art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) z uwagi na trudności, jakie skarżąca napotkała, próbując uzyskać receptę na środek, który umożliwiłby jej popełnienie samobójstwa. W toku postępowania przed Wielką Izbą Rząd odkrył, że skarżąca uzyskała receptę już w 2011 r. i popełniła samobójstwo. O fakcie otrzymania recepty nie poinformowała Trybunału, a także podjęła celowo działania, by informacja o jej śmierci nie dotarła do jej pełnomocnika procesowego i Trybunału. Pełnomocnik kontaktował się ze skarżącą jedynie przez pośrednika, który

na wniosek skarżącej celowo zataił przed nią informację nt. śmierci skarżącej. Skarżąca uznała bowiem, że niezależnie od faktu, że udało się jej uzyskać receptę, rozstrzygnięcie Trybunału może mieć znaczenie dla innych osób w podobnej sytuacji. Trybunał stwierdził, że sytuacja ta stanowiła nadużycie prawa do skargi i w rezultacie uznał skargę za niedopuszczalną. Trybunał zwrócił też uwagę na fakt, że sytuacja, w której pełnomocnik nie ma bezpośredniego kontaktu ze skarżącym, a godzi się na kontakty z nim jedynie przez pośrednika, wywołuje wątpliwości w odniesieniu do roli takiego pełnomocnika w postępowaniu przed Trybunałem. Nie tylko skarżący, ale również jego pełnomocnik ponosi szczególną odpowiedzialność za nieskładanie oświadczeń wprowadzających w błąd.

Znaczenie wyroku dla Polski – na skutek wyroku Wielkiej Izby wcześniejszy wyrok Izby w przedmiotowej sprawie, dotyczący braku wystarczającej precyzji przepisów prawnych w zakresie możliwości popełnienia samobójstwa, nie stał się ostateczny, a ustalenia w nim zawarte nie mają mocy prawnej. Wyrok Wielkiej Izby przypomina zasady dotyczące wymogu rzetelnego działania skarżącego i jego pełnomocnika w postępowaniu przed Trybunałem.

7. Gruzja przeciwko Rosji (nr 1), skarga nr 13255/07, wyrok Wielkiej Izby z 03.07.2014

- oddalenie zarzutu wstępnego opartego na art. 35 (kryteria dopuszczalności skargi) dotyczącego niewykorzystania środków krajowych – wymóg ten nie ma zastosowania z uwagi na praktykę administracyjną aresztowania, zatrzymywania i wydalania obywateli gruzińskich oraz stwierdzenie szeregu naruszeń praw gwarantowanych Konwencją;
- skarga Gruzji dotyczyła zbiorowego wydalania obywateli gruzińskich z Rosji – od końca września 2006 r. do stycznia 2007 r. wydalonych zostało ok. 4600 osób, w tym 2300 osób zostało zatrzymanych i przymusowo deportowanych. Gruzja zarzucała, że wydano okólniki nakazujące urzędnikom identyfikowanie obywateli gruzińskich nielegalnie przebywających na terytorium Rosji w celu ich zatrzymania i wydalania, a nawet skierowano do szkół polecenie identyfikowania uczniów gruzińskich. Trybunał uznał, że skarżący nie byli zobowiązani do wyczerpania krajowych środków odwoławczych, zważywszy, że istniała skoordynowana polityka administracyjna zatrzymywania i wydalania obywateli gruzińskich. Potwierdza to liczba decyzji o wydaleniu i liczba osób zatrzymanych i wydalonych przymusowo, a także fakt wydania okólników i instrukcji w tej sprawie przez władze. Choć prawo krajowe przewiduje środki odwoławcze od podejmowanych decyzji, Trybunał podkreślił potrzebę dokonania oceny realistycznej i uwzględnienia nie tylko, czy formalnie środki istnieją w systemie prawnym, ale też generalnego i politycznego kontekstu, w którym one funkcjonują. Korzystanie ze środków krajowych było utrudnione, ponieważ obywatele gruzińscy byli doprowadzani do sądu w grupach, niektórych wręcz nie dopuszczano do sali sądowej, a przesłuchanie przed sądem trwało średnio pięć minut bez odpowiedniego zbadania faktów. Zmuszano ich następnie do podpisania orzeczeń sądowych bez możliwości przeczytania czy też bez wręczenia kopii. Nie zapewniano tłumacza ani dostępu do adwokata. Zniechęcano też do składania apelacji. Trybunał uznał, że z uwagi na istnienie praktyki administracyjnej aresztowania, zatrzymania i wydalania obywateli gruzińskich, nie było konieczne wykorzystanie środków krajowych.

Choć wydawano decyzje dotyczące poszczególnych osób, Trybunał uznał, że miało miejsce zbiorowe wydalanie cudzoziemców. Trybunał odnotował fakt, że postępowania przed sądami prowadzone były w sposób uproszczony, a wydalanie następowało w oparciu o powtarzalną praktykę stosowaną

w całym kraju. Wiele raportów organizacji międzynarodowych wskazywało na koordynację działań władz administracyjnych i sądowych. Sądy wydały tysiące nakazów wydalenia obywateli gruzińskich. Tak więc mimo, iż w każdej sprawie wydana była oddzielna decyzja, okoliczności sprawiły, że nie było możliwe przeprowadzenie rozsądnego i obiektywnego zbadania szczególnych okoliczności dotyczących każdej osoby. Choć państwo ma prawo ustanowić własną politykę imigracyjną, problemy dotyczące zarządzania migracją nie mogą usprawiedliwić stosowania praktyk niezgodnych z Konwencją;

- naruszenie m.in. art. 4 Protokołu nr 4 (zakaz zbiorowego wydalania cudzoziemców) poprzez praktykę administracyjną zbiorowego wydalania obywateli gruzińskich przez władze rosyjskie od października 2006 r. do stycznia 2007 r.;
- naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) poprzez masową praktykę zatrzymywania obywateli gruzińskich – na ulicy, w pracy, w domach, która to praktyka stanowiła część skoordynowanej polityki aresztowania, zatrzymania i wydalania obywateli gruzińskich;
- naruszenie art. 5 ust. 4 Konwencji z uwagi na brak skutecznego środka odwoławczego umożliwiającego zbadanie legalności pozbawienia wolności;
- naruszenie art. 3 na skutek nieodpowiednich warunków zatrzymań;
- brak naruszenia art. 1 Prot. nr 7, gdyż dotyczy on gwarancji dla cudzoziemców legalnie przebywających na terytorium państwa, podczas gdy w obecnej sprawie nie wskazano, by aresztowania i wydalania dotyczyły obywateli gruzińskich legalnie przebywających w Rosji;
- naruszenie art. 38 w zakresie obowiązku współpracy Rosji z Trybunałem, Rosja odmówiła bowiem przekazania tekstów okólników, na które powołała się Gruzja, która twierdziła, że nakazywały one urzędnikom podjęcie na masową skalę działań w celu zidentyfikowania obywateli gruzińskich nielegalnie przebywających w Rosji w celu ich zatrzymania i deportacji. Rosja argumentowała, że dokumenty te są niejawne. Trybunał przypomniał swe orzecznictwo, w świetle którego państwo nie może się powoływać na regulacje prawa krajowego w celu uzasadnienia odmowy dostarczenia Trybunałowi dowodów. Rosja nie wyjaśniła też, dlaczego przedmiotowe dokumenty wymagały utajnienia. Trybunał przypomniał też o możliwości zapewnienia ochrony takich dokumentów na podstawie Regulaminu Trybunału. Orzekając w sprawie naruszenia art. 4 Prot. nr 7 Trybunał przyjął również, że prawdopodobnie wspomniane okólniki zawierały treści powoływane przez Gruzję.

Znaczenie wyroku dla Polski – pośrednie z uwagi na brak porównywalnych praktyk, jako źródło informacji nt. zasad ogólnych dotyczących problematyki zbiorowego wydalania cudzoziemców, a także zasad ustalania, czy dany środek krajowy może być uznany za skuteczny w sytuacji istnienia praktyki uniemożliwiającej jego skuteczne funkcjonowanie.

8. H. and J. przeciwko Holandii, skargi nr 978/09 i 992/09, decyzja z 13.11.2014

- niedopuszczalność skargi na podstawie art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego) – wykorzystanie w postępowaniu dotyczącym oskarżenia o stosowanie tortur zeznań złożonych w trybie poufnym w postępowaniu azylowym;
- skarżący, wysokiej rangi oficerowie służby bezpieczeństwa reżimu komunistycznego w Afganistanie, ubiegali się o przyznanie im statusu uchodźców w Holandii. W trakcie procedury azylo-

wej wymagano od nich podania prawdziwych przyczyn ubiegania się o azyl, w tym nt. informacji o przebiegu zatrudnienia w służbach bezpieczeństwa. Odmówiono im statusu uchodźcy, jednak nie deportowano ich z uwagi na ryzyko tortur (ochrona de facto). Wszczęto jednak wobec nich postępowanie karne skończone skazaniem za zbrodnie wojenne, a w przypadku jednego skarżącego również za udział w stosowaniu tortur. Trybunał odnotował, że Holandia jest stroną międzynarodowych konwencji zakazujących tortur i wymagających ścigania przypadków tortur (zasada, iż państwo powinno albo wydać oskarżonego o stosowanie tortur, albo samo przeprowadzić postępowanie w jego sprawie). W odniesieniu do zarzutu skarżących, iż w postępowaniu karnym wykorzystano oświadczenia złożone przez nich w postępowaniu azylowym, Trybunał przypomniał, że skarżący przybyli do Holandii z własnej woli i zwrócili się o ochronę. Władze holenderskie były uprawnione do oczekiwania uzasadnienia przez skarżących ich obaw prześladowania. Ponieważ ciężar dowodu spoczywał na skarżących, nie było niewłaściwe, że władze holenderskie domagały się przedstawienia prawdziwych informacji. Obietnica poufności w postępowaniu azylowym służy zapewnieniu, by złożone zeznania nie przedostały się do podmiotów, przed którymi dana osoba ma być chroniona. Nie służy jednak jako gwarancja bezkarności i nie zakazuje przekazania tych danych do organów ścigania zgodnie z właściwością. Fakt, że skarżących skonfrontowano z zeznaniami, jakie złożyli w postępowaniu azylowym, sam w sobie nie miał wpływu na rzetelność postępowania karnego. Skarżących przesłuchano zachowując poufność, a także korzystali oni z prawa do zachowania milczenia. Ponieważ żaden skarżący nie przyznał się do popełnienia tortur lub jakichkolwiek innych przestępstw, nie doszło więc do sytuacji, w której skarżących skłoniono do złożenia zeznań w postępowaniu karnym, które następnie posłużyły do skazania. Z powyższych względów Trybunał uznał skargę za w sposób oczywisty nieuzasadnioną.

Znaczenie wyroku dla Polski – z punktu widzenia prowadzenia postępowań ws. statusu uchodźcy wobec osób, które mogły się dopuścić zbrodni międzynarodowych.

9. Hämääinen przeciwko Finlandii, skarga nr 37359/09, wyrok Wielkiej Izby z 16.07.2014

- brak naruszenia art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) w odniesieniu do odmowy władz zmiany numeru tożsamości skarżącej w celu dostosowania go do sytuacji po zabiegu korekty płci, w sytuacji, w której skarżąca nie zechciała skorzystać z możliwości przekształcenia związku małżeńskiego w związek partnerski osób tej samej płci;
- w świetle prawa fińskiego, małżeństwo jest związkiem osób przeciwnych płci, dopuszczalne są jednak cywilne związki partnerskie osób tej samej płci. Skarżąca, pozostając w związku małżeńskim, przeszła zabieg zmiany płci, zmianie uległo też jej imię, odmówiono jej jednak przyznania nowego numeru tożsamości odzwierciedlającego zmienioną płeć. Skarżąca powołała się na względy religijne uniemożliwiające jej ubieganie się o rozwód, a także na swą chęć pozostania w związku małżeńskim jako gwarantującym wyższe bezpieczeństwo niż związek partnerski. Zarzuciła naruszenie prawa do poszanowania życia rodzinnego z uwagi na odmowę uznania pełnych skutków zabiegu korekty płci. Trybunał przypomniał, że Konwencja nie nakłada na państwa obowiązku uznania prawa do małżeństwa osób tej samej płci, kwestia regulowania skutków zmiany płci w kontekście małżeństwa pozostaje w znacznej mierze w ramach marginesu oceny poszczególnych państw. Trybunał odnotował też brak konsensusu europejskiego w tych

kwestiach, co sprawia, że margines uznania państw powinien nadal pozostawać szeroki. Wymóg przekształcenia związku małżeńskiego w związek partnerski w celu uzyskania nowego numer tożsamości nie był nieproporcjonalny, zważywszy na prawie identyczną ochronę związków partnerskich w prawie fińskim.

Znaczenie wyroku dla Polski: pośrednie z uwagi na brak regulacji dotyczących małżeństw osób tej samej płci i procedury korekty płci. Trybunał odnotował wśród państw nie dopuszczających małżeństw osób tej samej płci brak konsensusu w odniesieniu do kwestii regulowania skutków zmiany płci w kontekście małżeństwa, i potwierdził szeroki margines uznania w tym względzie.

10. Hassan przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 29750/09, wyrok Wielkiej Izby z 16.09.2014

- sprawa rozpatrywana w świetle art. 1 (obowiązek przestrzegania praw człowieka) – kwestia jurysdykcji terytorialnej w odniesieniu do zatrzymania obywatela irackiego przez koalicyjne siły zbrojne w Iraku, zarzut braku jurysdykcji oddalony;
- niedopuszczalność skargi na podstawie art. 2 (prawo do życia) i art. 3 (zakaz tortur) z powodu braku dowodów, by władze brytyjskie w jakikolwiek sposób były odpowiedzialne, pośrednio lub bezpośrednio, za śmierć brata skarżącego, która nastąpiła kilka miesięcy po jego zwolnieniu z Camp Bucca, w miejscu odległym i niekontrolowanym przez siły brytyjskie oraz braku dowodów sugerujących, że brat skarżącego był torturowany w czasie zatrzymania, co dawałoby podstawy obowiązku przeprowadzenia skutecznego śledztwa na mocy art. 3;
- brak naruszenia art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego) w zakresie legalności zatrzymania w związku z internowaniem w Iraku na podstawie Trzeciej i Czwartej Konwencji Genewskiej;
- skarżący, wysoki rangą członek Partii Baas, ukrywał się po wkroczeniu sił Stanów Zjednoczonych do Iraku w marcu 2003 r. W domu pozostał jego brat, który został zatrzymany przez siły brytyjskie w kwietniu 2003 r., które przybyły do jego domu, mając nadzieję zatrzymać skarżącego. Brat skarżącego został zabrany do Camp Bucca, ośrodka zatrzymań prowadzonego przez USA, których część była wykorzystywana także przez siły Wielkiej Brytanii na potrzeby zatrzymania i przesłuchania zatrzymanych. Ponieważ uznano, że brat skarżącego nie jest istotny jako źródło informacji, został – w świetle danych w rejestrze – zwolniony w Umm Qasr. Jego ciało, noszące ślady tortur i egzekucji, zostało znalezione kilka miesięcy później 700 km dalej. Skarżący podnosił, że jego brat został zatrzymany przez siły brytyjskie, a następnie znaleziony martwy w niewyjaśnionych okolicznościach. Twierdził, że jego zatrzymanie było arbitralne i bezprawne i nie zostały zachowane gwarancje proceduralne. Podnosił także, że władze Wielkiej Brytanii nie przeprowadziły skutecznego śledztwa w sprawie okoliczności jego zatrzymania, złego traktowania oraz śmierci.

W odniesieniu do zarzutów naruszenia art. 5 ust. 1, 2, 3 i 4 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), Trybunał stwierdził, że Wielka Brytania sprawowała jurysdykcję w odniesieniu do brata skarżącego w czasie od jego pojmania do umieszczenia w Camp Bucca. Został bowiem zatrzymany i znajdował się pod kontrolą żołnierzy brytyjskich. Trybunał odrzucił argument rządu brytyjskiego, jakoby jego jurysdykcja nie rozciągała się na fazę aktywnych działań wojennych w czasie międzynarodowego konfliktu zbrojnego, gdy funkcjonariusze państwa strony Konwencji działają na tery-

torium, na którym nie są podmiotem okupującym i w sytuacji, gdy działania państwa podlegają wymogom międzynarodowego prawa humanitarnego. W opinii Trybunału takie podejście byłoby niezgodne z jego orzecznictwem, a także orzecznictwem Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, który uznaje, że prawa człowieka i prawo humanitarne mogą mieć zastosowanie w sposób zbieżny.

W odniesieniu do okresu po przyjęciu brata skarżącego do Camp Bucca, Trybunał również uznał jurysdykcję Wielkiej Brytanii. Został on bowiem przyjęty do Camp Bucca jako więzień Wielkiej Brytanii, a nie Stanów Zjednoczonych. Wielka Brytania zachowała władzę i kontrolę nad wszystkimi aspektami zatrzymania brata skarżącego ważnymi z punktu widzenia art. 5 Konwencji. Brat skarżącego pozostawał więc pod jurysdykcją Wielkiej Brytanii od momentu zatrzymania do momentu zwolnienia w Umm Qasr.

Trybunał zbadał też legalność zatrzymania brata skarżącego, w sytuacji, w której został on zatrzymany w oparciu o postanowienia Trzeciej i Czwartej Konwencji Genewskiej, które były inne niż dopuszczalne przesłanki wymienione w art. 5 ust. 1 Konwencji. Trybunał podkreślił, że wykładnia Konwencji powinna być dokonywana zgodnie z postanowieniami Konwencji Wiedeńskiej o prawie traktatów z 1969 r. Odnotował, że brzmienie art. 5 nie zostało zmienione na mocy późniejszej umowy państw-stron Konwencji. Trybunał podkreślił, że praktyką państw jest nieskładanie deklaracji derogacyjnych dotyczących art. 5 w celu zatrzymywania osób na podstawie Trzeciej i Czwartej Konwencji Genewskiej w trakcie międzynarodowych konfliktów zbrojnych. Podkreślił natomiast, że Konwencja powinna być interpretowana w harmonii z innymi regulacjami prawa międzynarodowego, w tym prawa humanitarnego. Fakt braku formalnej derogacji art. 5 na podstawie art. 15 Konwencji nie stoi na przeszkodzie, by Trybunał wziął pod uwagę kontekst oraz postanowienia prawa humanitarnego przy wykładni art. 5 Konwencji w sprawie skarżącego. Nawet w sytuacjach międzynarodowych konfliktów zbrojnych, gwarancje konwencyjne w dalszym ciągu znajdują zastosowanie, choć podlegają interpretacji z uwzględnieniem postanowień międzynarodowego prawa humanitarnego. Z uwagi na współistnienie gwarancji prawa humanitarnego i gwarancji konwencyjnych, przesłanki dozwolonego pozbawienia wolności przewidziane w art. 5 ust. 1 lit. a-f powinny być odpowiednio dostosowane, tak dalece jak to możliwe, do sytuacji wzięcia jeńców lub zatrzymania cywilów, którzy stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa, na podstawie Trzeciej i Czwartej Konwencji Genewskiej.

Internowanie w czasie pokoju nie jest przewidziane wśród dopuszczalnych przesłanek na podstawie art. 5 Konwencji, jeśli nie zostanie zrealizowane uprawnienie państwa do derogacji tego postanowienia na mocy art. 15 Konwencji. Jedynie w sytuacjach międzynarodowego konfliktu zbrojnego wzięcie jeńców i zatrzymanie cywilów powodujących zagrożenie dla bezpieczeństwa stanowi akceptowalną przesłankę zatrzymania wynikającą z międzynarodowego prawa humanitarnego, art. 5 może zaś być interpretowany jako zezwalający na wykonywanie tak szerokich uprawnień. Jednakże, wymóg legalności musi być spełniony, by wykluczyć naruszenie art. 5 ust. 1. Oznacza to, że zatrzymanie musi być zgodne z regułami prawa humanitarnego i, co najważniejsze, powinno być zgodne z głównymi celami art. 5 ust. 1 Konwencji, tj. ochroną jednostki przed arbitralnością. W odniesieniu do gwarancji proceduralnych, Trybunał podkreślił m.in. potrzebę regularnego badania, w miarę możliwości co sześć miesięcy, potrzeby trwającego zatrzymania. Organ, który powinien przeprowadzać to badanie, choć nie zawsze musi spełniać wymogi „niezależnego sądu” w rozumieniu art. 5 ust. 4 Konwencji, powi-

nien zapewniać wystarczające gwarancje niezależności i rzetelności procedury w celu zabezpieczenia przed arbitralnością. Pierwsze badanie podstaw zatrzymania powinno odbyć się krótko po zatrzymaniu osoby, kolejne badania odpowiednio często, by zapewnić, że osoba, która nie spełnia kryteriów przewidzianych prawem humanitarnym, zostanie zwolniona bezzwłocznie.

W oparciu o te kryteria Trybunał uznał, że nie doszło do naruszenia art. 5 Konwencji w odniesieniu do zatrzymania brata skarżącego. Istniały podstawy zatrzymania go, gdyż został znaleziony na dachu domu swojego brata, w miejscu gdzie znaleziono m.in. broń. Z tych względów można było uznać, że jest on albo jeńcem wojennym, albo osobą, której zatrzymanie jest konieczne z powodów bezpieczeństwa. Niezwłocznie po zatrzymaniu został przesłuchany, co doprowadziło wkrótce do jego zwolnienia, jako że uznano, że jest on cywilem nie przedstawiającym zagrożenia dla bezpieczeństwa. W tej sytuacji Trybunał uznał, że jego pojmanie i zatrzymanie było zgodne z uprawnieniami Wielkiej Brytanii na mocy Trzeciej i Czwartej Konwencji Genewskiej, i nie było arbitralne. Procedura badania była zaś odpowiednia, co potwierdza fakt, że został on oczyszczony z zarzutów i zwolniony. Znaczenie wyroku dla Polski – wyrok zawiera istotne zasady o charakterze ogólnym dotyczące jurysdykcji państw i zastosowania zasad Konwencji w kontekście międzynarodowych konfliktów zbrojnych za granicą, w tym dotyczące relacji między postanowieniami Konwencji a postanowieniami międzynarodowego prawa humanitarnego. Wskazuje wymogi, które powinno spełnić państwo w odniesieniu do gwarancji proceduralnych dotyczących zatrzymania jeńców wojennych i osób cywilnych stwarzających zagrożenie.

11. Jaloud przeciwko Holandii, skarga nr 47708/08, wyrok Wielkiej Izby z 20.11.2014

- naruszenie art. 2 (prawo do życia) na skutek braku przeprowadzenia skutecznego śledztwa dotyczącego zarzutu śmiertelnego postrzelenia przez siły holenderskie w punkcie kontroli pojazdów w południowym Iraku; sprawa rozpatrywana w kontekście art. 1 (obowiązek przestrzegania praw człowieka) – kwestia jurysdykcji terytorialnej w odniesieniu do zarzutu zabójstwa obywatela irackiego przez funkcjonariusza Holandii, członka Sił Stabilizacyjnych w Iraku, zarzut braku jurysdykcji oddalony;
- syn skarżącego, obywatela Iraku, został postrzelony przez funkcjonariusza holenderskiego w punkcie kontrolnym, przez który przejeżdżał samochodem prowadzonym z dużą prędkością. Prokuratura uznała, że funkcjonariusz strzelał w obronie własnej, omyłkowo uznając, że strzały pochodzące z drugiej strony drogi pochodzą z samochodu, podczas gdy w rzeczywistości strzały oddane były przez funkcjonariuszy. Trybunał nie zaakceptował zarzutu wstępnego Holandii ws. braku jurysdykcji terytorialnej z uwagi na fakt, iż oddziały holenderskie działały w tym obszarze pod zwierzchnictwem Wielkiej Brytanii (na mocy memorandum of understanding). W opinii Trybunału sam fakt zaakceptowania operacyjnego zwierzchnictwa innego państwa, nie zwalnia pozwanego państwa z obowiązków wynikających z Konwencji. Pozwane państwo utrzymało kierowanie swym personelem wojskowym, a także swą suwerenność, np. w zakresie regulowania zasad użycia broni. Ponadto Holandia przyjęła odpowiedzialność za zapewnienie bezpieczeństwa na przedmiotowym obszarze, oddziały irackie były podporządkowane jej siłom zbrojnym, a inne państwo nie przejęło wyłącznej kontroli lub kierowania jej siłami. Fakty podnoszone

w skardze wywodzą się z działań i zaniechań personelu wojskowego oraz organów ścigania oraz sądowych Holandii, i jako takie mogą stanowić podstawę odpowiedzialności Holandii na gruncie Konwencji;

W ocenie Trybunału przeprowadzone śledztwo, choć zachowane zostały gwarancje niezależności prowadzącego je prokuratora, nie było skuteczne. Doszło do szeregu niedociągnięć. Organy ograniczyły się do stwierdzenia, że działano w obronie własnej, nie zbadały jednak proporcjonalności użycia broni ani też, czy była ona stosowana przez czas tak długi, jak wymagały tego okoliczności, a funkcjonariusz, który strzelał, został przesłuchany dopiero po 6 godzinach od zdarzenia – nie podjęto więc stosownych środków, by zapobiec możliwości zмовы świadków. Sekcja zwłok została przeprowadzona bez udziału odpowiednich specjalistów, a odnalezione w ciele ofiary odłamki metalu nie zostały zabezpieczone i zniknęły w nieznanymi okolicznościach. Naruszony został więc wymóg przeprowadzenia skutecznego śledztwa na mocy art. 2 Konwencji.

Znaczenie wyroku dla Polski – określenie przez Trybunał zasad dotyczących ustalania jurysdykcji (i w konsekwencji odpowiedzialności na gruncie Konwencji) państwa uczestniczącego w wojskowych misjach stabilizacyjnych za granicą (w wyroku zebrano dotychczasowe zasady wypracowane w orzecznictwie Trybunału), potwierdzenie odpowiedzialności organów ścigania państwa-strony Konwencji za przeprowadzenie skutecznego śledztwa w przypadku śmierci osób w wyniku działania sił wojskowych za granicą. Wyrok zawiera też konkretne wskazówki dotyczące wymogów skutecznego śledztwa.

12. Jones i Inni przeciwko Wielkiej Brytanii, skargi nr 34356/06 i 40528/06, wyrok z 14.1.2014

- brak naruszenia art. 6 ust. 1 (dostęp do sądu) w wyniku wydania przez władze krajowe decyzji oddalającej roszczenia cywilne związane z zarzutem tortur, z uwagi na immunitet powołany przez pozwane państwo (Arabie Saudyjską) i jego funkcjonariuszy;
- skarżący zarzucali, że poddano ich torturom w czasie zatrzymania w Arabii Saudyjskiej. W Wielkiej Brytanii wszczęli postępowania cywilne przeciwko Arabii Saudyjskiej, Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, a także poszczególnym funkcjonariuszom. Ostatecznie Izba Lordów uznała, że nawet powództwo wobec poszczególnych funkcjonariuszy jest niedopuszczalne z uwagi na immunitet przysługujący państwu, nawet w przypadku, gdy zarzut dotyczy stosowania tortur. Skarżący podnieśli w skardze do Trybunału naruszenie prawa dostępu do sądu.

Trybunał nie stwierdził naruszenia – zarówno w odniesieniu do przyznania immunitetu Arabii Saudyjskiej, jak też jej funkcjonariuszom. Przypomniat, że podejmowanie przez państwo środków zgodnie z powszechnie uznanymi zasadami prawa międzynarodowego dotyczącymi immunitetu państwa nie może być co do zasady uznawane za nieproporcjonalne ograniczenie prawa do sądu określonego w art. 6 ust. 1 Konwencji. Trybunał przypomniał też zasady wskazane w swym wyroku z 2001 r. w sprawie *Al-Adsani*. Podkreślił konieczność interpretowania Konwencji w miarę możliwości w harmonii z innymi zasadami prawa międzynarodowego, których Konwencja jest częścią. W odniesieniu do immunitetu państwa Trybunał przywołał wyrok Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z 3 lutego 2012 r., z którego wynika, że brak jest skryzalizowanego wyjątku o cha-

rakterze *ius cogens* od zasady immunitetu państwa. Dlatego też nie można uznać, by powołanie się przez sądy brytyjskie na ten immunitet w 2006 r. stanowiło nieuzasadnione ograniczenie prawa do sądu.

W odniesieniu zaś do czynów popełnionych przez funkcjonariuszy w imieniu państwa Trybunał m.in. przypomniał, że dany akt nie może być dokonany przez państwo jako takie, a jedynie przez jednostki działające w jego imieniu. Tam gdzie immunitet może być powołany przez państwo, jako punkt wyjścia należy przyjąć zasadę, że immunitet *ratione materiae* ma zastosowanie do działań funkcjonariuszy tego państwa. Jeśliby przyjąć inaczej, oznaczałoby to, że immunitet państwa zawsze mógłby być obchodzony poprzez pozwanie jego funkcjonariuszy. Trybunał jednocześnie nie uznał, by został już ukształtowany wyjątek w prawie międzynarodowym w odniesieniu do immunitetu państwa za przypadki stosowania tortur. Choć pojawiają się poglądy na rzecz wykształcenia się nowej zasady lub wyjątku dotyczącego roszczeń cywilnoprawnych z tytułu tortur wysuwanych wobec funkcjonariuszy państwa, nie stanowią one na razie większości. Praktyka państw jest płynna, są przypadki zarówno przyznania, jak i odmowy przyznania immunitetu *ratione materiae* w takich sprawach. Trybunał uwzględnił fakt, że Izba Lordów dokładnie przeanalizowała tę sprawę i poszczególne argumenty, i uznała, że zwyczajowe prawo międzynarodowe nie dopuszcza wyjątku w zakresie dochodzenia roszczeń z tytułu tortur wysuwanych wobec funkcjonariuszy, jeśli samo państwo korzysta z immunitetu. Trybunał uznał w oparciu o argumentację Izby Lordów, że przyznanie immunitetu funkcjonariuszom nastąpiło w oparciu o uznane zasady prawa międzynarodowego, i jako takie nie może być uznane za nieuzasadnione ograniczenie prawa do sądu. Jednocześnie Trybunał podkreślił, że państwa powinny stale badać tę kwestię, biorąc pod uwagę rozwój prawa międzynarodowego.

Znaczenie wyroku dla Polski – wyrok zawiera istotne zasady dla oceny kwestii immunitetu państwa i immunitetu jego funkcjonariuszy w kontekście roszczeń z tytułu naruszenia Konwencji.

13. Kurić i Inni przeciwko Słowenii (słuszne zadośćuczynienie), skarga nr 26828/06, wyrok Wielkiej Izby z 12.3.2014

- art. 41 – przyznanie odszkodowania za szkodę majątkową poniesioną przez skarżących na skutek bezprawnego usunięcia ich z rejestru stałych mieszkańców;
- art. 46 (moc obowiązująca oraz wykonanie wyroku) – procedura wyroku pilotażowego, pozwane państwo zobowiązane do wprowadzenia i wdrożenia krajowego systemu odszkodowawczego o charakterze *ad hoc*;
- wyrokiem co do meritum sprawy wydanym 26 czerwca 2012 r. Wielka Izba uznała, że doszło do naruszenia przez Słowenię art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) i art. 13 Konwencji z uwagi na przedłużający się brak uregulowania statusu skarżących w odniesieniu do ich prawa pobytu – po bezprawnym „usunięciu” ich z rejestru stałych mieszkańców, a także z uwagi na brak przyznania odpowiedniego zadośćuczynienia. Taką sytuacją dotknięci zostali nie tylko skarżący, ale też duża liczba innych osób. Trybunał postanowił zastosować procedurę wyroku pilotażowego na podstawie art. 46 Konwencji i nakazał pozwanemu państwu utworzenie systemu odszkodowań w ciągu jednego roku;
- wyrokiem wydanym 12 marca 2014 r. Wielka Izba przyznała skarżącym zadośćuczynienie finansowe na podstawie art. 41 Konwencji. Jednocześnie Trybunał odnotował, że pozwany rząd nie utworzył w terminie roku (tj. do dnia 26 czerwca 2013 r.) systemu odszkodowawczego. Rząd

jednak nie kwestionował potrzeby wdrożenia środków generalnych na poziomie krajowym, a ustawa ws. utworzenia systemu odszkodowań wejdzie w życie z dniem 18 czerwca 2014 r., przewidując ryczałtową kwotę za każdy miesiąc, w którym osoby poszkodowane były „wykreślone” z rejestru. Ustawa przewidziała też możliwość dochodzenia dodatkowego odszkodowania. W wyjątkowych okolicznościach sprawy, przyznanie ryczałtowej kwoty za szkodę majątkową i niemajątkową w opinii Trybunału jest odpowiednie. Trybunał jednocześnie podkreślił konieczność sprawnego wykonania wyroku w celu zapobieżenia napływowi dużej liczby podobnych spraw, a także przypomniał kompetencje Komitetu Ministrów w zakresie oceniania wdrażanych przez państwo środków generalnych.

Znaczenie wyroku dla Polski – pośrednie z uwagi na brak porównywalnej sytuacji prawnej i faktycznej – jako źródło informacji nt. procedury wykonywania wyroku pilotażowego i środków generalnych dotyczących odszkodowań dla dużej grupy osób będących ofiarą naruszeń o charakterze systemowym.

14. Magyar Keresztény Mennonita Egyház i Inni przeciwko Węgrom, skargi nr 70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12 i 56581/12, wyrok z 8.4.2014

- naruszenie art. 11 (wolność zgromadzeń i stowarzyszania się) w świetle art. 9 (wolność myśli, sumienia i wyznania) – poprzez wprowadzenie wymogu ponownej rejestracji przez niektóre tylko kościoły w celu odzyskania praw do pewnych korzyści majątkowych od państwa;
- Trybunał uznał, że wygaśnięcie skutków prawnych wcześniejszej rejestracji skarżącego kościoła stanowiła ingerencję w jego prawa chronione na mocy art. 9 i 11 Konwencji. Choć ingerencja ta miała uprawniony cel (zapobieżenie uzyskiwaniu w sposób nieuczciwy korzyści finansowych od państwa przez niektóre podmioty pod pozorem prowadzenia działalności religijnej), to jednak ingerencja ta nie spełniła wymogów konieczności w społeczeństwie demokratycznym. W obecnej sprawie nie wykazano bowiem, by nie były dostępne mniej drastyczne rozwiązania niż pozbawienie statusu prawnego, takie jak kontrola sądowa lub rozwiązanie tych organizacji, co do których udowodniono dopuszczanie się nadużyć. Możliwość utworzenia dwutorowego systemu uznawania organizacji religijnych pozostaje w marginesie oceny państw i co do zasady kwestia ta jest elementem ich historycznych i konstytucyjnych tradycji. Także finansowanie kościołów lub przyznawanie im innych materialnych lub finansowych korzyści, choć samo w sobie nie jest niezgodne z Konwencją, nie może być dyskryminacyjne ani nadmierne, to jest w sposób oczywisty nieproporcjonalne do korzyści otrzymywanych za porównywalną działalność prowadzoną przez inne organizacje. Jednakże w obecnej sprawie nie zostały przedstawione dowody, iż lista organizacji religijnych automatycznie uznanych odpowiadała tradycji historycznej Węgier, ani też, by została wdrożona odpowiednia procedura (ponowna rejestracja uzależniona była od decyzji parlamentu). Wymóg ponownej rejestracji powinien zaś wynikać ze szczególnie ważkich i istotnych powodów. Wolność uzewnętrzniania religii lub przekonań nie oznacza co prawda przyznania kościołom lub ich członkom prawa do dodatkowego finansowania z budżetu państwa, jednakże przywileje otrzymywanie przez stowarzyszenia religijne ułatwiają im realizację ich celów religijnych, a więc nakładają na państwo obowiązek zachowania neutralności przy ich przyznawaniu. Jeśli państwo dobrowolnie decyduje przyznać takie prawa organizacjom religij-

nym, nie może podejmować środków dyskryminacyjnych przy ich przyznawaniu, obniżaniu lub pozbawianiu. Państwo posiada znaczną swobodę w wybieraniu form współpracy z organizacjami religijnymi, w tym w zmienianiu przywilejów w drodze legislacyjnej. Jednak wymóg neutralności wymaga, by wybór w tym względzie opierał się na możliwych do ustalenia kryteriach zapobiegających sytuacji, w której członkowie określonej wspólnoty religijnej mogą czuć się obywatelami drugiej kategorii. W obecnej sprawie pozbawienie korzyści finansowych dotknęło tylko niektóre wyznania, w tym skarżący kościół. Wątpliwości Trybunału wzbudziło pozbawienie skarżącego kościoła jego dotychczasowego statusu zamiast zastosowania mniej surowych środków, a także ustanowienie politycznie motywowanej procedury ponownej rejestracji oraz odmienne potraktowanie skarżącego kościoła w porównaniu z innymi organizacjami religijnymi. W sumie, elementy te świadczą, iż zastosowany środek nie odpowiadał na „pilną potrzebę społeczną” i stanowił naruszenie art. 11 Konwencji.

Znaczenie wyroku dla Polski – pośrednie, zważywszy na wyjątkowy charakter regulacji węgierskiej. Wyrok Trybunału wskazuje jednak na istotne elementy o znaczeniu ogólnym: z jednej strony margines oceny państwa w zakresie kształtowania relacji z organizacjami religijnymi, w tym w zakresie przyznawania przywilejów finansowych, a także przeciwdziałania nadużyciom, z drugiej zaś wskazuje na zasady dotyczące wymogu neutralności, niedyskryminacji, a także właściwego trybu rejestracji lub pozbawiania statusu.

15. Marguš przeciwko Chorwacji, skarga nr 4455/10, wyrok Wielkiej Izby z 27.5.2014

- niedopuszczalność skargi na podstawie art. 4 Protokołu nr 7 (prawo do niebycia sądzonym lub karany dwukrotnie za ten sam czyn) – skarga dotyczyła skazania za zbrodnie wojenne żołnierza, mimo że wcześniej – błędnie – uznano, iż ma do niego zastosowanie amnestia.
- Trybunał przypomniał m.in., że w prawie międzynarodowym rozwija się tendencja, w świetle której udzielenie amnestii w odniesieniu do poważnych naruszeń praw człowieka jest nieakceptowalne. W sprawie skarżącego nic nie wskazywało, by amnestia została udzielona w związku z procesem pojednania czy też zadośćuczynienia dla ofiar. Na mocy art. 2 (prawo do życia) i art. 3 (zakaz tortur) Konwencji państwa mają obowiązek ścigania czynów stanowiących przypadki tortur lub umyślnego zabójstwa cywilów. Ponowne oskarżenie skarżącego o te czyny stanowiło realizację przez państwo obowiązku skutecznego śledztwa na podstawie art. 2 i 3 Konwencji. W rezultacie, art. 4 Protokołu nr 7 nie znajduje zastosowania, a skarga jest w tym zakresie niedopuszczalna.

Znaczenie wyroku dla Polski: warto przeanalizować (MS, PG, SN, TK i Kancelaria Prezydenta) orzeczenie w odniesieniu do zasad i praktyki stosowania amnestii, prawa łaski, itp. w przypadkach dotyczących jednocześnie obowiązku przeprowadzenia przez państwo skutecznego śledztwa na podstawie art. 2 i 3 Konwencji (w szczególności w odniesieniu do najpoważniejszych zbrodni na gruncie prawa międzynarodowego).

16. Mennesson przeciwko Francji, skarga nr 65192/11, wyrok z 26.6.2014

- naruszenie art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) poprzez odmowę prawnego uznania relacji rodzic-dziecko, w stosunku do dzieci urodzonych w USA na podstawie umowy przez surogatkę;
- sprawa dotyczyła odmowy uznania na gruncie prawa francuskiego praw dzieci urodzonych w wyniku surogacji na terenie Stanów Zjednoczonych, w tym odmowę uznania ich za obywateli francuskich. Francuski Sąd Kasacyjny uznał, że zarejestrowanie w aktach stanu cywilnego oznaczałoby przyznanie skutków porozumieniu ws. surogacji, które jest nieważne w świetle prawa francuskiego. Sąd francuski podkreślił również, że decyzje władz francuskich nie podważają relacji dziecko-rodzic, która w dalszym ciągu istnieje w świetle regulacji obowiązujących w USA, nie pozbawia też rodziny możliwości zamieszkania we Francji.

Trybunał odnotował, iż zakaz surogacji obowiązuje w wielu państwach RE, ale jest to obszar, w którym państwa mają pewien margines oceny, podlegając równocześnie w tym względzie kontroli Trybunału. W omawianej sprawie Trybunał odróżnił sytuację rodziców od sytuacji dzieci i stwierdził naruszenie w odniesieniu do prawa do poszanowania życia prywatnego przysługującego dzieciom na gruncie art. 8, natomiast brak naruszenia w odniesieniu do prawa do życia rodzinnego rodziców. Choć dopatrzył się pewnych utrudnień w życiu codziennym przez skarżących rodziców z uwagi na brak uregulowania ich sytuacji prawnej w odniesieniu do dzieci, uznał mimo to, że trudności te nie były aż takie, by nie można było sobie z nimi poradzić. W tym zakresie władze francuskie nie przekroczyły przysługującego im marginesu uznania, a ich ingerencja nie była nieproporcjonalna. Trybunał stwierdził natomiast naruszenie art. 8 w odniesieniu do praw dzieci skarżących, z uwagi na niemożność uzyskania przez nie obywatelstwa francuskiego, mimo że obywatelstwo takie miał ich biologiczny ojciec, co może mieć negatywne skutki dla kształtowania się tożsamości dziecka. Sytuacja ta może też negatywnie wpływać na ich prawa spadkowe w stosunku do biologicznego ojca. Zważywszy na znaczenie pokrewieństwa biologicznego, trudno uznać, iż w interesie dziecka leży odmowa prawnego uznania potwierdzonych więzi biologicznych. Choć celem ograniczeń wprowadzonych przez władze francuskie było zniechęcenie jej obywateli do korzystania za granicą z niedozwolonych we Francji technik prokreacji, skutki tych ograniczeń dotknęły jednak nie tylko te osoby, ale też ich dzieci. W obecnej sytuacji odmawiano nie tylko uznania skutków zagranicznego aktu urodzenia, ale też innych form ustanowienia relacji między rodzicem a dzieckiem, np. w drodze oświadczenia. Sytuacja ta wykraczała poza margines uznania państwa, a z uwagi na brak odpowiedniego wyważenia interesu dzieci doszło do naruszenia art. 8 Konwencji.

Znaczenie dla Polski – konieczność wyważenia w praktyce administracyjnej możliwego ograniczenia sankcjonowania skutków prawnych działań podejmowanych legalnie za granicą oraz potrzeby poszanowania interesów dziecka.

17. Mocanu i Inni przeciwko Rumunii, skargi nr 10865/09, 45886/07 i 32431/08, wyrok Wielkiej Izby z 17.09.2014

- naruszenie art. 2 (prawo do życia) z powodu braku śledztwa w odniesieniu do śmierci męża pierwszej ze skarżących w czasie demonstracji przeciwko reżimowi komunistycznemu w Rumunii w czerwcu 1990 r.;

- naruszenie art. 3 (zakaz tortur) z powodu braku skutecznego śledztwa w odniesieniu do zatrzymania oraz złego traktowania drugiego ze skarżących w czasie demonstracji przeciwko reżimowi w Rumunii w czerwcu 1990 r.;
- Trybunał wziął pod uwagę fakt, że prokurator wojskowy prowadzący ww. postępowania, znajdował się w stanie zależności służbowej w ramach hierarchii wojskowej, podobnie jak oskarżeni. Śledztwo trwało też nadmiernie długo. Co więcej, śledztwo w odniesieniu do niewłaściwego traktowania drugiego skarżącego nie zakończyło się oskarżeniem i mimo długotrwałego prowadzenia tego śledztwa nie wyjaśniono okoliczności sprawy. Postępowanie zakończyło się z uwagi na przedawnienie, nie respektując wymogów skutecznego śledztwa nałożonych na pozwane państwo na mocy art. 2 i 3 Konwencji. W opinii Trybunału, władze nie podjęły wszystkich działań, których można było od nich rozsądnie oczekiwać. Nie została też odpowiednio zabezpieczona możliwość udziału skarżącego w postępowaniu krajowym;
- Trybunał rozpatrywał skargę w świetle art. 35 ust. 1 (kryteria dopuszczalności) i oddalił zarzut rządu dotyczący niespełnienia przez drugiego ze skarżących wymogu wniesienia skargi w terminie 6 miesięcy (brak działania skarżącego przez 11 lat zanim złożył skargę do władz krajowych). Trybunał uwzględnił fakt bezsilności skarżącego, podobnie jak innych ofiar przez wiele lat nieskładających skarg. Ponadto wiele elementów wskazuje, że władze знаły lub mogły łatwo się dowiedzieć, kim były ofiary przedmiotowych nadużyć, do których doszło w czerwcu 1990 r. Zwłoka skarżącego w działaniu nie mogła więc wpłynąć na brak skuteczności śledztwa, które władze miały obowiązek prowadzić. Trybunał oddalił również zarzut braku jurysdykcji temporalnej Trybunału (art. 35 ust. 3 (a) (kryteria dopuszczalności)), mimo iż główne zdarzenie miało miejsce 4 lata przed wejściem w życie Konwencji w odniesieniu do Rumunii. Trybunał uznał, że czas jaki upłynął (4 lata) jest stosunkowo niewielki, a większość czynności proceduralnych w śledztwie została podjęta po wejściu w życie Konwencji wobec Rumunii. Trybunał zbadał sposób prowadzenia śledztwa od tego momentu.

Znaczenie dla Polski – wskazówki Trybunału dotyczące wymogów skutecznego śledztwa na gruncie art. 2 i 3 Konwencji.

18. National Union of Rail, Maritime and Transport Workers przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 31045/10, wyrok z 8.4.2014

- skarga niedopuszczalna na podstawie art. 11 (wolność zgromadzeń i stowarzyszania się) w sytuacji stosowania pewnych wymogów formalnych w odniesieniu do możliwości przeprowadzenia strajku;
- brak naruszenia art. 11 w sytuacji zakazu podjęcia strajku solidarnościowego przeciwko pracodawcy niebędącemu stroną sporu pracowniczego;
- skarga dotyczyła sytuacji, w której w 2007 r. grupa 20 pracowników firmy J., będących członkami skarżącego związku zawodowego, została przeniesiona do firmy H. Dwa lata później ogłosili oni strajk z uwagi na zamiar obniżenia warunków płacowych ich zatrudnienia do poziomu pozostałych pracowników firmy H. Firma H. w rezultacie przedstawiła zmienioną propozycję, którą początkowo pracownicy odrzucili, w końcu jednak, nie mając wyboru, zaakceptowali. Podnieśli w skardze do Trybunału, że ich strajk w firmie H. stał się nieskuteczny z uwagi na zakaz strajku solidarnościowego w większej firmie J.

Trybunał odnotował, że prawo do strajku solidarnościowego jest uznane w instrumentach prawa międzynarodowego (Konwencja MOP nr 87, Europejska Karta Społeczna). Zakaz przeprowadza-

nia takich strajków może więc zostać uznany za ingerencję w prawa chronione art. 11 Konwencji. Stwierdził jednak, że ingerencja w to prawo na mocy regulacji obowiązujących w Wielkiej Brytanii nie naruszała art. 11 Konwencji. Była bowiem zgodna z prawem i miała uprawniony cel. Trybunał uznał też pewien margines oceny państwa. Uwzględnił również, że zakaz w tej sprawie obowiązywał w Wielkiej Brytanii od 20 lat i był przedmiotem konsensusu sił politycznych w Wielkiej Brytanii, które polegały w tym względzie na właściwych i wystarczających (na potrzeby art. 11 Konwencji) argumentach. Natura i zakres ingerencji, która dotknęła przedmiotowy związek zawodowy, nie uderzyła natomiast w samą istotę prawa do wolności zrzeszania się (związek był w stanie przeprowadzić strajk, choć na ograniczoną skalę i z ograniczonymi rezultatami). Trybunał stwierdził, że ograniczenie nie było nieproporcjonalne.

Znaczenie dla Polski – potwierdzenie przez Trybunał uregulowań brytyjskich w oparciu o fakt, że uregulowania te zostały wypracowane w ramach demokratycznego procesu politycznego, w którym przywołano rozsądne i wystarczające argumenty na gruncie art. 11 Konwencji. Wyrok zawiera też istotne rozważania na temat zakresu wolności związkowej oraz marginesu oceny państwa, a także nt. statusu zobowiązań na gruncie konwencji MOP oraz Europejskiej Karty Społecznej.

19. Natsvlshvili i Togonidze przeciwko Gruzji, skarga nr 9043/05, wyrok z 29.4.2014

- brak naruszenia art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego) w sytuacji skazania bez badania przedmiotu sprawy, po uzgodnieniu kary między obroną a oskarżeniem;
- brak naruszenia art. 2 Protokołu nr 7 (prawo do odwołania w sprawach karnych) w sytuacji braku możliwości odwołania od wyroku skazującego, wydanego po uzgodnieniu kary między obroną a oskarżeniem;
- brak naruszenia art. 1 Protokołu nr 1 (ochrona własności) w sytuacji konfiskaty przeprowadzonej po wyroku skazującym, wydanym po uzgodnieniu kary między obroną a oskarżeniem;
- brak naruszenia art. 6 ust. 2 (domniemanie niewinności) w kontekście ogólnych wypowiedzi gubernatora o walce z korupcją wśród funkcjonariuszy (bez odniesienia do sprawy skarżącego) oraz zainteresowania ze strony mediów aresztowaniem skarżącego. Filmowanie aresztowania przez prywatną stację telewizyjną, które nie zostało zainicjowane przez prokuratora, ani nie przybierało formy kampanii medialnej mającej na celu wpłynięcie na przebieg procesu, nie wykraczało poza informowanie społeczeństwa nt. aresztowania jednego z dyrektorów zarządzających jednej z większych fabryk w kraju;
- możliwość osiągnięcia porozumienia ws. kary oraz zrzeczenia się niektórych uprawnień procesowych nie jest niezgodna z Konwencją, jednak w sytuacji stosowania takich procedur zastosowanie powinny mieć pewne minimalne gwarancje. W świetle porozumienia między obroną a oskarżeniem, prokurator wystąpił do sądu o skazanie skarżącego bez badania przedmiotu sprawy i wnioskował o zmniejszoną karę (grzywnę). Trybunał uznał, że osiągając porozumienie z prokuratorem odnośnie wysokości kary, skarżący zrzekł się prawa do badania sprawy co do meritum. Rolą Trybunału jest sprawdzenie, czy porozumienie to zostało osiągnięte przez skarżącego całkowicie dobrowolnie i z pełną świadomością skutków prawnych, a także, czy miało miejsce wystarczające zbadanie przez sąd treści ugody i rzetelności procesu, w którym do niej doszło. Trybunał odnotował, że ugoda została osiągnięta z inicjatywy skarżącego, a nie została

narzucona przez prokuratora. Sąd upewnił się, czy nie miała miejsce niewłaściwa presja, a skarżący kilkakrotnie potwierdził, że rozumie treść ugody, a także, że poinformowano go o jego prawach procesowych i konsekwencjach prawnych. Ugoda była dostępna na piśmie i podpisana. Sąd mógł zbadać, czy wniosek prokuratora był prawidłowy, a także zmniejszyć wysokość kary, a nawet odrzucić porozumienie, w zależności od swej oceny w zakresie tego, czy do jego zawarcia doszło w sprawiedliwy sposób. Sąd zbadał również, czy oskarżenia były dobrze umotywowane i oparte na dowodach. Trybunał uznał również za normalną sytuację, że prawo do odwołania jest bardziej ograniczone w odniesieniu do skazania opartego na umowie, w której określona jest wysokość kary. Akceptując to porozumienie, skarżący zrzekł się prawa do zwykłego odwołania, a kwestię tę powinni byli mu wyjaśnić jego prawnicy. Trybunał nie uznał, by ograniczenie prawa do odwołania w takiej sytuacji miało charakter arbitralny. W odniesieniu zaś do konfiskaty majątku, Trybunał uznał ją za naturalną konsekwencję faktu wydania wyroku skazującego, uznającego odpowiedzialność karną skarżącego.

Znaczenie dla Polski – należy przeanalizować prawo i praktykę w kontekście gwarancji procesowych i badania istotnych okoliczności faktycznych w sytuacji dobrowolnego poddania się karze.

20. Nusret Kaya i Inni przeciwko Turcji, skargi nr 43750/06, 43752/06, 32054/08, 37753/08 i 60915/08, wyrok z 22.4.2014

- naruszenie art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) w konsekwencji ograniczeń nałożonych na więźniów tureckich posługujących się językiem kurdyjskim w czasie rozmów telefonicznych;
- sprawa dotyczyła praktyki, zgodnie z którą w sytuacji, gdy osoby pozbawione wolności wyraziły chęć posługiwania się językiem kurdyjskim w czasie rozmów telefonicznych z rodziną, niezbędne było przeprowadzenie uprzedniej weryfikacji, czy osoby te są w stanie porozumiewać się w języku tureckim. Trybunał uznał, że tego typu ograniczenie nałożone na skarżących w kontaktach z ich rodzinami nie było konieczne w społeczeństwie demokratycznym i naruszało art. 8 Konwencji w zakresie chroniącym prawo do życia prywatnego i rodzinnego (Trybunał nie badał sprawy z punktu widzenia wolności posługiwania się określonym językiem). W świetle prawa tureckiego, rozmowy telefoniczne osadzonych podlegały kontroli. Nie było co do zasady wykluczone prowadzenie rozmów w języku innym niż turecki, jeśli osoba, z którą osadzony chciał się porozumiewać, nie była w stanie zrozumieć języka tureckiego. Skarżący twierdzili, że tylko w języku kurdyjskim mogą swobodnie porozumiewać się z rodzinami. Procedury wymagały jednak weryfikacji, czy osoba, z którą chce się porozumiewać osadzony, rzeczywiście nie jest w stanie zrozumieć języka tureckiego. Koszt tej weryfikacji obciążał osadzonego. Trybunał uznał, że choć szczególne okoliczności sprawy, w tym względy bezpieczeństwa, mogą uzasadnić pewne ograniczenia swobody posługiwania się określonym językiem (jeśli nie wykazano, że nie jest w stanie porozumieć się w innym języku), jednak w obecnej sprawie regulacje miały zastosowanie generalnie do wszystkich osadzonych, bez indywidualnej oceny kwestii bezpieczeństwa. Co więcej, choć władze były świadome, że język kurdyjski jest używany przez niektórych skarżących do kontaktów z rodzinami, nie zapewniły systemu tłumaczenia. Natomiast w odniesieniu do kwestii poszanowania prawa do życia rodzinnego, kluczowe jest, by władze pomogły osadzonym w utrzymywaniu kontaktów z ich rodzinami.

Znaczenie dla Polski – należy przeanalizować, czy praktyka stosowana w zakładach penitencjarnych

jest zgodna ze standardami określonymi przez Trybunał w zakresie umożliwiania osadzonemu utrzymywania kontaktów z rodziną w wybranym języku.

21. O’Keeffe przeciwko Irlandii, skarga nr 35810/09, wyrok Wielkiej Izby z 28.1.2014

- naruszenie art. 3 (zakaz tortur) poprzez brak zapewnienia przez państwo odpowiednich mechanizmów dla ochrony uczniów szkoły państwowej przed wykorzystaniem seksualnym ze strony nauczyciela;
- naruszenie art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) w zw. z art. 3 (zakaz tortur) w konsekwencji braku skutecznych krajowych środków odwoławczych;
- skarżąca padła ofiarą nadużyć seksualnych ze strony nauczyciela w latach 70-tych. Szkoła była własnością i podlegała zarządzaniu przez Kościół Katolicki. Nauczyciel odszedł ze szkoły po skargach innych uczniów, jednak ani państwo (ministerstwo edukacji), ani policja nie były poinformowane o skargach. Skarżąca złożyła zawiadomienie na policję w 1997 r., a nauczyciel został ostatecznie skazany za przestępstwa seksualne wobec 21 uczniów. Skarżąca otrzymała odszkodowanie przyznane przez sąd karny i odszkodowanie z powództwa przeciwko nauczycielowi. Jednakże powództwo przeciwko władzom z tytułu niezapewnienia jej ochrony przed nadużyciem zostało przez sądy oddalone. Uznały one, że na mocy Konstytucji państwo przekazało bieżące zarządzanie szkołami patronowi i zarządcy, którzy działali jako przedstawiciele Kościoła, a nie państwa.

Trybunał podkreślił obowiązek zapewnienia przez rząd ochrony dzieci przed niewłaściwym traktowaniem, w szczególności w kontekście edukacji szkolnej, poprzez przyjęcie w razie potrzeby specjalnych środków i gwarancji. Istnienie mechanizmów wykrywania i raportowania nt. nadużyć jest fundamentalne. Państwo nie może się zwolnić z tych obowiązków poprzez delegowanie zadań w zakresie zarządzania szkołami na podmioty prywatne. Ani też, gdy dziecko wybrało jedną z opcji edukacji zatwierdzonych przez państwo, państwo nie może być zwolnione ze swych zobowiązań jedynie z uwagi na fakt dokonania wyboru szkoły przez dziecko. Trybunał zbadał, czy w okolicznościach sprawy i wiedzy, jaka była dostępna w latach 70-ych, można mówić o odpowiedzialności państwa w przedmiotowej sprawie. Bezsporne było, że traktowanie skarżącej przez nauczyciela było sprzeczne z art. 3. W Irlandii miał zastosowanie wyjątkowy system oświaty, w którym państwo było odpowiedzialne za zapewnienie edukacji (określanie programów szkolenia, udzielanie licencji nauczycielom i finansowanie szkół), natomiast administracja szkół leżała w gestii samych szkół. Oceniając odpowiedzialność państwa, Trybunał zbadał, czy powinno ono być świadome ryzyka nadużyć seksualnych wobec nieletnich. Oparł się na raportach dotyczących dużej liczby przestępstw tego typu ściganych w latach 70-ych, popełnionych także w szkołach. W tej sytuacji, przekazując podmiotom niepaństwowym odpowiedzialność za edukację znacznej większości dzieci, państwo powinno było przyjąć odpowiednie środki, by zapewnić ich ochronę przed potencjalnymi zagrożeniami dla ich bezpieczeństwa, poprzez przynajmniej skuteczny mechanizm wykrywania i raportowania nt. niewłaściwego traktowania dzieci. Mechanizmy, które istniały, nie były jednak skuteczne. Żaden organ państwowy nie był zobowiązany monitorować traktowania dzieci przez nauczycieli, nie było też procedury skłaniającej dzieci lub rodziców do skarżenia się bezpośrednio do organu państwa. Wytyczne mówiły o możliwości złożenia skargi do zarządcy szkoły, którym z reguły

był lokalny duchowny. W przedmiotowej sprawie skargi na nauczyciela były składane do zarządcy już w 1971 i 1973, jednak nie powiadomił on o tym władz. Także inspektorzy szkolni koncentrowali się na jakości edukacji, a żaden przepis nie nakładał na nich obowiązku badania lub monitorowania traktowania dzieci przez nauczycieli. Żadna skarga na nauczyciela nie została złożona do organu państwa aż do 1995 r., co miało miejsce już po jego przejściu na emeryturę. System wykrywania takich przypadków, który umożliwił dopuszczenie się ponad 400 przypadków nadużyć przez jednego nauczyciela przez dłuższy okres czasu, okazał się nieskuteczny. Tymczasem, gdyby podjęto stosowne działania już w 1971 r., to skarżąca mogła zostać uchroniona przed kolejnym nadużyciem, które miało miejsce 2 lata później. Brak mechanizmu efektywnej kontroli państwa w odniesieniu do znanych państwu ryzyk nadużycia seksualnego skutkowało brakiem działań niepaństwowego zarządcy, co doprowadziło do nadużycia wobec skarżącej, a także do długotrwałego i poważnego niewłaściwego działania nauczyciela wobec wielu uczniów tej szkoły. Państwo nie wypełniło swych obowiązków pozytywnych, doszło do naruszenia art. 3 w aspekcie materialnym.

Naruszenie art. 13 w związku z art. 3: możliwość kierowania roszczeń cywilnych przeciwko innym osobom i podmiotom niepaństwowym nie była skutecznym środkiem w obecnej sprawie, nawet jeśli takie powództwa miały szanse powodzenia. Skazanie nauczyciela również nie stanowiło skutecznego środka dla skarżącej w rozumieniu art. 13. Skuteczność domniemanych środków przeciwko państwu w dochodzeniu roszczenia skarżącej z tytułu braku zapewnienia jej przez państwo ochrony nie została wykazana.

Znaczenie dla Polski – należy przeanalizować prawo i praktykę w kontekście oceny, czy zrealizowane są obowiązki pozytywne państwa służące zapewnieniu ochrony osób przebywających w różnego rodzaju placówkach, a także zbadaniu ewentualnych zarzutów złego traktowania.

22. S.A.S. przeciwko Francji, skarga nr 43835/11, wyrok Wielkiej Izby z 01.07.2014

- brak naruszenia art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) i art. 9 w konsekwencji obowiązywania zakazu motywowanego religią zasłaniania twarzy w miejscach publicznych;
- brak naruszenia art. 14 (zakaz dyskryminacji) w związku z zakazem zasłaniania twarzy motywowanym religijnie w miejscach publicznych;
- Trybunał stwierdził, że zakaz zakrywania twarzy w miejscach publicznych stanowi ingerencję w prawo do ochrony życia prywatnego oraz wolność myśli, sumienia i wyznania skarżącej (art. 8 i 9 Konwencji). Stwierdził jednak, że ingerencja ta nie naruszała tych praw. Co prawda ochrona bezpieczeństwa publicznego, na którą powoływały się władze francuskie, nie stanowiła w obecnej sytuacji wystarczającego uzasadnienia dla wprowadzonych ograniczeń, jako że aktualna sytuacja bezpieczeństwa we Francji nie uzasadnia wprowadzenia tego typu blanketowego zakazu, a dla celów bezpieczeństwa wystarczająca jest możliwość legitymowania poszczególnych osób zakrywających twarz. Ochrona zasady równości również nie jest wystarczającym argumentem, nie może być on powoływany w celu zakazywania praktyki, której bronią same kobiety wykonujące prawa przysługujące im na mocy Konwencji (w przeciwnym razie oznaczałoby to, że możliwe jest chronienie jednostek przed wykonywaniem ich praw i wolności). Także argument o potrzebie ochrony godności ludzkiej nie został zaakceptowany przez Trybunał, który uznał, że tego typu praktyki stanowią wyraz tożsamości kulturowej

i przyczyniają się do pluralizmu. Trybunał uznał jednak za uprawnione powołanie się władz francuskich na fakt, iż zakaz ma na celu zapewnienie poszanowania minimalnych wymogów życia w społeczeństwa lub „życia razem”, stanowiących aspekt poszanowania praw i wolności innych osób. Przy okazji Trybunał skrytykował jednak fakt, iż w trakcie uchwalania ustawy padały głosy o charakterze islamofobicznym i wymierzonym w niektóre mniejszości religijne lub etniczne, co jest niezgodne z zasadami tolerancji, pokoju społecznego i niedyskryminacji, na których opiera się Konwencja. Tym niemniej, ustawa sama w sobie nie posługuje się kryteriami religijnymi, a zakaz dotyczy wszelkich przypadków zakrywania twarzy. Przewidziane kary należą zaś do najniższych możliwych. Choć ustawa ogranicza do pewnego stopnia pluralizm, uniemożliwiając niektórym kobietom manifestowanie ich wierzeń poprzez zakrycie twarzy w przestrzeni publicznej, Trybunał zaakceptował wybór społeczeństwa francuskiego motywowany potrzebą ochrony zasady interakcji między jednostkami. W tym względzie podkreślił, że w odniesieniu do tego typu wyborów, Trybunał ma obowiązek zachować umiar przy badaniu, czy w ramach procesu demokratycznego zachodzącego w danym społeczeństwie został osiągnięty stan równowagi. W sprawach dotyczących polityki ogólnej, w sprawie których opinie w społeczeństwie demokratycznym mogą się w sposób rozsądny różnić, szczególne znaczenie należy przyznać roli krajowego decydenta. W tym względzie, władze francuskie posiadały szeroki margines oceny, który nie został przez nie przekroczony. Choć Francja pod względem wprowadzonych uregulowań należy do mniejszości w Europie, brak jest europejskiego konsensusu odnośnie tego, czy zakaz tego typu powinien lub nie powinien obowiązywać. Trybunał uznał, że zakaz wprowadzony ustawą może być uznany za proporcjonalny w stosunku do celu, jakim było zapewnienie „życia razem”, rozumianego jako aspekt „ochrony praw i wolności innych osób”. Nałożone ograniczenie nie naruszyło art. 8 Konwencji.

Znaczenie dla Polski – pośrednie, potwierdzenie przez Trybunał roli ustawodawcy krajowego i marginesu oceny władz w odniesieniu do podejmowanych wyborów wiążących się z problematyką ochrony wolności myśli, sumienia i wyznania. Cel ogólny w postaci zapewnienia „życia razem” został uznany przez Trybunał za uprawniony cel (jako element „ochrony praw i wolności innych osób”) w rozumieniu art. 8 ust. 2.

23. Svinarenko i Slyadnev przeciwko Rosji, skargi nr 32541/08 i 43441/08, wyrok Wielkiej Izby z 17.07.2014

- naruszenie art. 3 (zakaz tortur) na skutek stosowania metalowej klatki do przetrzymywania oskarżonych o rozbój, w trakcie procesu karnego;
- w opinii Trybunału, choć porządek i bezpieczeństwo na sali sądowej są niezbędne dla zapewnienia prawidłowego wymiaru sprawiedliwości, środki ich zapewnienia nie mogą przybierać formy, która wchodzi w zakres art. 3 zakazującego w sposób bezwzględny stosowania tortur oraz nieludzkiego i poniżającego traktowania i karania. Skarżący przebywając w klatce przez długi czas trwania procesu narażeni byli na widok publiczny, co mogło podważyć ich poczucie własnej wartości i wzbudzić odczucia poniżenia, bezsilności, lęku. Sytuacja ta mogła także podważać zasadę domniemania niewinności, sprawiając w oczach sędziów wrażenie, iż oskarżeni są niebezpieczni. Trybunał uznał, że w dzisiejszych czasach tego typu forma powstrzymywania ewentualnego zagrożenia ze strony oskarżo-

nych nie jest konieczna. Trybunał zakwestionował stosowanie takich środków w jakichkolwiek sytuacjach, podkreślił jednak, że w sprawie skarżących zagrożenie, na które powoływały się władze, nie zostało udokumentowane. Jednakże sama istota i cele Konwencji zakładają poszanowanie dla ludzkiej godności. W opinii Trybunału przetrzymywanie osoby w klatce w czasie procesu z uwagi na poniżającą naturę tego środka samo w sobie jest niezgodne ze standardami cywilizowanego postępowania i stanowi naruszenie godności człowieka.

Znaczenie dla Polski – pośrednie z uwagi na brak porównywalnych praktyk, jako źródło informacji nt. zasad ogólnych dotyczących traktowania oskarżonych.

24. Tarakhel przeciwko Szwajcarii, skarga nr 29217/12, wyrok Wielkiej Izby z 04.11.2014

- potencjalne naruszenie art. 3 (zakaz tortur) w przypadku wydalenia do Włoch w oparciu o rozporządzenie Dublin II afgańskiej rodziny ubiegającej się o azyl;
- brak naruszenia art. 13 w odniesieniu do zarzutu braku skutecznego krajowego środka odwoławczego;
- sprawa dotyczyła afgańskiej rodziny z szóstką dzieci, która miała być deportowana do Włoch zgodnie z uregulowaniami Rozporządzenia Dublin II. Trybunał zbadał skargę, w której zarzucano, że deportacja do Włoch może narazić skarżących na traktowanie sprzeczne z art. 3 Konwencji z uwagi na warunki zatrzymania uchodźców. Trybunał zbadał sprawę z uwzględnieniem wcześniejszego orzeczenia ws. *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*. Stwierdził, że liczba miejsc w ośrodkach dla uchodźców we Włoszech była niższa niż liczba uchodźców, jednak sytuacja ta nie była porównywalna z sytuacją w Grecji. Warunki zatrzymania nie były aż tak niewłaściwe, by całkowicie wykluczyć możliwość *deportacji uchodźców do Włoch*, jednak nie można też uznać, że obawy, iż część uchodźców może zostać pozbawiona zakwaterowania lub zostać zakwaterowana w nieodpowiednich warunkach, są pozbawione podstaw. Włochy co prawda potwierdziły w postępowaniu przed Trybunałem, iż rodziny z dziećmi są traktowane jako szczególnie wrażliwa kategoria osób i co do zasady otrzymują zakwaterowanie, wyżywienie, dostęp do nauki dla dzieci i inne świadczenia. Jednakże, w swych oświadczeniach rząd włoski nie przedstawił żadnych szczegółowych informacji co do warunków, w jakich mieliby przebywać skarżący. W tej sytuacji Trybunał uznał, że władze szwajcarskie nie posiadały wystarczających gwarancji, że skarżący, po powrocie do Włoch, zostaną potraktowani w sposób odpowiedni do wieku ich dzieci, a rodzina nie zostanie rozdzielona. Dlatego też powrót skarżących do Włoch bez uzyskania stosownych gwarancji ze strony Włoch stanowiłby naruszenie art. 3 Konwencji.

Znaczenie dla Polski – wyrok ma znaczenie dla praktyki organów prowadzących postępowania ws. statusu uchodźcy i ws. nakazu powrotu. Odnosi się do konieczności uzyskania w niektórych przypadkach gwarancji odpowiedniego traktowania osób przekazywanych w oparciu o regulacje dublińskie. Stanowi rozwinięcie zasad wypracowanych w wyroku ws. *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*.

25. Trabelsi przeciwko Belgii, skarga nr 140/10, wyrok z 04.09.2014

- naruszenie art. 3 (zakaz tortur) z uwagi na ekstradycję do państwa nie będącego stroną Konwencji, gdzie w razie skazania skarżący jest zagrożony karą dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości zmniejszenia kary (zważywszy, że prawo krajowe nie przewiduje procedury zbadania według określonych kryteriów, czy wystąpiły okoliczności uzasadniające weryfikację założonej kary);
- naruszenie art. 34 (prawo do skargi indywidualnej) poprzez naruszenie przez państwo obowiązków w zakresie poszanowania prawa do skargi indywidualnej z uwagi na ekstradycję skarżącego do USA mimo ryzyka wymierzenia mu kary dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości jej zmniejszenia i z naruszeniem przez pozwane państwo środka tymczasowego zarządzonego przez Trybunał na podstawie art. 39 Regulaminu Trybunału.

Znaczenie dla Polski: sądy powszechne i SN oraz MS: kwestia dotycząca ekstradycji do państwa, w którym osoba może być skazana na niepodlegającą skróceniu karę dożywotniego pozbawienia wolności, może się pojawić w praktyce orzeczniczej, niezbędne jest upowszechnienie wiedzy nt. konieczności przeanalizowania tej kwestii w ramach badania zgodności ekstradycji z art. 3 Konwencji; pośrednio inne organy (SG, UDSC, NSA) w kontekście wydalenia i statusu uchodźcy.

26. Velyo Velew przeciwko Bułgarii, skarga nr 16032/07, wyrok z 27.05.2014

- naruszenie art. 2 Protokołu nr 1 (prawo do nauki) w stosunku do tymczasowo aresztowanego więźnia, któremu odmówiono zapisania do szkoły w więzieniu;
- w opinii Trybunału prawo do edukacji ma zastosowanie do wszystkich osób, w ocenianej sprawie uregulowania prawne były niejasne, a powody wskazane przez władze dla uzasadnienia ograniczenia prawa skarżącego do edukacji (m.in. brak pewności co do długości tymczasowego aresztowania, możliwość, iż skarżący będzie uznany za recydywistę) nie zostały przez Trybunał uznane za uprawnione, a ograniczenie możliwości ukończenia przez niego szkoły średniej nie było proporcjonalne ani zgodne z wymogiem przewidywalności.

Znaczenie dla Polski: zwłaszcza dla Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Sprawiedliwości i Centralnego Zarządu Służby Więziennej: należy przeanalizować uregulowania ustawowe dotyczące statusu osób tymczasowo aresztowanych w odniesieniu do kwestii dostępu do edukacji (zwyfikowanie, czy prawo jest zapewnione w sposób jasny, a ewentualne ograniczenia uzasadnione i przewidywalne, a także zbadanie stosowanej praktyki, w tym ewentualnych powodów powoływanych przez organy lub sądy dla ograniczania dostępu do edukacji).

27. Vistiņš i Perepjolkins przeciwko Łotwie (słuszne zadośćuczynienie), skarga nr 71243/01, wyrok Wielkiej Izby z 25.03.2014

- art. 41 – odszkodowanie za wywłaszczenie przyznane przez Trybunał w oparciu o względy słuszności;
- skarżący na mocy darowizny nabyli w 1994 r. 5 działek na wyspie zajętej głównie przez urządzenia portowe Rygi. W związku z poszerzeniem portu działki skarżących zostały wywłaszczone w oparciu o specjalną ustawę, która derogowała zwykłe reguły wywłaszczenia. Skarżący otrzymali odszkodowanie. Po przyłączeniu gruntu do portu, wartość działek wzrosła. W pierwszym wyroku (odnośnie meritum) Wielka Izba stwierdziła naruszenie art. 1 Prot. 1 z uwagi na nieuzasadnioną dysproporcję między oficjalną katastralną wartością nieruchomości a przyznanym odszkodowaniem (naruszenie nie było natomiast spowodowane bezprawnością działania władz łotewskich). Wielka Izba uznała natomiast za usprawiedliwioną decyzję władz o nieprzyznawaniu odszkodowania w wysokości 100% wartości nieruchomości. Wielka Izba uwzględniła trzy okoliczności za tym przemawiające: rynkowej wartości nieruchomości nie można było ustalić z uwagi na wyłączne prawo pierwokupu na rzecz państwa i władz lokalnych, na gruncie była ustanowiona ustawowa służebność na rzecz portu, a skarżący nie inwestowali w zagospodarowanie nieruchomości ani nie opłacali podatków od nieruchomości.

Określając wartość odszkodowania w drugim wyroku, Wielka Izba odnotowała, że skoro wywłaszczenie nie było bezprawne, to nie mają zastosowania reguły wynikające z wyroku *Guiso-Gallisay p. Włochom* (skarga nr 58858/00, wyrok z 22 grudnia 2009 r.). Obowiązek państwa sprowadza się do obowiązku zapłaty odpowiedniego odszkodowania, które powinno być przyznane w momencie wywłaszczenia. Nie ma natomiast podstawy, by skarżący dochodził utraty dochodu (*lucrum cessans*) za czas po wywłaszczeniu. Odszkodowanie, które należało określić, nie musiało opierać się na idei całkowitego wyeliminowania konsekwencji zaskarżonej ingerencji, ani też pełnej wartości nieruchomości. Trybunał uznał za właściwe określić odszkodowanie w wysokości, która byłaby możliwie najbardziej „rozsądnie powiązana” z wartością rynkową działek. Wziął też pod uwagę stwierdzenie zawarte w pierwszym wyroku, że z uwagi na szczególne okoliczności sprawy usprawiedliwiona była decyzja władz łotewskich, by nie rekompensować skarżącym pełnej wartości rynkowej działek. Wyliczając wysokość odszkodowania Trybunał obniżył o 75% gospodarczo uzasadnioną średnią wartość katastralną wynikającą z opinii biegłego. Odliczył też kwoty przyznane skarżącym tytułem odszkodowania (ale nie kwoty wypłacone tytułem korzystania z działek, gdyż te przypadają na innej podstawie prawnej), a ponadto dodane zostały odsetki.

Znaczenie dla Polski – pośrednie z uwagi na szczególne okoliczności sprawy. Źródłem naruszenia było nieproporcjonalnie niskie odszkodowanie, a nie bezprawność wywłaszczenia. Wyrok sam w sobie nie zastępuje zasad określania wysokości odszkodowania według reguł ustalonych w prawie polskim.

28. Wyroki nieprawomocne

1. DUBSKÁ I KREJZOVÁ PRZECIWKO CZECHOM, SKARGI NR 28859/11 I 28473/12, WYROK Z 11.12.2014

- brak naruszenia art. 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego) w sytuacji obowiązywania ustawodawstwa uniemożliwiającego personelowi medycznemu asystowanie przy porodzie w domu.

2. HARAКHIEV I TOLUMOV PRZECIWKO BUŁGARII, SKARGI NR 15018/11 I 61199/12, WYROK Z 08.07.2014

- naruszenie art. 3 (zakaz tortur) na skutek obowiązywania reżimu odbywania kary dożywotniego pozbawienia wolności nie zapewniającego odpowiednich możliwości resocjalizacji w celu uzyskania zmniejszenia kary.

3. IBRAHIM I INNI PRZECIWKO WIELKIEJ BRYTANII, SKARGI NR 50541/08, 50571/08, 50573/08 I 40351/09, WYROK Z 16.12.2014

- brak naruszenia art. 6 ust. 3 (c) (prawo do rzetelnego procesu sądowego) w sytuacji opóźnionego dostępu do adwokata podczas przesłuchania przez policję z uwagi na wyjątkowo poważne i bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego.

Załącznik E

**do Raportu z wykonywania wyroków
Europejskiego Trybunału
Praw Człowieka
przez Polskę za 2014 r.**

I. Wykaz projektów nowelizacji aktów prawnych i koniecznych zmian legislacyjnych dla wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Lp.	Nazwa projektu aktu prawnego	Wyrok ETPCz lub standard ETPCz, dla wykonania którego nowelizacja ma znaczenie
1	Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego oraz ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.	<p>Kędzior p. Polsce (skarga nr 45026/07)</p> <p>Sprawa dotyczy pozbawienia wolności skarżącego niezgodnego z art. 5 ust. 1 lit. e Konwencji, a także naruszenia art. 5 ust. 4 Konwencji z powodu braku oceny legalności umieszczenia i przetrzymywania osoby w zakładzie opiekuńczym, takim jak dom pomocy społecznej oraz naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji z uwagi na brak bezpośredniego dostępu do sądu w celu wystąpienia o przywrócenie zdolności do czynności prawnych.</p> <p>Ministerstwo Zdrowia (MZ) przygotowało projekt założeń, który przewiduje wykonanie ww. wyroku ETPCz poprzez zwiększenie uprawnień osób kierowanych do domów pomocy społecznej (DPS) bez ich zgody:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dodanie przepisu, który zagwarantuje osobie kierowanej do dps bez jej zgody, wymóg uzyskania takiej zgody, jeśli osoba jest zdolna ją wyrazić, a w przypadku sprzecznych oświadczeń takiej osoby i jej przedstawiciela ustawowego, zgodę na umieszczenie w dps wyrażałby sąd, – wprowadzenie przepisów, na podstawie których badanie stanu psychicznego osoby przyjętej do dps bez jej zgody odbywałoby się na wniosek jej lub jej przedstawiciela ustawowego składany nie częściej niż raz na 6 miesięcy, – w razie poprawy stanu psychicznego takiej osoby sąd będzie mógł z urzędu lub na wniosek zmienić orzeczenie o jej umieszczeniu w dps. <p>UWAGA: Ww. projekt założeń nie obejmuje zawartych w planie działań w celu wykonania wyroku ws. Kędzior zamiarów wprowadzenia tą nowelizacją przepisów gwarantujących obligatoryjną ochronę praw procesowych osób z zaburzeniami psychicznymi. Wprowadzenie takich przepisów deklarowało MZ, jednak odstąpiło od tego zamiaru, po uzyskaniu opinii Ministerstwa Sprawiedliwości (MS) w kwestii kosztów takiego rozwiązania. MSZ w dniu 03.09.2014 r. złożyło uwagę do ww. projektu, uznając, iż konieczna jest pełna realizacja wspomnianego planu działań. Uwaga ta nie została uwzględniona.</p>

2	Przedstawiony przez Prezydenta RP projekt ustawy o zmianie ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (druk nr 1633)	Fuchs p. Polsce (skarga nr 33870/96) Grupa spraw dotyczących nadmiernej długości postępowań administracyjnych i sądowno-administracyjnych. Projekt przewiduje nowelizację art. 149 i 154 p.p.s.a., która ma na celu usprawnienie, uproszczenie i zapewnienie szybkości postępowania przed s.a. m. in. przez przyznanie sądom kompetencji do stwierdzania, że nastąpiła beczynność lub przewlekłość nawet, jeśli z uwagi na zakończenie postępowania nie ma już potrzeby zobowiązania do wydawania aktu, czy dokonywania czynności. Taka zmiana stworzy realny system ochrony obywateli przed przewlekłością postępowania. Zgodnie z projektowaną nowelizacją sąd będzie mógł wymierzyć organowi grzywnę lub zasądzić od organu na rzecz skarżącego kwotę od 1000 zł do 10 000 zł.
3	Senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (druk nr 2539)	Subicka 1 p. Polsce (skarga nr 29342/06) Sprawa dotyczy odmowy sporządzenia skargi kasacyjnej do NSA przez adwokata ustanowionego w ramach bezpłatnej pomocy prawnej. Trybunał zauważył, że w postępowaniu sądowno-administracyjnym, brak jest jasnych zasad regulujących skutki odmowy sporządzenia kasacji przez adwokata ustanowionego w ramach bezpłatnej pomocy prawnej, w sytuacjach gdy termin do wniesienia kasacji już minął. Rozwiązanie zaproponowane w projekcie senackim (art. 177 § 4 p.p.s.a.) w rzeczywistości zapewni dostęp do sądu stronom, które mimo opinii pełnomocnika o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, chciałyby mimo wszystko skorzystać z przysługującego im środka. UWAGA: w związku ze stanowiskiem Rządu dot. ww. projektu przygotowanym przez MS, które negatywnie oceniło wprowadzenie przedstawionego wyżej rozwiązania, MSZ w dniu 06.11.2014 r. zgłosiło swoją uwagę, podnosząc, że jednym z założeń projektu senackiego jest wykonanie wyroków Trybunału.

4	Projekt założeń do projektu ustawy o zmianie ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta	<p>Tysiąc p. Polsce (skarga nr 5410/03) Sprawa dotyczy nieskuteczności władz krajowych w wypełnieniu zobowiązania do poszanowania życia prywatnego skarżącej, poprzez brak ram proceduralnych gwarantujących dostęp do świadczeń medycznych przewidzianych przez prawo w 2000 r. (naruszenie art. 8 Konwencji).</p> <p>R.R. p. Polsce (skarga nr 27617/04) Sprawa dotyczy naruszenia art. 3 Konwencji z powodu braku dostępu w odpowiednim czasie do badań prenatalnych.</p> <p>Przygotowany przez Ministerstwo Zdrowia projekt przewiduje m. in. następujące zmiany, które przyczynią się do wykonania ww. wyroków Trybunału:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uproszczenie procedury składania przez pacjenta sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarskiego poprzez odstąpienie od wymogu wskazania w sprzeciwie przepisu prawa, z którego wynikają prawa lub obowiązki pacjenta, na które opinia albo orzeczenie ma wpływ, – doprecyzowanie, że sprzeciw przysługuje także w przypadku odmowy wydania opinii lub orzeczenia, a także odmowy skierowania na badania diagnostyczne, jeśli są one niezbędne do wydania takiej opinii lub orzeczenia, – przyspieszenie trybu rozpatrywania sprzeciwu przez Komisję Lekarską z 30 do 10 dni, – zagwarantowanie pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu uczestnictwa w posiedzeniu Komisji Lekarskiej, – wprowadzenie przepisu zapewniającego pacjentowi możliwość ustanowienia pełnomocnika w postępowaniu przed Komisją Lekarską, – wprowadzenie możliwości składania sprzeciwu w postaci elektronicznej przez Elektroniczną Platformę Usług Administracji Publicznej (ePUAP), – jednoznaczne określenie w ustawie statusu orzeczenia wydanego przez Komisję Lekarską – w celu zapewnienia skuteczności instytucji sprzeciwu proponuje się, aby orzeczenie takie zastępowało opinię lub orzeczenie będące przedmiotem sprzeciwu.
5	Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk 2393), który przywiduje nowelizację art. 204 d k.k.w. regulującego udzielanie przepustek dla osób przebywających w zakładach psychiatrycznych.	Projekt dotyczy skarg związanych z udzielaniem tzw. przepustek losowych (sprawa Giszczak p. Polsce).

6	Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy (druk 2874)	Projekt przewiduje eliminację dotychczasowego automatyzmu przy kwalifikacji osadzonych do kategorii tzw. więźniów „niebezpiecznych” (dalej N), poprzez szczegółowe określenie przesłanek, które muszą być uwzględniane przed podjęciem decyzji w tym przedmiocie oraz mają na celu stworzenie prawnej możliwości stopniowego łagodzenia rygorów związanych z kwalifikacją do N poprzez opracowanie kryteriów pozwalających na ocenę potrzeby dalszego stosowania ograniczeń przewidzianych w tych przepisach, w tym zwłaszcza kontroli osobistej. W dniu 28 listopada 2014 r. odbyło się I czytanie projektu w Sejmie, następnie projekt został skierowany do Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach.
7	Konieczność zmiany ustawy Prawo o zgromadzeniach w celu wykonania wyroku ws. Bączkowski i inni p. Polsce	W Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji trwają prace nad projektem ustawy - Prawo o zgromadzeniach, która ma zrealizować m.in. wytyczne wyroku ETPCz w sprawie Bączkowski i inni przeciwko Polsce poprzez takie ukształtowanie procedury odwoławczej, która zapewni rozpatrzenie odwołania od decyzji o zakazie zgromadzenia przed jego planowaną datą.
8	Konieczność zmiany Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości ws. sposobu zapewnienia oskarżonemu możliwości korzystania z pomocy obrońcy i jego wyboru w postępowaniu przyspieszonym oraz organizacji dyżurów adwokackich (Dz.U.2010.98.631) w celu wykonania wyroku ws. Płonka p. Polsce	

II. Informacja w zakresie zmian w praktyce koniecznych dla wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Lp.	Sfera wymagająca zmiany praktyki	Wyrok ETPCz lub standard ETPCz, dla wykonania którego nowelizacja ma znaczenie
1	Procedowanie przez sądy skarg na przewlekłość postępowania składanych na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora oraz postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. z 2004 roku, Nr 179, poz. 1843 z późn. zm).	Wyroki z grup Kudła i Podbielski
2	Organizacja pracy sędziów	Wyroki z grup Kudła i Podbielski p. Polsce
3	Sposób traktowania / podejścia do osadzonych wymagających opieki medycznej funkcjonariuszy Służby Więziennej i sędziów penitencjarnych	Wyroki z grupy Kaprykowski p. Polsce
4	Używanie proporcjonalnej siły w stosunku do osób, które funkcjonariusze Policji zamierzają zatrzymać	Wyroki z grupy Dzwonkowski p. Polsce

III. Informacja nt. źródeł naruszeń Konwencji stwierdzonych w wyrokach Trybunału będących skutkiem obowiązywania nieodpowiadającego standardom Konwencji prawa, bądź wynikających z nieodpowiedniej praktyki

1. W 2012 r. Trybunał wydał w sprawach polskich 54 wyroki, w których stwierdził naruszenie Konwencji z następujących powodów:

PRAWO

1. **Szulc – prawo** (konieczność zmiany *ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej* w zakresie dostępu do dokumentów), **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**
2. **Kaperzyński – prawo** (konieczność zmiany przepisów *Prawa prasowego*).
3. **Pohoska – prawo** (konieczność zmiany przepisów regulujących uprawnienia asesorów sądowych) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**
4. **Jucha i Żak – prawo** (konieczność zmiany przepisów *Kodeksu karnego*, art. 212)
5. **Lewandowska-Malec – jw.**
6. **Kędzior – prawo** (konieczność zmiany przepisów *Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego*)

PRAWO I PRAKTYKA

7. **Chyżyński – prawo i praktyka** (przewlekłość postępowania cywilnego lub karnego – przeprowadzona została zmiana przepisów, aktualnie zachodzi konieczność zmiany praktyki stosowania przepisów regulujących funkcjonowanie skargi na przewlekłość postępowania)
8. **NSZZ Solidarność – jw.**
9. **Purpian – jw.**
10. **Ruprecht – jw.**
11. **Bańczyk i Sztuka – jw.**
12. **Popenda – prawo i praktyka** (dla wykonania wyroków, w których Trybunał stwierdził przewlekłość tymczasowego aresztowania konieczna była zmiana prawa i praktyki jego stosowania) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**
13. **Dochnal – jw.**
14. **Gałązka – jw.**
15. **Piechowicz – prawo** (konieczność zmiany przepisów regulujących stosowanie reżimu tzw. osadzonych „niebezpiecznych”) i **praktyka** (konieczność wydania instrukcji dla funkcjonariuszy Służby Więziennej)
16. **Horych – jw.**
17. **Głowacki – jw.**
18. **Paweł Pawlak – jw.**
19. **Wenerski nr 2 – prawo i praktyka** (konieczność podniesienia standardów dot. warunków bytowych w jednostkach penitencjarnych zarówno poprzez zmianę prawa, jak i praktyki jego stosowania)
20. **Grzywaczewski – jw.**
21. **P. i S. – prawo** (konieczność zmiany przepisów regulujących instytucję sprzeciwu) i **praktyka** (konieczność prawidłowego stosowania obowiązujących przepisów)

22. **Potocka – prawo i praktyka** (konieczność dokonania zmian w prawie i praktyce jego stosowania usprawniających postępowanie administracyjne)

PRAKTYKA

23. **Waldemar Nowakowski – praktyka** (sytuacja jednostkowa, konieczność brania pod uwagę przez sąd szczególnej sytuacji w danej sprawie)
24. **Antoni Lewandowski – praktyka** (konieczność zmiany praktyki stosowania przepisów *ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*, które stosowano nieprawidłowo, tj. nie uwzględniając zasady proporcjonalności) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**
25. **Czaja** - jw.
26. **Franciszek Dąbrowski** – jw.
27. **Frączek-Potęga** – jw.
28. **Helena Trznadel** – jw.
29. **Kapel** – jw.
30. **Kluska** – jw.
31. **Kowal** – jw.
32. **Krzyżek** – jw.
33. **Kura** – jw.
34. **Lasota** – jw.
35. **Lew** – jw.
36. **Migalska** – jw.
37. **Misielak** - jw.
38. **Płaczkowska** – jw.
39. **Potok** – jw.
40. **Rusin** – jw.
41. **Sasor** – jw.
42. **Sikora** – jw.
43. **Stępień** – jw.
44. **Świątek** – jw.
45. **Szewc** – jw.
46. **Smolorz – praktyka** (konieczność zmiany praktyki sądów, która doprowadziła do naruszeń prawa do wolności wyrażania opinii skarżących ze względu na wyroki przeciwko nim w postępowaniach cywilnych) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**
47. **Toziczka – praktyka** (konieczność zmiany praktyki stosowania przepisów dot. wyłączenia sędziego z mocy ustawy, art. 48 ust. 5 *Kodeksu postępowania cywilnego*) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**
48. **Mariusz Lewandowski – praktyka** (konieczność zmiany praktyki stosowania przepisów *ustawy o ustroju sądów powszechnych* w taki sposób, by zapewniła ona bezstronność sędziego)
49. **Miażdżyk – praktyka** (konieczność właściwego stosowanie środka zapobiegawczego polegającego na zakazie opuszczania kraju)
50. **Korgul – praktyka** (konieczność zmiany niewłaściwej praktyki sądów krajowych, które, informując skarżących o odmowie przygotowania kasacji przez obrońców z urzędu, nie pouczyły

ich o przysługujących im możliwościach procedowania, a w szczególności o tym, że bieg terminu na wniesienie kasacji rozpoczyna się z chwilą poinformowania ich o odmowie) **wyrok został uznany za wykonany w 2013 r.**

51. **Szubert** – jw.

52. **Nowaszewski** –jw.

53. **Mamełka** – **praktyka** (konieczność prawidłowego stosowania przepisów o terminowym dołączaniu postanowień o zwalnianiu z jednostki penitencjarnej i ich terminowe wykonywanie)

54. **Bar-Bau** – **praktyka** (sprawa jednostkowa dot. braków w uzasadnieniu postanowienia o odmowie rozpatrzenia kasacji, konieczność prawidłowego uzasadniania tego typu postanowień przez Sąd Najwyższy) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**

2. **W 2013 r. Trybunał wydał w sprawach polskich 14 wyroków, w których stwierdził naruszenie Konwencji z następujących powodów:**

PRAWO

1. **Wereda** – **prawo** (konieczność zmiany przepisów *Kodeksu postępowania karnego* w celu ustanowienia niezwłocznego stawiennictwa przed sądem zatrzymanej osoby poszukiwanej listem gończym)

2. **El Khashif** – jw.

PRAWO I PRAKTYKA

3. **Matrakas i inni** – **prawo i praktyka** (przewlekłość postępowania cywilnego lub karnego – przeprowadzona została zmiana przepisów, aktualnie zachodzi konieczność zmiany praktyki stosowania przepisów regulujących funkcjonowanie skargi na przewlekłość postępowania)

4. **Ruprecht** – jw.

5. **Andrzejczak** – **prawo i praktyka** (przewlekłość postępowania administracyjnego)

6. **Zirajewski** – **prawo i praktyka** (dla wykonania wyroków, w których Trybunał stwierdził przewlekłość tymczasowego aresztowania konieczna była zmiana prawa i praktyki jego stosowania) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**

7. **Różański** – jw.

8. **Kowrygo** – jw.

9. **Olszewski** – **prawo i praktyka** (konieczność podniesienia standardów dot. warunków bytowych w jednostkach penitencjarnych zarówno poprzez zmianę prawa, jak i praktyki jego stosowania)

10. **Przemysk** – **prawo i praktyka** (nieskuteczne śledztwo, konieczność zmiany przepisów regulujących odpowiedzialność funkcjonariuszy Policji za nadużycie siły oraz praktyki ich stosowania)

PRAKTYKA

11. **Baran** – **praktyka** (umieszczenie skarżącej w szpitalu psychiatrycznym zostało dokonane z naruszeniem procedur, ponadto niewłaściwy sposób zastosowania obowiązującego prawa wewnętrznego przez sądy rozstrzygające roszczenie skarżącej o zadośćuczynienie i odszkodowanie w związku z pozbawieniem wolności przez umieszczenie w zamkniętym szpitalu psychiatrycznym)

12. **D.G.** – **praktyka** (konieczność zapewnienia adekwatnej opieki medycznej w jednostkach penitencjarnych poprzez szybkie i właściwe reagowanie sędziów penitencjarnych na potrzeby osadzonych w tym zakresie)
13. **Kowalski** – **praktyka** (błędna praktyka dot. stosowania przepisów regulujących ustanawianie pomocy prawnej) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**
14. **Kurkowski** – **praktyka** (konieczność szybkiego i właściwego reagowania na wnioski osadzonego o widzenia z rodziną)

3. W 2014 r. Trybunał wydał w sprawach polskich 20 wyroków, w których stwierdził naruszenie Konwencji z następujących powodów:

PRAWO

1. **K. C.** – **prawo** (konieczność zmiany przepisów *Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego*)

PRAWO I PRAKTYKA

2. **Hoszowski** – **prawo i praktyka** (przewlekłość postępowania cywilnego lub karnego - przeprowadzona została zmiana przepisów, aktualnie zachodzi konieczność zmiany praktyki stosowania przepisów regulujących funkcjonowanie skargi na przewlekłość postępowania)
3. **Goławski i Pisarek** – jw.
4. **Grzona** – jw.
5. **Siermiński** – **prawo i praktyka** (przewlekłość postępowania administracyjnego, (konieczność dokonania zmian w prawie i praktyce jego stosowania usprawniających postępowanie administracyjne)
6. **Mierzejewski** – **prawo i praktyka** (dla wykonania wyroków, w których Trybunał stwierdził przewlekłość tymczasowego aresztowania konieczna była zmiana prawa i praktyki jego stosowania) **wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.**
7. **Karabin** – **prawo i praktyka** (konieczność podniesienia standardów dot. warunków bytowych w jednostkach penitencjarnych zarówno poprzez zmianę prawa, jak i praktyki jego stosowania)
8. **Ślusarczyk** – **prawo i praktyka** (konieczność zmiany przepisów regulujących stosowanie reżimu tzw. osadzonych „niebezpiecznych” oraz konieczność wydania instrukcji dla funkcjonariuszy Służby Więziennej, a także konieczność podniesienia standardów dot. warunków bytowych w jednostkach penitencjarnych zarówno poprzez zmianę prawa, jak i praktyki jego stosowania)

PRAKTYKA

9. **Bryda** – **praktyka** (konieczność zmiany praktyki stosowania przepisów *Ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*, które stosowano nieprawidłowo, tj. nie uwzględniając zasady proporcjonalności) wyrok został uznany za wykonany w 2014 r.
10. **Burczy** – jw.
11. **Czyż** – jw.
12. **Hajduk** – jw.
13. **Kruszyński** – jw.
14. **Marek** – jw.
15. **Węgrzn** – jw.

16. **Tomaszewscy – praktyka** (brak odszkodowania za niesłuszne aresztowanie)
17. **Stankiewicz – praktyka** (ingerencja w wolność słowa nie była konieczna w demokratycznym społeczeństwie)
18. **Braun – jw.**
19. **Al Nashiri – praktyka** (konieczność prawidłowego stosowania przepisów)
20. **Abu Zubaydah – jw.**

Notatka

8. Raport „Wykonywanie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka” – Komisji do Spraw Prawnych i Praw Człowieka Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy

Komisja do Spraw Prawnych i Praw Człowieka (KPPC lub Komisja) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy opracowała 8. Raport z wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Trybunał) autorstwa Pana Klaasa de Vriesa. Raport został sporządzony w oparciu o informacje uzyskane podczas przesłuchań przedstawicieli delegacji parlamentarnych, które odbyły się pomiędzy kwietniem 2012 r., a styczniem 2013 r. w Strasburgu oraz o przeprowadzone przez sprawozdawcę wizyty studyjne w części państw uwzględnionych w raporcie (wizyta w Polsce miała miejsce 3-5 grudnia 2014 r.).

W raporcie omówiono sytuację 9 państw członkowskich RE, w których jest największa liczba niewykonanych wyroków Trybunału, co ustalono na podstawie statystyki z raportu rocznego Trybunału za 2014 r. Krajami tymi są: Włochy, Turcja, Federacja Rosyjska, Ukraina, Rumunia, Grecja, Polska, Węgry i Bułgaria. Wszystkie powyższe państwa z wyjątkiem Węgier były wcześniej uwzględnione w raporcie z 2010 r., co świadczy o ciągłym istnieniu problemów z wykonywaniem orzeczeń Trybunału w tych krajach. Ogólnie raport wspomina też o Mołdawii, Azerbejdżanie i Serbii jako krajach z poważnymi problemami w zakresie implementacji wyroków Trybunału.

W raporcie oraz w towarzyszącym mu aneksie wskazano główne zagadnienia, jakich dotyczą niewykonane orzeczenia. Są to między innymi: przewlekłość postępowania sądowego, przewlekłość stosowania tymczasowego aresztu oraz stosowanie tymczasowego aresztu niezgodne z prawem, nadużywanie siły ze skutkiem śmiertelnym przez funkcjonariuszy policji i znęcanie się nad zatrzymanymi oraz brak skutecznego śledztwa w tych sprawach, jak również niski poziom warunków w więzieniach i aresztach. Sprawy te wymagają wdrożenia długoterminowych środków generalnych, np. przeprowadzenia szerokich reform systemów sądowych czy zwiększenia środków finansowych na więzienia. W państwach wymienionych w raporcie, największą liczbę problemów z wykonywaniem wyroków ma Federacja Rosyjska (8), a najmniejszą Węgry (1). W stosunku do Polski raport zwraca uwagę na problemem z wykonaniem wyroków w zakresie przewlekłości postępowań sądowych oraz brak skutecznego środka zaradczego wobec tych sprawach (sprawy *Podbielski p. Polsce*, *Kudła p. Polsce* i *Fuchs p. Polsce*) jak również złych warunków w więzieniach (sprawy *Orchowski p. Polsce*, *Sikorski Norbert p. Polsce*). Ponadto w aneksie do raportu wymienione są problemy z implementacją orzeczeń Trybunału w zakresie zapewnienia właściwej opieki medycznej w więzieniach i aresztach (grupa *Kaprykowski p. Polsce*), naruszenia wolności zgromadzeń (sprawa *Bączkowski i inni p. Polsce*), złego traktowania przez Policję i braku skutecznego śledztwa w tym zakresie (sprawa *Przemysk p. Polsce*), przewlekłości śledztwa w sprawach tajnych więzień CIA na terenie Polski (sprawy *Al Nashiri p. Polsce* i *Husayn p. Polsce*), a także sprawy dotyczące tzw. „więźniów niebezpiecznych” (grupa *Horych p. Polsce*). W ww. sprawach raport krótko omawia plany działań przedstawione przez poszczególne państwa, ewentualne uwagi zgłaszane do nich przez Komitet Ministrów (KM) oraz zawiera krótką informację o przeprowadzonych w tych kwestiach spotkaniach Pana Klaasa de Vriesa z odpowiednimi instytucjami podczas wizyt studyjnych.

Raport podkreśla wzrost liczby wyroków, które dotyczą złożonych lub strukturalnych problemów, a które nie zostały wykonane przez ponad 10 lat. Zwraca szczególną uwagę na to, że wiele spraw omówionych w raporcie z 2010 r. nie zostało jeszcze zamkniętych przez KM. Zaznacza jednak pozytywne wyjątki, wśród których wymieniona jest Polska jako kraj, który skutecznie poradził sobie z problemem przewlekłego tymczasowego aresztowania, ale wciąż walczy z przewlekłością postępowań sądowych, pomimo że była jednym z pierwszych państw, które wprowadziły środek odwoławczy w tym zakresie.

Raport zwraca uwagę na nowe narzędzia będące w dyspozycji KM mające służyć poprawieniu implementacji wyroków Trybunału, które zostały wprowadzone już po opublikowaniu raportu z 2010 r. i zachęca do ich stosowania. Omawia w tym zakresie procedury wynikające z artykułu 46 §§ 3-5 Konwencji oraz podziału wyroków na te nadzorowane przez KM w ramach procedury standardowej oraz wzmocnionej (dot. spraw skomplikowanych o podłożu strukturalnym, wyroków pilotażowych, spraw międzypaństwowych i spraw wymagających przedsięwzięcia pilnych środków indywidualnych). Podkreśla, że do chwili obecnej KM nie zastosował nowych narzędzi wynikających z art. 46 Konwencji. Raport zauważa poprawę w dostępie do planów działań, raportów i dokumentów przedstawianych zarówno przez rządy jak i przez organizacje pozarządowe i skarżących. Równocześnie wskazuje na wzmocnienie roli w wykonywaniu wyroków organizacji pozarządowych. Pozytywnie ocenia się organizację różnego rodzaju projektów szkoleniowych, jak również współdziałanie pomiędzy Trybunałem, Sekretarzem Generalnym i KM. Ponadto przedstawia szereg informacji statystycznych dotyczących spraw, które aktualnie znajdują się pod nadzorem KM.

Osobną część raportu stanowi omówienie kwestii wsparcia parlamentów krajowych w procesie wykonywania wyroków Trybunału. Raport podkreśla istotny postęp w tym zakresie jaki nastąpił w Polsce, gdzie w lutym 2014 r. utworzono stałą Podkomisję ds. wykonywania wyroków ETPC. Należy pamiętać, że samo ustanowienie tego typu ciał parlamentarnych nie jest według raportu wystarczające, konieczne jest ich aktywne działanie w celu wypełniania przyznanych kompetencji. W tym kontekście raport odnotowuje fakt utworzenia w styczniu 2015 r. w Zgromadzeniu Parlamentarnym RE przy KPPC specjalnej Podkomisji ds. implementacji wyroków ETPC. Chociaż szczegółowe kompetencje tej komórki nie są jeszcze dookreślone, to nowa Podkomisja mogłaby zapraszać do debaty ekspertów, stanowić forum do wymiany dobrych praktyk i dawałaby okazję do wymiany poglądów z organizacjami pozarządowymi.

W konkluzji raport stwierdza, że pomimo odnotowanego postępu w zakresie wykonywania wyroków skala problemów jest wciąż alarmująca. Wiele zaległych spraw dotyczy problemów systemowych. Aż 80 % spraw nadzorowanych przez KM dotyczy tylko 9 państw tj. Włoch, Turcji, Federacji Rosyjskiej, Ukrainy, Rumuni, Grecji, Polski, Węgier i Bułgarii. Większość wyroków wymienionych w raporcie z 2010 r. jako niewykonane od ponad 5 lat, wciąż nie zostało wykonanych. W wielu przypadkach postęp w zakresie wykonania wyroków jest minimalny lub nie ma go wcale. Raport zachęca do stosowania nowych procedur z art. 46 Konwencji przez KM, jak również rozważenia wprowadzenia przez Radę Europy bardziej dotkliwych sankcji wobec państw odmawiających wykonania wyroków Trybunału. Konieczna jest bliższa współpraca KM ze skarżącymi, organizacjami pozarządowymi oraz przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego, a także zapewnienie większej przejrzystości w procesie nadzoru. Dlatego istotne będzie zwiększenie środków finansowych na rzecz Departamentu Wykonywania Wyroków KM jak również innych projektów realizowanych przez Radę Europy w tym zakresie.

Wnioski

1. Z uwagi na ciągłą obecność Polski wśród 9 państw z największą liczbą niewykonanych orzeczeń, wskazane jest wzmocnienie działań na rzecz realizacji wyroków Trybunału. Pozytywnie należy jednak ocenić niższą lokatę Polski, która była możliwa dzięki skutecznemu wykonaniu niektórych spraw i wdrożeniu pewnych rozwiązań instytucjonalnych od czasu poprzedniego raportu.
2. Liczba polskich spraw w wykonaniu zmniejszyła się w ciągu ostatnich 3 lat z 908 do 503¹.
3. Należy zauważyć, iż kolejne dwa zagadnienia problemowe wskazane w raporcie wobec Polski – tj. sprawy Horych p. Polsce i Bączkowski p. Polsce zostały w ostatnim czasie wykonane.
4. Najliczniejszą grupę polskich spraw w wykonaniu² stanowią orzeczenia dotyczące przewlekłości postępowań, których jest 401. Tym samym inne sprawy obejmują 174 orzeczenia (w tym 84 ugody), z których można wydzielić ok 20 grup problemowych.

¹ Dane z Raportu rocznego Trybunału na 2014 rok.

² Stan na dzień 10 sierpnia 2015 r.

